

Commentarii in Ecclesiasten

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΝ.

Ἐπιτομή τοῦ πρώτου κεφαλαίου.

Τῶν ὄντων τὴν γνῶσιν ἀψευδῆ δεξάμενος ὑπὸ Θεοῦ Σολομῶν, ὁ τοῦ Δαβίδ υἱός, οὐ μόνον κατὰ σάρκα, ἀλλὰ κατ' ἀρετὴν, τριχῆ τὰ ὄντα διεΐλεν· εἰς ἠθικὰ, καὶ φυσικὰ, καὶ νοητά. Καὶ τὰ μὲν ἠθικὰ διὰ τῶν Παροιμιῶν παρέδωκε· τὰ δὲ φυσικὰ διὰ τῶν τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ· τὰ δὲ νοητά, διὰ τοῦ Ἄσματος τῶν ἁσμάτων. Ἔστι δὲ εὐρεῖν κατεσπαρμένην διδασκαλίαν ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ περὶ ἠθικῶν· καὶ ἐν ταῖς Παροιμίαις, περὶ φυσικῶν· πλὴν αἱ πραγματεῖαι ἰδικῶς ἀφωρισμέναι τυγχάνουσι. Τὸ δὲ Ἄσμα τῶν ἁσμάτων ὅλον δι' ὅλου περὶ νοητῶν διαλέγεται, 93.480 καὶ πρὸς ἀλληγορίαν βλέπει. Πλὴν καὶ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ, καὶ ἐν ταῖς Παροιμίαις ὁμοίως ἔστιν εὐρεῖν περὶ νοητῶν πραγμάτων. Ἐκκλησιαστήν δὲ ἑαυτὸν ἐκάλεσεν ὁ Σολομῶν, ὡς πάντας ἀνθρώπους ἐκκλησιάζων, καὶ δεσμεύων εἰς ὁμόνοιαν, καὶ ἐν κοινῷ παραδιδούς τὴν φυσικὴν θεωρίαν. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ὁ σοφὸς Ἐκκλησιαστής ποτὲ μὲν ἐξ οἰκείου προσώπου τὸν λόγον φέρει, ποτὲ δὲ ἐκ προσώπου τοῦ περὶ τόνδε τὸν κόσμον ἐπτοημένου. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐν προθεωρίᾳ. Τὸ δὲ πρῶτον κεφάλαιον περιέχει τάδε· Γένος τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ φησι, καὶ ἀξίωμα, καὶ πόλιν, ἐν ἧ τὸ βασιλεῖον ἴδρυτο. Ἀποφαίνεται δὲ ματαιότητα πάντα τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· οὐ τὰ πάντα μεμφόμενος, ἀλλὰ τὴν πονηρὰν τῶν ἀνθρώπων προαίρεσιν, τῶν εἰς τόνδε τὸν κόσμον τὴν ἐλπίδα ἐχόντων. Διδάσκει δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ ἡλίου πορείας, κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον φυσιολογῶν· πρὸς δὲ διάνοιαν εἰς ἀλληγορίαν θεολογικὴν βλέπων. Τὸ δὲ αὐτὸ φησι καὶ περὶ χειμάρρων εἰς τὴν θάλασσαν εἰσβαλλόντων, καὶ μὴ πληρούντων αὐτήν. Διδάσκει δὲ κἀντεῦθεν τῶν ποιημάτων οὐδὲν πρόσφατον εἶναι· ἀλλ' οὕτω μένειν ὡς πρῶην ἐτάγησαν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ· καὶ ὅτι οὐ πληρωθήσεται ὀφθαλμὸς ἀπὸ ὀράσεως, καὶ ὅτι οὔτε τὰ πρῶτα τῶν γεγονότων, οὔτε τῶν ἐσομένων τὰ ἔσχατα πρὸς ἀκρίβειαν ἴσμεν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅτι περισπασμὸν ἐπίπονον ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὡς προαιρέσει πνεύματος, τουτέστι τοῦ αὐτεξουσίου, καὶ οὐκ ἀνάγκη τινὶ πράττουσιν ἢ πράττουσιν οἱ ἄνθρωποι· καὶ ὅτι τὸ διεστραμμένον, ὅτε ἐστὶν ἐν τῇ διαστροφῇ, ἐπικοσμηθῆναι οὐ δύναται. Ἀξιόπιστον δὲ τὸν ἑαυτοῦ παρασκευάζων γενέσθαι λόγον, ὡς μάταια τὰ ἐν κόσμῳ ἀποφαινόμενος, διδάσκει, ὅτι καὶ σοφός, καὶ βασιλεὺς καὶ πλούσιος γέγονε, ἵνα εὐπερίδεκτος ᾖ, ματαιότητα πάντα ἀποφαινόμενος. Διδάσκει καὶ ἐν πλήθει σοφίας πλήθος γνώσεως· διδάσκει καὶ περὶ τῆς ἐν κόσμῳ χαρᾶς. καὶ διαγυμνάζει, εἰ καὶ ἐνδεχόμενον, ἀνασώζεσθαι ὑπὸ τῆς ἐν ἡμῖν λογικῆς οὐσίας, τὴν σάρκα. ΚΕΦΑΛ. ΠΡΩΤΟΝ. "Ῥήματα Ἐκκλησιαστοῦ, υἱοῦ Δαβίδ." Πάντα τὰ ῥήματα τοῦ σοφοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, διδάσκοντα ἡμᾶς καταφρονεῖν τῆς τοῦ βίου ματαιότητος, εἰς τὸ ῥῆμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως προτρέπει τὸν ἀκροατὴν. Ἐκκλησιαστοῦ. Ὡς τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦφυλαττομένων τῶν τῆς σοφίας ῥημάτων, ὁ Σολομῶν Ἐκκλησιαστήν ἑαυτὸν ἐκάλεσε. Υἱοῦ Δαβίδ. Γένος ἑαυτοῦ καὶ ἀξίωμα φησιν ὁ Ἐκκλησιαστής, ἵνα τῇ ἀξιοπιστίᾳ τοῦ προσώπου προσέχοντες προθυμότεροι περὶ τὴν διδασκαλίαν γενώμεθα. Πρὸς δὲ διάνοιαν, τοῦτο νοήσεις· Δαβίδ, ἐρμηνεύεται ἱκανὸς χειρὶ· ἱκανὸς δὲ χειρὶ ὁ ἐπὶ πάντων Θεός, Ὁ τούτου δὲ Υἱὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐκ πάντων τῶν 93.481 ἔθνων καὶ τῶν δύο λαῶν μίαν Ἐκκλησίαν ἑαυτοῦ συστησάμενος, ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραὴλ· Ἰσραὴλ δὲ ἐρμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν Θεὸν, ἐν τῇ ὀράσει τῆς εἰρήνης ἔχων τὸ βασιλεῖον, κατὰ τὸ, Ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ. Ἱερουσαλήμ γὰρ ὄρασις εἰρηνικὴ μεταλαμβάνεται. Αὐτὸς ἀποφαίνεται

πάσαν τὴν κοσμικῶν τῶν ἀνθρώπων προαίρεσιν ματαιότητα εἶναι· ἦν καὶ ἐπιτεταμένως ματαιότητα ματαιότητων ἀποκαλεῖ. "Τίς περισσεῖα τῷ ἀνθρώπῳ ἐν παντὶ μόχθῳ αὐτοῦ, ᾧ μοχθεῖ ὑπὸ τὸν ἥλιον;" Πάντες ἄνθρωποι ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἥλιον ἔσμεν· τῶν δὲ μοχθούντων οἱ μὲν μοχθοῦσι διὰ τὰ ὑπὲρ τὸν ἥλιον, ἵνα τὴν ἐν οὐρανῷ βασιλείαν κληρονομήσωσιν· οἱ δὲ διὰ τὰ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἵνα τὴν κενὴν δόξαν, ἢ χρήματα περιποιήσονται, ἢ ἀξιώματα. Τί οὖν περισσὸν ἔχει ἄνθρωπος ἀνθρώπου ἐν τῷ μοχθεῖν τὰ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅπου πάντες τὴν ἐνθάδε καταλελοιπότες ζωὴν, τὸν κοινὸν ὑπομένομεν θάνατον; "Γενεὰ πορεύεται, καὶ γενεὰ ἔρχεται, ἡ δὲ γῆ εἰς τὸν αἰῶνα ἔστηκε." Τῶν γεγονότων τὰ μὲν ἀδιάδοχα, συμπαρακτεινόμενα τῷ ἐνεστῶτι αἰῶνι, ὡς οὐρανός, καὶ γῆ, καὶ ἥλιος, καὶ ἄστρα· τὰ δὲ φθειρόμενα τῇ διαδοχῇ τῆς γενεᾶς σώζεται, ὡς ἄνθρωποι, καὶ πετηνά, καὶ νηκτὰ, καὶ φυτά. Τί οὖν μοχθεῖτε, ὧ ἄνθρωποι, περὶ τὰ ἐπίγεια; ὅπουγε τὸ μὲν ἀναίσθητον στοιχεῖον ἢ γῆ εἰς μακρὸν διατείνεται χρόνον, ὑμεῖς δὲ κατὰ γενεὰν ἀπόλλυσθε; "Ἡ οὕτως· Ἡ γῆ εἰς τὸν αἰῶνα ἔστηκεν, κατήγορος ὑμῶν γιγνομένη, ἐφ' ἧς τὰς ἀθεμίστους εἰργάσασθε πράξεις. Πρὸς δὲ διάνοιαν, Γενεὰ πορεύεται, ἡ τῶν Ἰουδαίων, ἐκβαλλομένη· γενεὰ δὲ ἔρχεται, ἡ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευσάντων. Ἡ δὲ θεία Γραφή, γῆ ὀνομαζομένη, διὰ τὸ ἀκίνητον, καὶ καρποφόρον, καὶ πάνδεκτον· ἡ ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης εἰς τὸν αἰῶνα μένει, ἀκινήτους ἔχουσα τὰς τε τῶν δικαίων ἐπαγγελίας, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπειληθείσας κολάσεις. "Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἔλκει." Τὸν εὐτακτον δρόμον τοῦ ἡλίου διδάσκει, προπέμπων ἡμᾶς ἐπὶ τὴν κατανόησιν τοῦ τὸν ἥλιον δημιουργήσαντος. Κινεῖται δὲ κυκλοφορικῶς, ὡς τινες ἐκ τοῦ Ἔσδρα ἐσημειώσαντο, οὕτως εἰρηκότος· Μεγάλη ἡ γῆ, καὶ ὑψηλὸς ὁ οὐρανός, καὶ ταχὺς τὸν δρόμον ὁ ἥλιος, καὶ στρέφεται ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἔρχεται. Καὶ οὗτος οὖν, ἔφη, ὁ μέγας ἥλιος πρὸς τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον παραβαλλόμενος, ματαιότης ἐστί. Πρὸς δὲ διάνοιαν, οὕτω νοήσεις· Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος ἐν ταῖς τῶν πιστῶν καρδίαις, ὀδηγῶν εἰς τὰ πρακτέα τοὺς ἄρτι προκόπτοντας· 93.484 ἀλλὰ καὶ δύνει ἐν αὐτοῖς· ὅταν τὰ βάθη τῶν δογμάτων ἐρευνῶσι, μείζονα τὸν πόθον τῆς γνώσεως ἐργαζόμενος. Ἄλλως, Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐκ πατρῶων κόλπων· δύνει ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν, πρὸς δυσμαῖς τοῦδε τοῦ βίου σαρκωθεὶς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ πῶς ὑποκρύπτων θεότητα. Τοῖς μὲν γὰρ πιστοῖς Θεὸς ἐγνωρίζετο, καὶ ἄνθρωπος ἀτρέπτως γεγονώς· τοῖς δὲ ἀπίστοις ψιλὸς ἄνθρωπος ἐνομίζετο. Πάλιν ἀνατέλλει ἐκ τῆς Θεοτόκου Μαρίας τὸ κατὰ σάρκα· δύνει δὲ ἐν τῷ ἄδη παραγενόμενος· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνατέλλει ἐκ νεκρῶν ἀνιστάμενος. Κατὰ δὲ πάντα τὸν τρόπον τῆς θεωρίας, πάντας τοὺς πιστοὺς ἔλκει εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀψευδῶς εἰρηκός, "Ὅταν ὑψωθῶ, πάντα ἑλκύσω πρὸς ἑμαυτόν." Ἀνατέλλων αὐτὸς ἐκεῖ πορεύεται πρὸς Νότον, καὶ κυκλοῖ πρὸς Βορρᾶν." Τὰ κλίματα ἔφη, δι' ὧν ὁ ἥλιος ὀδεύει. Κατὰ δὲ θεωρίαν συμβολικῶς, Νότον ἐνδέχεται νοεῖν θερμὸν ὄντα, τὴν ἐν ἡμῖν φρόνησιν· πυρώδης γὰρ καὶ θερμὴ ἡ φρόνησις· Βορρᾶν δὲ τὴν ἀνδρείαν· σκληρὸς γὰρ ἐστί καὶ ἐπιδέξιος· Λίβαν δὲ τὴν σωφροσύνην, τὴν ψύχουσαν καὶ ξηραίνουσαν τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς· Ἀπηλιώτην δὲ τὴν δικαιοσύνην, τὴν διὰ πασῶν χωροῦσαν ἀρετῶν. Πάντα οὖν, φησὶ, τὰ κλίματα τῆς ψυχῆς καταυγάζων, ἐναστράπτει ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος. Ἄλλως· Ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος, τὰς κώμας καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐν τῷ Νότῳ κειμένας δι' ἑαυτοῦ περιενόσσει· διὰ δὲ τῶν ἀποστόλων, τὰ βόρεια μέρη· τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν συνάγων, καὶ τὰ πάντα ἐκπεριερχόμενος, πάντας εἰς σωτηρίαν προτρέπει. "Κυκλοῖ κυκλῶν πορεύεται τὸ πνεῦμα, καὶ ἐπὶ κύκλου αὐτοῦ ἐπιστρέφει τὸ πνεῦμα." Κατὰ μὲν ἱστορίαν πνεῦμα καλεῖ τὸν ἥλιον, διὰ τὸ ταχὺ τῆς κινήσεως. Τινὲς δὲ φασιν ἐκ τῶν ἔξωθεν λόγων ἠγούμενοι, ὅτι καὶ ἔμψυχον ζῶόν ἐστί. Πρὸς δὲ διάνοιαν, τὸ ἅγιον Πνεῦμα συνὸν τοῖς θείοις ἀποστόλοις περινοστεῖν αὐτοὺς ἐποίει

πανταχοῦ, καὶ κηρύττειν τὸ Εὐαγγέλιον· ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑποστροφῆς ἐπαναλύοντας ἐπισκέπτεσθαι τοὺς προκατηχηθέντας τὸν λόγον παρεσκεύαζεν, ὡς ἐν τοῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων εὐρήσεις. "Πάντες οἱ χειμάρροι πορεύονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἐμπιπλαμένη." Ἔθος τῆς θείας Γραφῆς, πάντας, τοὺς πλείονας καλεῖν· κατὰ τὸ, Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν· οὐχ οἱ δίκαιοι, οὐχ οἱ προφήται ἐξέκλιναν. Θαυμάσαι οὖν ἔστι τοῦ Δημιουργοῦ τὴν σοφίαν, πῶς τῶν πλείστων ποταμῶν εἰς τὴν θάλασσαν εἰσρέοντων, αὕτη ἐπὶ τῶν οἰκείων ἴσταται ὄρων. Πρὸς δὲ διάνοιαν, χειμάρροί εἰσιν οἱ ἀπόστολοι, κατὰ τὸ, Καὶ τὸν χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς. Θάλασσα δὲ νοεῖται ὁ παρῶν βίος· κατὰ τὸ, Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος. Οἱ οὖν εὐαγγελικοὶ καὶ οἱ ἀποστολικοὶ λόγοι καταγλυκαίνουσι 93.485 τοῦδε τοῦ βίου τὴν ἀλμυρότητα· ἀλλ' οὐκ ἐμπίπλαται ἡ νοηθεῖσα θάλασσα· οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις. Τροπικῶς δὲ διὰ τοῦ ὑποδείγματος αἰνίττεται τοὺς τὴν ἄπληστον φιλαργυρίαν νοσοῦντας ἀνθρώπους· τὸ γὰρ ἄπληστον τῆς αὐτῶν ἐπιθυμίας οὐ πληροῦται, κἂν δίκην χειμάρρων πανταχόθεν εἰς αὐτούς ὁ πλοῦτος συρρέῃ. "Εἰς τὸν τόπον, οὗ οἱ χειμάρροι πορεύονται, ἐκεῖ αὐτὸν ἐπιστρέφουσι τοῦ πορευθῆναι." Ἄμωσ ὁ προφήτης φησὶν, Ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς. Ἔοικε οὖν φυσιολογεῖν ἐνταῦθα· ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης διὰ τῶν νεφῶν ἀνιμώμενον, καὶ εἰς γῆν προχεόμενον, ποιεῖ τοὺς χειμάρρους. Ἐκ θαλάσσης οὖν, φησὶ, τὴν γένεσιν ἐσχηκότες οἱ χειμάρροι, πάλιν εἰς αὐτὴν πορεύονται. Πρὸς δὲ διάνοιαν, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐπορεύθησαν οἱ ἀπόστολοι, ἐκεῖ παρεσκεύασαν τοὺς πιστεύσαντας ἐπιστρέφειν πρὸς Θεὸν, τοῦ πορευθῆναι τῷ φωτὶ Κυρίου. Ἄλλως· Οἱ ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν καταπίπτοντες, χειμάρρων δίκην ἐξ ὑψηλοῦ τινος, ἐπὶ τὸ πρηνὲς καὶ κοῖλον καὶ γεῶδες καταφέρονται· ἀλλὰ δύνανται καὶ ἐν τῷ τόπῳ τῆς κακίας γενόμενοι ἀνανῆψαι, καὶ μετανοῆσαι, καὶ δι' ἐπιστροφῆς πορευθῆναι πάλιν τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐπὶ τὸν παράδεισον, ὅθεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκβέβληται. "Πάντες οἱ λόγοι ἔγκοποι, οὐ δυνήσεται ἀνὴρ τούτους λαλεῖν." Οἱ περὶ τῆς τῶν ὄντων ἀκριβοῦς γνώσεως λόγοι ἔγκοποι τυγχάνουσι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι μηδὲ τοὺς σφόδρα ἀνδρείους τῆς ψυχῆς, πᾶσαν τῆς γνώσεως ἔχειν τὴν κατάληψιν. Ἄλλως, Πάντες οἱ λόγοι, καὶ οἱ τῆς ἐξωτικῆς, καὶ οἱ τῆς θείας σοφίας, μετὰ κόπου τὴν διδασκαλίαν ἔχουσι· ἀλλ' οἱ μὲν ἔξωθεν ὡς τὰ πολλὰ καὶ βλάβης αἴτιοι γίνονται τοῖς πειθομένοις. Ὁ δὲ θεῖος λόγος αἰεὶ ὠφέλιμος· ὃν οὐδὲ δύναται τις ἀξίως λαλεῖν, κἂν σφόδρα συνेतὸς ἦ, μὴ τὸ διδασκαλικὸν χάρισμα, καὶ τὸν τῆς σοφίας δεξάμενος λόγον. Ἄλλως· Κοπιῶσιν αἰεὶ οἱ διδάσκαλοι περὶ τὸν θεῖον λόγον, καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀναχαιτίζονται, κόπον μόνον κερδαίνοντες, διὰ τὸ τῶν ἀκροατῶν ῥάθυμον. Πλήττει οὖν ὁ λόγος τοὺς ἡμελημένως ἀκροωμένους. Ἄλλως· Δεῖ πρῶτον ποιῆσαι, εἶτα διδάξαι. Κόπος οὖν ἐστὶ, καὶ οὐχ ὁ τυχῶν, ἀλλ' ἐπικίνδυνος, τὸ ἐκεῖνα διδάσκειν ἢ μὴ πρότερος αὐτὸς κατῶρθωσας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τέλειος τὸ τοῦ πράγματος ὑφορῶμενος μέγεθος ἀναχαιτίζεται τοῦ λαλεῖν. "Καὶ οὐκ ἐμπλησθήσεται ὀφθαλμὸς τοῦ ὄραν, καὶ οὐ πληρωθήσεται τὸ οὖς ἀπὸ ἀκροάσεως." Κατὰ μὲν τὴν φυσιολογίαν, οὔτε τὴν πᾶσαν αἰσθητὴν κτίσιν δύναται περιλαβεῖν ὀφθαλμὸς, οὔτε τοὺς περὶ αὐτῆς ἅπαντας λόγους ὑποδέξασθαι, ἐπεὶ μηδὲ ἐστὶν ἀνὴρ ὁ λαλῶν καὶ διδάσκων. Ἄλλως· Εὐόλισθος ὢν ὁ ὀφθαλμὸς αἰεὶ ἐπιθυμητικῶς καὶ ἀκορέστως ἔχει. Ἀλλὰ 93.488 καὶ οἱ τὴν ἀκοὴν κνηθόμενοι, πάντοτε μανθάνειν θέλουσι καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔρχεσθαι· διὸ καὶ οἱ λόγοι κοπιῶσιν ἐπὶ τῷ σώφρονος ἐργάσασθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ἀκοὰς τῶν μανθανόντων. Ἄλλως· Κυριώταται καὶ βασιλίδες εἰσὶ τῶν αἰσθήσεων, καὶ λογικώτεροι, ἀκοὴ καὶ ὄρασις· αὐτὰ τὴν ἑαυτῶν ἐνέργειαν ἀναγκαῖαν οὔσαν ἀκορέστως ἐκτελοῦσι. Γεῦσις δὲ, καὶ ὄσφρησις, καὶ ἀφή ταχύτερον κάμνουσι, καὶ κόρον δέχονται. "Τί τὸ γεγονός; αὐτὸ τὸ γενησόμενον. Καὶ τί τὸ

πεπονημένον; αὐτὸ τὸ ποιηθησόμενον." Τῶν κτισμάτων τὰ μὲν εἰσι μονογενῆ, καὶ ἀδιάδοχα, οἷον ἥλιος, καὶ σελήνη, καὶ τὰ τῷ αἰῶνι συμπαραεκτεινόμενα· τὰ δὲ τῆ διαδοχῇ σώζεται ὑπὸ τὸν ἥλιον ὄντα, οἷον ζῶα καὶ φυτά· τὰ δὲ γενέσει καὶ φθορᾷ ὑποκείμενα. Περὶ τῶν ἐκ διαδοχῆς οὖν σωζομένων ὁ λόγος· ἄνθρωπος γέγονε ἀπ' ἀρχῆς· ἐκείνου τελευτήσαντος ἄλλος γεννᾶται. Φυτὸν γέγονε, φυτὸν γεννᾶται. "Καὶ οὐκ ἔστι πᾶν πρόσφατον ὑπὸ τὸν ἥλιον· ὃς λαλήσει καὶ ἔρει, ἴδε τοῦτο καινὸν ἔστι· ἤδη γέγονεν ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς γενομένοις ἀπὸ ἔμπροσθεν ἡμῶν." Ὁ αἰὼν ποτὲ μὲν ἀνθρώπινον βίον σημαίνει. κατὰ τὸ εἰρημένον, Οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἀντὶ τοῦ δι' ὄλου μου τοῦ βίου. Καὶ πάλιν, Ἔσται σοι δοῦλος εἰς τὸν αἰῶνα, ἀντὶ τοῦ, ἄχρι τελευτῆς· ποτὲ δὲ καὶ τὴν χρονικὴν παρέκτασιν τοῦδε τοῦ παντός, τὴν ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου μέχρι συντελείας. Εἴρηται μὲν οὖν ὅτι οὐδὲν καινὸν ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ζῶων, καὶ φυτῶν διαδοχαῖς. Καὶ ἄλλως δὲ, Οἱ ἐνάρετοι ἐν τῷδε τῷ βίῳ, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι στεφανοῦνται· οἱ δὲ κακοὶ κολάζονται. "Τί οὖν τὸ γεγονός; αὐτὸ τὸ γενησόμενον." Ἀντὶ τοῦ, Ἀρετὴν τις μετήλθε; ἄθλα ἀρετῆς ἀπολήψεται· κακίαν τις μετήλθε; κακίας ἀποτίσει δίκην. Τὰ οὖν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γενησόμενα ἐπίχειρα τυγχάνουσι τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ προγεγονότων. "Οὐκ ἔστι μνήμη τοῖς πρώτοις, καὶ γε τοῖς ἐσχάτοις γενησομένοις οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μνήμη μετὰ τῶν γενησομένων εἰς τὰ ἔσχατα." Τὰ καθ' ἕκαστον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων γενόμενα ἐν ὄλῳ τῷ παρελθόντι βίῳ, ἄπειρα τυγχάνουσιν· καὶ οὐ δυνατὸν ἡμᾶς μνημονεύειν. Ἄλλ' οὐδὲ τί πράξουσιν οἱ μεθ' ἡμᾶς, ἴσμεν· οἷον, τί ἔπραξαν οἱ ἀπὸ κτίσεως πάντες ἄνθρωποι ἰδίᾳ ἕκαστος. Οὔτε γενόμενοι ἡμῖν, οὔτε ἐπιστάμεθα· ἀλλ' οὐδὲ τῶν μεθ' ἡμᾶς πραξομένων τὴν αἴσθησιν ἔχομεν. Τὰ μὲν γὰρ καθόλου ἴσως που καὶ ἐννοεῖν· τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, πάντως ἀδύνατον. Οὐκ ἔστι οὖν μνήμη τοῖς πρώτοις, καὶ τοῖς ἐσχάτοις γενησομένοις. Ἄλλως, Οἱ ἐν ἀρετῇ ζήσαντες, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἀξιούμενοι, ὅταν ἐκεῖ γένωνται, οὐκ 93.489 ἐπαισθητικῶς μνήμην λαμβάνουσι τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἐπιπόνων· ἀλλ' οὐδὲ ἐπαισθάνονται αἰσθητικῶς τῶν κολαζομένων τὴν κόλασιν· οὐκ ἔσται οὖν αὐτοῖς μνήμη μετὰ τῶν γενησομένων εἰς τὴν ἐσχάτην, τουτέστι τῶν τότε κολαζομένων· οὐχ ὅτι λήθη κρατοῦνται αἱ ψυχαί, ἀλλ' ὅτι παρουσίας τῆς ἀπολαύσεως ἀμνηστία γίνεται, κατὰ τὸ εἰρημένον, Ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῶν ἀμνηστία κακῶν. "Ἐγὼ Ἐκκλησιαστῆς ἐγενόμην βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐν Ἱερουσαλήμ." Ἐπειδὴ παραινεῖται αἰσθητῶν καταφρονεῖν πραγμάτων, εὐπαραδέκτος δὲ σύμβουλος, ὃς κτησάμενος καὶ ὑπερφρονήσας, τέθεικε ἑαυτοῦ τὸ ἀξίωμα, ἵνα μετὰ προσοχῆς τῶν λεγομένων ἀκούωμεν. "Καὶ ἔδωκα τὴν καρδίαν μου, τοῦ ἐκζητῆσαι, καὶ τοῦ κατασκέψασθαι ἐν τῇ σοφίᾳ περὶ πάντων τῶν γενομένων ὑπὸ τὸν ἥλιον." Καὶ θεοδώρητον, φησὶν, ἐσχηκῶς σοφίαν, ὅλον μου τὸν νοῦν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν δέδωκα τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον πραγμάτων. Καὶ σημειοῦ ὅτι ὁ Ἐκκλησιαστῆς οὐ τὰ ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν ἀνέφικτα κατασκέπτεται, ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τὸν ἥλιον. Οὐκ ἀνθρωπίναις οὖν, φησὶν, ἐννοίαις περισκεψάμην, ἀλλὰ τῇ δωρηθείσῃ μοι θεόθεν σοφίᾳ χρώμενος. "Ὅτι περισπασμὸν πόνηρον ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ περισπᾶσθαι ἐν αὐτῷ." Υἱοὺς ἀνθρώπων τοὺς περὶ τὰ μάταια κεκηνοτάς φησὶ, κατὰ τὸ ἐν ψαλμῷ, Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκαρδιοὶ; [πόνηρον δὲ προπαροξυτόνως ἀνάγνωθι.] Ἐθεώρησα οὖν διὰ τῆς σοφίας, ὅτι ἐπίπονον περισπασμὸν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων· τὸ γὰρ, ἵνα τις πλουτίσῃ, ἢ δόξαν κτήσῃται διάκενον, ἢ γαστρί χαρίσῃται, πάντα κάματον ὑπομείνειν χρησίμως δέδοται τοῖς ἀνθρώποις. Εἰ γὰρ ἵνα τὰ μάταια καὶ παρερχόμενα κτησώμεθα, πονοῦμεν, ποῦ ἂν κακίας οὐκ ἠλαύνομεν, εἰ ἀκαμάτως ταῦτα ἡμῖν προσεγίνετο; Χρησίμως οὖν δέδοται τοῖς ἀνθρώποις ὁ ἐπίπονος περισπασμὸς. Εἰ δὲ καὶ ἀρετὴ μετὰ πόνων κατορθοῦται, καὶ τοῦτο χρήσιμον. Εἰ γὰρ δεῖ πονεῖν περὶ τε τὸ φαῦλον, καὶ τὸ ἀγαθόν· ἐκδέχεται δὲ τὸ μὲν φαῦλον κόλασις, τὸ δὲ ἀγαθὸν ἄρρητος

ἀπόλαυσις· ἀσυγκρίτως προκριτέος ὁ περὶ τὸ καλὸν πόνος. Ἄλλως τε, ὁ ἐνάρετος οὐδὲ πολλὰ περισπᾶται, κατὰ τὸ εἰρημένον, Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾶς, καὶ τυρβάζει περὶ πολλὰ· ὀλίγων δέ ἐστι χρεία, ἢ ἐνός· λέγει δέ, τῶν ἐντολῶν, ἢ τῆς πασῶν συνεκτικῆς ἀγάπης. Καθόλου τοίνυν χρησίμως δέδοται τοῖς ἀνθρώποις ὁ ἐπίπονος περισπασμός. "Εἶδον σύμπαντα τὰ ποιήματα τὰ πεποιημένα ὑπὸ τὸν ἥλιον, καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα ματαιότης καὶ προαίρεσις πνεύματος." "Ὅσα, φησὶν, ποιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐ τῶν ὑπὲρ τὸν ἥλιον χάριν, τουτέστι τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἕνεκα, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ τὸν 93.492 ἥλιον, τῶν γηίνων καὶ φθαρτῶν, πάντα εἶδον ὅτι εἰσὶ ματαιότης· πρὸς γὰρ τῷ παρατρέχειν, καὶ τὴν μὲν ταῦτα κόλασιν παρασκευάζουσι, διότι προαιρετικῶς ταῦτα πράττουσι, καὶ οὐκ ἀναγκαστικῶς. Πνεῦμα δὲ ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν καλεῖ, τὴν λογικὴν, τὴν καὶ τῷ αὐτεξουσίῳ τετιμημένην. "Διεστραμμένον οὐ δυνήσεται που κοσμηθῆναι, καὶ ὑστέρημα οὐ δυνήσεται τοῦ ἀριθμηθῆναι." Εἰ μὲν ἐκ προσώπου τοῦ σοφοῦ ὁ λόγος, οὕτω νοήσεις· Ὁ διεστραμμένος καὶ εἰς κακίαν πεσὼν, ἐν ὅσῳ ἐστὶ ἐν τῇ κακίᾳ, ἀρετὴν ἀναλαβεῖν οὐ δύναται· εἰ δὲ ταύτης ἀποστῆ, τότε λαμβάνει τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸ, Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ὑστερούμενος, ἕως ἐστὶ ἐν τῷ ὑστερήματι, καὶ οὐ μετανοεῖ, δύναται ἐν τοῖς θεοσεβέσιν ἀριθμεῖσθαι. Ἄλλως· Γεγόνασί τινες οἱ αὐτομάτως τὸν κόσμον ἔφασαν γενέσθαι, καὶ ἀτελῆ τυγχάνειν· πρὸς οὓς ἐρεῖ ὁ σοφός, Τί ὁράται ἀτελές ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ διεστραμμένον, ἵνα καὶ ἐπικοσμηθῆ; Τί δὲ ὑστερεῖ τοῦ παντός, ἵνα καὶ προστεθῆ καὶ ἐπαριθμηθῆ; εἰ δὲ ἐκ προσώπου τῶν τὰς φύσεις ἡγουμένων ὁ λόγος, τῶν λεγόντων ὅτι εἰσὶ τινες φύσει κακοὶ, μὴ δυνάμενοι ἐπικοσμηθῆναι· ἐλέγχωμεν αὐτῶν διὰ πλειόνων τὸν λόγον. Οὐδεὶς γὰρ φύσει κακός. Διὸ καὶ Ματθαῖος ἐκ τελώνου εἰς εὐαγγελιστὴν ἐκλήθη. Ἄλλὰ καὶ τὰ δοκοῦντα ἐν κόσμῳ εἶναι κακὰ, οἷον ὄφεις, καὶ λέοντες, καὶ τὰ παραπλήσια, εἰς σωτηριώδη φάρμακα τοῖς ἀνθρώποις χρησιμεύουσι· καὶ εἰς τὸ ἐντρέπεσθαι τὸν ἄνθρωπον τῇ αὐτῶν παραθέσει, ὅταν ἀκούῃ, ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὃ ὀκνηρὸν καὶ αἰσχύνεσθαι, ὅταν αὐτοῖς παραβάλληται, ἀκούων, Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσιν τοῖς ἀνοήτοις. Οὐδὲν οὖν ἐν κόσμῳ κακὸν, ἀλλὰ πάντα λυσιτελῆ καὶ χρήσιμα. Εἶδεν γὰρ, φησὶν, ὁ Θεός, πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Μὴ λέγετε οὖν, ὡς οὗτοι, ὅτι διεστραμμένον οὐ δυνήσεται τοῦ κοσμηθῆναι, καὶ ὑστέρημα τοῦ ἀριθμηθῆναι. "Ἐλάλησα ἐγὼ ἐν καρδίᾳ μου, τῷ λέγειν· Ἴδοὺ ἐγὼ ἐμεγαλύνθη, καὶ προστέθηκα σοφίαν ἐπὶ πᾶσιν οἱ ἐγένοντο ἔμπροσθέν μου ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ καρδίᾳ μου εἶδε πολλὴν σοφίαν, καὶ γνῶσιν, παραβολὰς καὶ ἐπιστήμας. Ἐγνων ἐγὼ ὅτι καὶ γε τοῦτο προαίρεσις πνεύματος, ὅτι ἐν πλήθει σοφίας πλήθος γνώσεως, καὶ ὁ προστιθεὶς γνῶσιν προστίθησιν ἄλγημα." Λαλεῖ τις ἐν καρδίᾳ ἑαυτοῦ, ὅτε τῷ νῶ πρὸς τὴν νόησιν χρώμενος, ἑαυτῷ διαλέγεται. Ἐλογισάμην οὖν, φησὶν, ὅτι σοφίαν προσέθηκα ὑπὲρ τοὺς ἔμπροσθέν μου. Τὸ δὲ, προσέθηκα κατὰ προκοπὴν δείκνυσιν ἐν ἑαυτῷ τὴν σοφίαν ἐπαύξασθαι. Σοφία δὲ ἐστὶ γνῶσις θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τῶν τούτων αἰτιῶν· γνῶσις δὲ ἐστὶ θεωρία τῆς φύσεως τῶν ὄντων. Καὶ οἱ μὲν ἔχοντες γνῶσιν, ἕαν 93.493 τοὺς παιδεύουσι, τῆς ἀγνοίας ἐλευθερωθέντες· οἱ δὲ λαβόντες τὸν λόγον σοφίας, λόγους ἀληθείας καὶ ἐτέρους διδάσκουσι. Τὴν δὲ σοφίαν καὶ τὴν γνῶσιν οὐκ ἔτι εἶπε ματαιότητα, ἀλλὰ προαίρεσιν πνεύματος, διδάσκων ὅτι οὐ κατὰ τινὰ εἰμαρμένην οἱ σοφοὶ γίνονται σοφοὶ, ἀλλὰ σοφίαν ἐπιθυμήσαντες, καὶ πονήσαντες, καὶ αἰτήσαντες παρὰ Θεοῦ, καὶ λαβόντες. Ἐὰν δὲ τις, φησὶ, πλείονος γνώσεως ἐρᾷ, προστιθέτω καὶ τοὺς κατὰ ἀρετὴν πόνους. Ἡ καὶ οὕτως, ὁ ἐν γνώσει ἁμαρτάνων, μειζόνως κολάζεται· διὸ ὁ προστιθεὶς γνῶσιν, προστίθησιν ἄλγημα. Ὡς περιληπτικωτέρας δὲ οὔσης τῆς σοφίας τῆς γνώσεως, εἶπε ὅτι ἐν πλήθει σοφίας πλήθος γνώσεως. ΚΕΦΑΛ. Β΄. "Εἶπον ἐγὼ ἐν καρδίᾳ μου, Δεῦρο δὴ, πειράσω σὲ ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ ἐν ἀγαθοῖς· καὶ ἰδοὺ καὶ γε τοῦτο ματαιότης. Τῷ

γέλωτι εἶπον περιφορὰν, καὶ τῇ εὐφροσύνῃ, τί τοῦτο ποιεῖς;" Τὴν κοσμικὴν, φησὶ, χαρὰν ἀναλογιζόμενος κατεσκεψάμην, εἰ ἀγαθὸν τι ἔχει· καὶ εἶδον ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ χαίρειν διὰ πλούτου, τυχὸν περιουσίαν, ἢ δόξαν, ἢ τι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ματαιότης ἐστὶ· ἀμέλει, εἶπον τῇ τοιαύτῃ χαρᾷ (γέλωτα γὰρ τὴν χαρὰν φησι) καὶ τῇ τοιαύτῃ εὐφροσύνῃ, Περιφέρου, καὶ ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, τί τοῦτο ποιεῖς; ἀντὶ τοῦ, τί παρασκευάζεις με ἐπὶ τοῖς τοιούτοις χαίρειν; Καὶ γὰρ ματαιότης ἐστὶ, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τῶν τοιούτων ἐγγινομένη ἡδονή. "Καὶ κατεσκεψάμην εἰ ἡ καρδία μου ἐλκύσει ὡς οἶνον τὴν σάρκα μου." Τὸ πόμα ὑπὸ τοῦ πίνοντος καταποθὲν ἀφανές. Ἐλογισάμην οὖν, φησὶν, εἰ ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις εὐημερίαις καὶ ἀπολαύσεσι δύναται ὁ νοῦς οὕτως ἀνδρεῖος εἶναι, ὡς ἐξαφανίζειν οἷά τινα οἶνον καταποθέντα, τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν. "Καὶ καρδία μου ὠδήγησεν ἐν σοφίᾳ, καὶ τοῦ κρατῆσαι ἐπὶ εὐφροσύνῃ, ἕως οὗ εἶδῶ ποῖον τὸ ἀγαθὸν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὃ ποιήσουσιν ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἀριθμὸν ἡμερῶν ζωῆς αὐτῶν." Ὁ Σολομὼν σοφίαν δεξάμενος παρὰ Θεοῦ, καὶ χύσιν καρδίας, ὡς τὴν ψάμμον τῆς θαλάσσης, ὄξυδερκέστατος γέγονε τὴν διάνοιαν· ἡδύνατο μὲν γὰρ θείων ἄπτεσθαι λόγων, καὶ μεγάλα λαλεῖν μυστήρια, ὅπερ δὴ καὶ ποιῶν φαίνεται. Ἡδύνατο δὲ καὶ τῇ τῆς νοήσεως ὀξύτητι, περὶ πάντα ἃ ἐβούλετο, δεξιῶς τῇ νοήσει χρήσασθαι· ὥσπερ γὰρ τις ὠραίους ἔχων ὀφθαλμοὺς τῇ αὐτῇ τῶν ὀφθαλμῶν ἐνεργείᾳ, ποτὲ μὲν εἰς δέον κέχρηται, ποτὲ δὲ ἀκολάστως ὄρᾳ, οὐ τῆς ἐνεργείας τῶν ὀφθαλμῶν αἰτίας οὔσης, ἀλλὰ τῆς κατὰ ψυχὴν διαθέσεως· οὕτω καὶ ὁ λαμπρυνθεὶς ὑπὸ Θεοῦ τὴν διάνοιαν, εἰ μὲν εἰς δέον χρήσοιτο τῷ δώρῳ, θεῖα πράγματα περιαθρεῖ· εἰ δὲ καθελκυσθῇ περὶ τὰ γήϊνα, ἀμαυροῖ περὶ τὴν δωρεάν· πλὴν εὐφυῶς καὶ περὶ ταῦτα ἐπιβάλλεται. Οὐ γὰρ ἡ ὀξύτης τοῦ νοῦ, ἀλλ' ἡ διάθεσις τῆς ψυχῆς, ἢ καὶ ἐπαινετῶς ἢ ψεκτῶς κεχρημένη τῷ δώρῳ, ἐπαινεῖται ἢ ψέγεται. Δέδωκα 93.496 οὖν, ἔφη, τὴν καρδίαν μου, τουτέστι τὸν νοῦν μου, καὶ ἐλογισάμην ποῖον ἄρα εἶη τὸ ἐν ἀνθρώποις ἀγαθὸν, καὶ τί ποιῶντες οἱ ἐν κόσμῳ, δύνανται δι' ὅλης τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἐν ἡδονῇ εἶναι, καὶ εὐφροσύνῃ. Οἷα τοίνυν ἀνθρώπινα λογισάμενος, καὶ ψυχικῇ τινὶ τῇ σοφίᾳ χρώμενος, ἐπιδέδωκε ἑαυτὸν εἰς τὸ ποιῆσαι ἃ ἐξῆς καταλέγει. Ἐμεγάλυνα ποιήμα μου, οὐ τὸ τοῦ Θεοῦ ποίημα, ἀλλὰ τὸ ἑμαυτοῦ. Οὐδεὶς γὰρ τοῖς θείοις ποιήμασι προσθεῖναι τι δύναται. Ὁκοδόμηκά μοι οἴκους, Ἰδίωμα εὐρῶν ἐν διαλέκτῳ, τὸ Ὁκοδόμηκά μοι, καὶ τὸ Ἐποίησά μοι, κέχρηται αὐτῷ ἐν τῇ τῆς λέξεως ἀπαγγελίᾳ. Ἐφύτευσά μοι ἀμπελῶνας. Ἐξουσία βασιλικῇ χρώμενος, καὶ πλούτου περιουσία, διὰ παντὸς εἶδους κτημάτων ἤρχετο. Ἐποίησά μοι κήπους καὶ παραδείσους. Κήπος κυρίως ὁ λάχανα φέρων λέγεται· παράδεισος δὲ, ὁ δένδροις διαφόροις καταπεφυτευμένος. Διὸ φησὶν, Καὶ ἐφύτευσα ἐν αὐτοῖς ξύλον πάγκαρπον. Ἐποίησά μοι κολυμβήθρας ὑδάτων, τοῦ ποτίσαι ἀπ' αὐτῶν δρυμὸν βλαστῶντα ξύλα. Φιλοτίμως τοὺς παραδείσους ἀπεργαζόμενος, τὰ ὑψίκομα φυτὰ, ἄπερ ἢ γῆ τοῖς ὄρεσιν αὐτομάτως τρέφει, οἶον ἐλάτας, ἢ ἰτέας, ἢ δρυς, ἢ πεύκας, ταῦτα τοῖς παραδείσοις περιεφύτευε. Διὸ καὶ δρυμοῦ μέμνηται χειροποιήτου, ἐφ' ᾧ καὶ πλείστων ὑδάτων ἐδεῖτο "Ἐκτησάμην δούλους καὶ παιδίσκας, καὶ οἰκογενεῖς ἐγένοντό μοι." Ὡς γὰρ οὐκ ἀρκούντων τῶν οἰκογενῶν εἰς τὴν τῶν κτισμάτων αὐτοῦ ὑπηρεσίαν, ἀναγκαίως καὶ ἀργυρωνήτους οἰκέτας ἐκτήσατο. "Καὶ γε κτήσις βουκολίου καὶ ποιμνίου ἐγένετό μοι πολλὴ ὑπὲρ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθέν μου ἐν Ἱερουσαλήμ." Ὑπερηκόντισα, φησὶ, πάντας τοὺς πρὸ ἐμοῦ βασιλεῖς ἐν ποιμνίοις καὶ βουκολίοις, ἢ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς προειρημένοις· ἐκάτερος γὰρ δύναται νοεῖσθαι. "Συνήγαγόν μοι καὶ γε ἀργύριον, καὶ γε χρυσίον." Ὡς πολλῶν κτησῶν μὲν ἐχόντων, ἀπόθετα δὲ οὐκ ἐχόντων χρήματα, προστέθηκεν καὶ τὴν τούτων εὐπορίαν. "Καὶ περιουσιασμοὺς βασιλέων καὶ τῶν χωρῶν." Ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς, φησὶν, ὑποφόρους ἔσχον, καὶ χώρας γεννήματα ποιούσας· αἱ γὰρ χώραι ἐν τῇ Γραφῇ, αἱ καρποφόροι ὠνομάσθησαν, κατὰ τὸ ἐν

Εὐαγγελίοις· Ἄρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ ἴδετε τὰς χώρας ὅτι λευκαὶ εἰσι πρὸς θερισμόν. Καὶ ἐντεῦθεν οὖν, φησὶ, πολλὴν ἔσχον τὴν εὐπορίαν. "Ἐποίησά μοι ἄδοντας, καὶ ἄδούσας, ἐν τρυφήματι υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου." Ἄλλ' οὐδὲ τοῦ θέλγειν, 93.497 φησὶ, διὰ τῶν ἀσμάτων τὴν ἀκοὴν ἠμέλησα· ἐντρυφῶσι γὰρ καὶ διὰ τούτων οὐχ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' υἱοὶ τοῦ ἀνθρώπου. Οἰνοχόους, καὶ οἰνοχόας." Ἡ ἴνα διὰ τῆς τῶν προπινόντων ἐξαλλαγῆς τὴν ὄρεξιν ὑπερερεθίσῃ, ἢ καὶ ὡς σφόδρα ἀβρὸς, καὶ φιλογύνου διαγράφων πρόσωπον. "Καὶ ἐμεγαλύνθην, καὶ προστέθηκα παρὰ πάντας οἱ ἐγένοντο ἔμπροσθέν μου ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ γε σοφία ἐστάθη μοι." Οὕτως δὲ, φησὶν, ὑψωθεὶς, οὐδὲ περὶ ὧν ἐβουλεύσαμην, καὶ ἐσοφισάμην, ἠστόχησα. "Καὶ πᾶν ὃ ἤτησαν ὀφθαλμοί μου, οὐκ ἀφείλον ἀπ' αὐτῶν· οὐκ ἀπεκώλυσα τὴν καρδίαν μου ἀπὸ πάσης εὐφροσύνης." Ὡστε, φησὶν, πᾶσαν τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τῆς ψυχῆς τὴν ὄρεξιν τὴν περὶ τὴν ἡδονὴν, ἦν δὴ καὶ εὐφροσύνην καλεῖ, εἰς πέρας ἤγαγον. "Ὅτι καρδία μου εὐφράνθη ἐν παντὶ μόχθῳ μου." Παρὰ τῶν προειρημένων, φησὶ, μόχθων ταύτην εὕρισκον μερίδα καὶ κλῆρον, τὸ τῆς ἐξ αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν ἀπολαύσεως. "Καὶ ἐπέβλεψα ἐγὼ ἐν πᾶσι τοῖς ποιήμασί μου, οἷς ἐποίησαν αἱ χεῖρές μου· καὶ ἐν μόχθῳ ᾧ ἐμόχθησα τοῦ ποιεῖν· καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα ματαιότης καὶ προαίρεσις πνεύματος." Ταῦτα, φησὶ, πάντα καταπραξάμενος διὰ τῶν δραστηκῶν μου καὶ ποιητικῶν δυνάμεων, εὗρον ὅτι πάντα ἀνθρώπινα ἐπιτηδεύματα ματαιότης εἰσὶ, καὶ οὐδὲν περισσὸν ἐστὶ τοῖς περὶ τὰ βλεπόμενα καὶ ὑπὸ τὸν ἥλιον ὄντα ἐνταλαιπωροῦσι, διὰ τὸ πάντας τὸν κοινὸν ὑφίστασθαι θάνατον, πλουσίους τε ἅμα καὶ πένητας. Οἱ γὰρ διὰ τὰ ὑπὲρ τὸν ἥλιον πονοῦντες, καὶ ὑπερπηδήσαντες τὰ ὀρώμενα, ἔχουσι τι περισσὸν, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν, φήσαντος· Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζῶην ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν· οἷον δὴ τοῦτο, ἐκτὸς γενέσθαι κολάσεως, καὶ ἐν ἀπολαύσει τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν. Σημειῶσαι δὲ ἄλιν, ὅτι τὸ σπουδάζειν περὶ τὰ μάταια, καὶ ἡδοναῖς σχολάζειν, οὐ φορᾶς ἀλόγου τύχης, οὐδὲ εἰμαρμένης ἀνάγκη, ἀλλὰ τῆς ἡμῶν προαιρέσεως, καὶ τοῦ ἐν ἡμῖν αὐτεξουσίου κινήματα τυγχάνουσι. "Καὶ ἐπέβλεψα ἐγὼ τοῦ ἰδεῖν σοφίαν, καὶ περιφορὰν, καὶ ἀφροσύνην, ὅτι τίς ἄνθρωπος, ὃς ἐπελεύσεται ὀπίσω τῆς βουλής, ὅσα ἐποίησεν αὕτη;" Γυμνώσας τὸ τοῦ πολυκτῆμονος καὶ περὶ τὰ γήϊνα στρεφομένου πρόσωπον, ἐπιστρέφει ἐπὶ τὴν σοφίαν, καὶ δοκιμάζει παράλληλα θεὶς τὴν τε σοφίαν καὶ τὴν ἀφροσύνην, ἦν δὴ καὶ περιφορὰν καλεῖ, ἢ διὰ τὸ συμπεριφέρεσθαι παντὶ ἀνέμῳ· ἢ παραφορὰν τινὰ οὔσαν, τουτέστι μανίαν. Καὶ φησιν, Ζητήσωμεν εἰ ὅλως δύναται ὁ αἰρούμενος τὴν ἀφροσύνην, πληρῶσαι τὰ θελήματα ἑαυτοῦ· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, ἐπελεύσεται ὀπίσω τῆς βουλής. Εἴτα εὕρισκει ὅτι σπανίως τις ἐπιτυγχάνει τούτου. Διὸ τέθηκε τὸ, Τίς 93.500 σπάνιος. Οὔτε γὰρ ὁ θέλων πλουτῆσαι, πάντως πλουτεῖ· οὔτε ὁ δόξης ἐρῶν, πάντως ἐπιτυγχάνει· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ὁ δὲ τῆς σοφίας ἐρῶν ὀδηγούμενος ὑπὸ Θεοῦ, πάντως ἐπελεύσεται ὀπίσω τῆς βουλής, τουτέστι, εὕρισκει τὸ σπουδαζόμενον. Ἄλλως· Ἐκκληττόμενος, φησὶν, ὅτι Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ δυνάμενος ὑποστρέφειν ἀεὶ ἐκ τῶν ἰδίων θελημάτων, καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὴν τῆς προθέσεως ὁρμὴν, ἵνα δυνηθῇ διακρῖναι εἰ ἐν σοφία πράττει, ἢ ἀφροσύνη; Ἄλλως, Ἐξω γεγωνῶς, φησὶ, τῶν σωμάτων, καὶ θεωρήσας διὰ τῆς σοφίας, ὅτι μετὰ τὴν τοῦ βίου τελευτὴν οὐδεὶς δύναται ὑποστρέφειν ἐν τῷδε τῷ βίῳ, καὶ ἄλιν ἐν ἀπολαύσει γίνεσθαι, ὧν κατὰ πρόθεσιν ἐν αὐτῷ εἰργάσατο (τὸ γὰρ, τίς, πολλάκις ἀντὶ τοῦ, οὐδεὶς, κεῖται), προέκρινε τὴν σοφίαν τῆς ἀφροσύνης. "Καὶ εἶδον ἐγὼ ὅτι περισσεῖα ἐστὶ τῇ σοφίᾳ ὑπὲρ τὴν ἀφροσύνην, ὡς περισσεῖα τοῦ φωτὸς ὑπὲρ τὸ σκότος." Τὸ σκότος κατὰ στέρησιν γίνεται τοῦ φωτός· ὥστε τὸ μὲν ἐν ὑπάρξει εἶναι τὸ φῶς, τὸ δὲ ἀνύπαρκτον τὸ σκότος. Οὕτως οὖν, φησὶν, ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῆς σοφίας, καὶ ἐπὶ τῆς ἀφροσύνης· τὰ μὲν γὰρ τῆς ἀφροσύνης ἔργα παρέρχονται, κόλασιν διηνεκῆ προξενήσαντα τοῖς αὐτὰ μετελθοῦσι· τὰ δὲ τῆς σοφίας μένει διηνεκῆ, τοὺς τῆς

σοφίας έραστὰς αἰδίως εὐφραίνοντα. Τὸ δὲ, περισσεΐα ἐστὶ τῆ σοφία ὑπὲρ τὴν ἀφροσύνην, οὐ συγκριτικῶς κεῖται· τὰ γὰρ ἀλλήλων ἀναιρετικὰ, ὡς τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ ἀφροσύνη, οὐ συγκρίνονται. Οὐδὲ γὰρ τῶν κακῶν εὐφροσύνη, ἀλλὰ τῆ αἰρέσει τοῦ αἰρουμένου, τὸ περιττὸν συνῆψε, ἀντὶ τοῦ, μᾶλλον, καὶ ἀσυγκρίτως καλῶς ποιεῖ ὁ τὴν σοφίαν προκρίνων τῆς ἀφροσύνης. "Τοῦ σοφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν κεφαλῇ αὐτοῦ· καὶ ὁ ἄφρων ἐν σκότει πορεύεται." Ἡ κεφαλὴ ἐξοχὴ τυγχάνει, καὶ τὸ ἀνώτερον παντὸς τοῦ σώματος· οἱ δὲ πόδες κατώτατοί εἰσιν, καὶ τῆς γῆς προσάπτονται. Ὅταν τοίνυν ὁ ἡγεμὼν νοῦς κεκαθαρμένος ᾗ, τὰ ἄνω σκοπεῖ, καὶ οὐ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν τῆ κεφαλῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων· ὅταν δὲ περὶ τὰ γήϊνα ὁ λογισμὸς στρέφεται, ἐν τοῖς ποσὶν ἔχει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, περὶ τὴν γῆν ἰλυσπώμενος. Ἄλλως· Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστός· πρὸς ἣν εἰ ὁ σοφὸς ἀτενίζει, περιπατῶν καθὼς κάκεῖνος περιεπάτησε, ἐν τῆ κεφαλῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει· ὁ δὲ ἄφρων ἐν σκότει πορεύεται, κάτω νεύων ἀεὶ, καὶ ἐσκοτισμένον ἔχων τὸ ἡγεμονικόν. "Καὶ ἔγνω καὶ γε ἐγὼ ὅτι συνάντημα ἐν συναντήσεται τοῖς πᾶσιν αὐτοῖς. Καὶ εἶπα ἐγὼ ἐν καρδίᾳ μου, Ὡς συνάντημα τοῦ ἄφρονος καὶ γε συναντήσεται μοι· καὶ ἵνα τί ἐσοφισάμην;" Πάντα καθ' ἑαυτὸν γυμνάζων ὁ σοφὸς, τὴν τῶν ἐναντίων ἀντίθεσιν ἐξ οἰκείου λέγει προσώπου. Εὐρὼν τοίνυν διάφορα 93.501 κοινὰ τυγχάνοντα, ἃ δὴ καὶ συναντήματα καλεῖ, οἷον τὸ νοσεῖν, τὸ ὑγιαίνειν, τὸ πλουτεῖν, τὸ πένεσθαι, καὶ ἐξαιρέτως τὸν ἐπὶ πάντων θάνατον, τοῦ ἀντιδίκου τὸ πρόσωπον ὑποδύς, φησί· Εἰ ταῦτα κοινὰ τοῖς τε σοφοῖς καὶ ἄφροσι, τίς ἡ χρεια τοὺς τῆς ἀρετῆς μετιέναι πόνους, καὶ γίνεσθαι σοφόν; Εἶτα ἀπελέγχων τὸν λόγον, καὶ δεικνύς τὸ τῆς σοφίας κέρδος, ἐπάγει, καὶ φησι· "Καὶ ἐγὼ τότε περισσὸν ἐλάλησα ἐν καρδίᾳ μου, διότι ἄφρων ἐκ περισσεύματος λαλεῖ, ὅτι καὶ γε τοῦτο ματαιότης." Τεθεικῶς τοῦ ἄφρονος τὴν ἀντίθεσιν ὡς ἐξ οἰκείου προσώπου, ἐξ ἑαυτοῦ πάλιν ἐπιλύει, καὶ φησι, Καὶ ἐγὼ περισσὸν ἐλάλησα ἐν καρδίᾳ μου· ἀντὶ τοῦ, Ἔγνω ὅτι ματαῖα καὶ περιττὴ ἡ τοιαύτη ἔννοια, καὶ ἄφρονος λογισμοῦ τὸ τοιαῦτα φθέγγεσθαι. Ὁ γὰρ ἄφρων ἐκζέσας καὶ ὑποθερμήνας τὴν διάνοιαν, διὰ στόματος τοὺς τῆς ἀφροσύνης ἐκφέρει λόγους· διότι ἄφρων ἐκ περισσεύματος λαλεῖ, τουτέστιν, ἐκ τῆς πλεοναζούσης ἐν αὐτῷ ἀνοίας. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν διδάσκει, ἀπελέγχων τοῦ ἄφρονος τὴν ἀντίθεσιν· καὶ φησι· "Ὅτι οὐκ ἔστι μνήμη τοῦ σοφοῦ μετὰ τοῦ ἄφρονος εἰς τὸν αἰῶνα." Εἰ γὰρ καὶ τὰ ἐν τῷδε, φησὶ τῷ βίῳ διάφορα, κοινὰ τυγχάνουσι σοφῶν καὶ ἀφρόνων· ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ὁ μὲν σοφὸς ἀείμνηστον ἔχει καὶ ἀτελεῦτητον τὴν ἀπόλαυσιν· τοῦ δὲ ἄφρονος καὶ ἡ μνήμη ἐξαλείφεται, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον· Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἡχου· ἀντὶ τοῦ, Οὐδὲ μνήμης ἄξιοι παρὰ Θεῷ τυγχάνουσι. "Καθότι ἤδη ταῖς ἡμέραις ταῖς ἐπερχομέναις τὰ πάντα ἐπελήσθη." Ἐν τῷ αἰῶνι, φησὶ, τῷ ἐπερχομένῳ, πάντα τὰ ἐν τῷδε τῷ βίῳ συναντήματα, εἴτε νόσος, εἴτε ὑγεία, εἴτε πλοῦτος, εἴτε πενία, εἰς λήθην ἔρχονται. Εἶτα τὸ συμπέρασμα τῆς λύσεως ἐπάγων, φησὶ· "Καὶ πῶς ἀποθανεῖται ὁ σοφὸς μετὰ τοῦ ἄφρονος;" Πῶς οὖν, φησὶν, ἐρεῖτε, ὧ ἄφρονες, ὅτι διὰ τὴν κοινὴν πάντων ἀνθρώπων τελευτήν, οὐδὲ πλέον ἔχει ὁ σοφὸς τοῦ ἀνοήτου; ὅπου γε τοῦ μὲν σοφοῦ ἡ μνήμη διηνεκῆς παρὰ τῷ Θεῷ, τοῦ δὲ ἄφρονος οὐκέτι; Εἰ γὰρ καὶ τὰ ἐν τῷδε τῷ βίῳ συμπτώματα κοινὰ, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι τὸ ἐκάστου ἔργον ἐπακολουθήσει. "Καὶ ἐμίσησα ἐγὼ τὴν ζωὴν, ὅτι πονηρὸν ἐπ' ἐμὲ τὸ ποίημα τὸ πεποιημένον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι πάντα ματαιότης, καὶ προαίρεσις πνεύματος." Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Σοφὸς, Ἐμίσησα τὴν ἐπίμοχθον ζωὴν, καὶ τὸν ἐμὸν πόνον, ὃν μοχθῶ διὰ τὰ ὑπὸ τὸν ἥλιον· πονηρὸν γὰρ ποίημά φησι τὴν ἐπίπονον καὶ μοχθηρὰν τῶν ἀμαρτωλῶν ζωὴν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ὁ Σοφὸς μισεῖ τὴν ἐπίκηρον ζωὴν, καὶ τὴν ἀεὶ μένουσαν ἐπιζητεῖ· καὶ τὸ τοῦ ἄφρονος ὑποδύς πρόσωπον, ἔφη, ὅτι Πονηρὸν ἐπ' ἐμὲ τὸ ποίημα, τὸ πεποιημένον ὑπὸ τὸν ἥλιον· οὐ γὰρ ὁ σοφὸς ἀνέχεται μοχθεῖν διὰ τὰ ὑπὸ τὸν ἥλιον.

Εἰ γὰρ καὶ διὰ τὴν βιοποριστικὴν χρεῖαν 93.504 κάμνει, ἀλλ' οὐ προηγουμένως τὴν πᾶσαν σπουδὴν περὶ τὰ ὀρώμενα καταναλίσκει, ἀλλ' ὅσα διὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν κάμνει· τὴν δὲ ὅλην σπουδὴν εἰς ἀρετὴν καταδαπανᾷ, τῶν οὐ μενόντων καὶ προσκαίρων καταφρονῶν· τῶν δὲ αἰωνίων καὶ μὴ φαινομένων ἀντιποιοῦμενος. "Καὶ ἐμίσησα ἐγὼ σύμπαντα τὸν μόχθον μου, ὃν ἐγὼ μοχθῶ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι ἀφιῶ αὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ γινομένῳ μετ' ἐμέ. Καὶ τίς οἶδ' εἰ σοφὸς ἔσται, ἢ ἄφρων; καὶ εἰ ἐξουσιάζεται ἐν παντὶ μόχθῳ μου, ᾧ ἐμόχθησα καὶ ἐσοφισάμην ὑπὸ τὸν ἥλιον; καὶ γε τοῦτο ματαιότης." Μισήσας ὁ Σοφὸς τὴν τῶν κτημάτων καὶ χρημάτων ἐπίμοχθον συλλογὴν, καὶ τὸν ἐπὶ ταύτῃ καταβαλλόμενον πόνον μετὰ ἀποδείξεως τοῦ μίσους τὸ εὐλογόν φησι· πρῶτον μὲν, ὅτι οὐ διηνεκὴς ἐστὶ τῷ ἔχοντι ἢ κτήσις· ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἔξεισι τοῦ βίου μηδὲν ἐπαγόμενος· τὰ δὲ μετὰ πόνου αὐτῷ κτηθέντα ἕτερος διαδέχεται. Δεύτερον, ὅτι οὔτε οἶδε τίς ὁ διαδεχόμενος· ἐν ἀσωτίᾳ ζῶν, ἢ ἐν φρονήσει, τὸν πλοῦτον διοικῶν. Τρίτον, ὅτι εἰ καὶ δῶμεν φρόνιμον εἶναι τὸν τὴν οὐσίαν παραλαμβάνοντα, ἄδηλον εἰ κύριος ἔσται ταύτης, τῶν χρημάτων ἀεὶ ἄλλοτε εἰς ἄλλους μεταπιπτόντων, κατὰ πολλὰς καὶ διαφόρους αἰτίας. Εἰ δὲ καὶ δῶμεν, φησὶν, ὅτι καὶ φρόνιμός τις ἔσται ὁ κληρονόμος, καὶ ἐγκρατὴς τῆς οὐσίας γενήσεται, ἀλλὰ καὶ γε τοῦτο ματαιότης. Τὸ δὲ διὰ τί, ἡμῖν ἀφήκε σκοπεῖν, ὅτι ἄμεινον ἡμᾶς αὐτοὺς διαθέντας τὸν πλοῦτον, καὶ εἰς τὴν τῶν δεομένων καὶ πενήτων δαπανήσαντας χρεῖαν, θησαυρὸν ἔχειν ἐν οὐρανοῖς ἀνελλιπῆ, ἢ εἰς ἑτέρους τὰ χρήματα παραπέμψαι, ὁποῖοι ποτε τυγχάνουσιν ὄντες. "Καὶ ἐπέστρεψα ἐγὼ τοῦ ἀποτάξασθαι τῇ καρδίᾳ μου ἐν παντὶ μόχθῳ μου ᾧ ἐμόχθησα ὑπὸ τὸν ἥλιον." Καταγνοὺς τῶν προειρημένων ὁ σοφὸς, ἐπὶ τὸν εὐαγγελικὸν τρέχει βίον, μονονουχὶ καὶ αὐτὸ κατὰ τὸν Πέτρον λέγων τῷ Σωτῆρι· Ἴδου ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. Εἶτα τὴν προειρημένην αἰτίαν ἀναλαμβάνει, τοῦ μίσους τοῦ πρὸς τὰ πρόσκαιρα. Καὶ φησὶν· "Ὅτι ἐστὶ ἄνθρωπος, ὅτι ὁ μόχθος αὐτοῦ ἐν σοφίᾳ, καὶ ἐν γνώσει, καὶ ἐν ἀνδρείᾳ· καὶ ἄνθρωπος ᾧ οὐκ ἐμόχθησεν ἐν αὐτῷ, δώσει μερίδα αὐτοῦ· καὶ γε τοῦτο ματαιότης, καὶ πονηρία μεγάλη." Τί γὰρ, φησὶν, ὄφελος ἀνθρώπῳ ἐν ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ, καὶ φρονήσει, καὶ ἀνδρείᾳ μοχθοῦντι, καὶ πονηρευομένῳ, τοῦτ' ἔστι οὐ μεταδιδόντι, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς οὔσι προστιθέντι, ὅποταν ἄλλος μῆτε καμῶν, μῆτε μοχθήσας, τὸν αὐτοῦ διαδέχεται πλοῦτον; ἔστι δὲ καὶ οὕτως νοῆσαι· Ἐπέστρεψα ἐγὼ τοῦ ἀποτάξασθαι τῇ καρδίᾳ μου, ἐν παντὶ μόχθῳ μου ᾧ ἐμόχθησα ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἐννοήσας ὅτι ἕτερος ἐμὸν πλοῦτον δια 93.505 δέξεται, ἐγὼ δὲ τὴν φροντίδα ὑφέξω. Διὰ μέσου δὲ παρενθεὶς τὸ, "Ὅτι ἐστὶ ἄνθρωπος, ὅτι ὁ μόχθος αὐτοῦ ἐν σοφίᾳ, καὶ ἐν συνέσει, καὶ ἐν ἀνδρείᾳ, τοῦτο διδάσκει· κατεφρόνησα τοῦ περὶ τὰ μάταια μόχθου, φησὶ, λογισάμενος ὅτι ἐστὶ ἕτερος μόχθος ἐπαινούμενος, τὸν ἐξ ἀρετῆς, καὶ ἀεὶ μένοντα συλλέγων πλοῦτον. Ἔστι δὲ οὗτος ὁ μόχθος, ὃν μοχθεῖ ἄνθρωπος, ἵνα κτήσεται σοφίαν, καὶ γνῶσιν, καὶ ἀνδρείαν. Τοῦτον οὖν ἐκείνου προκρίνας τὸν μόχθον, ἐπέστρεψα ἐγὼ τοῦ ἀποτάξασθαι τῇ καρδίᾳ ἐν παντὶ μόχθῳ, ᾧ ἐμόχθησα ὑπὸ τὸν ἥλιον, τουτέστι περὶ τὰ μάταια. "Ὅτι γίνεται τῷ ἀνθρώπῳ ἐν παντὶ μόχθῳ αὐτοῦ, καὶ προαιρέσει καρδίας αὐτοῦ, ᾧ αὐτὸς μοχθεῖ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ἀλγημάτων καὶ θυμοῦ περισπασμὸς αὐτοῦ. Καὶ γε ἐν νυκτὶ οὐ κοιμᾶται ἡ καρδία αὐτοῦ· καὶ γε τοῦτο ματαιότης ἐστὶ." Γίνεται, φησὶ, τῷ ἀνθρώπῳ ὁ μόχθος ὃν μοχθεῖ προαιρετικῶς, ἢ καλός, ἢ κακός. Εἰ μὲν γὰρ περὶ τὰς ἀρετὰς ὁ μόχθος καταβάλλεται, ἐπαινετός· τοῦ δὲ μὴ διὰ τὸ καλὸν μοχθοῦντος πᾶσαι αἱ ἡμέραι ὀδυνῶν, καὶ θυμοῦ, καὶ περισπασμοῦ, καὶ ἀγρυπνίας εἰσὶ μεσταί. Ταῦτα γὰρ ἅ πάντα παρέπεται τοῖς περὶ τὴν κενοσπουδίαν τοῦδε τοῦ βίου περισπωμένοις· διὸ καὶ γε τοῦτο ματαιότης ἐστὶ. "Καὶ οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ εἰ μὴ ὃ φάγεται καὶ πίεται, καὶ δεῖξει τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀγαθὸν ἐν μόχθῳ αὐτοῦ. Καὶ γε τοῦτο εἶδον ἐγὼ ὅτι ἀπὸ χειρὸς Θεοῦ ἐστὶ, ὅτι, τίς φάγεται καὶ πίεται πάρεξ αὐτοῦ;" Καὶ τὰ μέσα

ἀδιάφορα ἐκ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις χορηγοῦνται, οἷον πλοῦτος, υγεία, εὐδοξία. Τὸ τοῦ ἀνθυποφέροντος οὖν πρόσωπον ἀναλαβὼν ὁ Ἐκκλησιαστής, φησὶ, ὅτι εἰ ἀπὸ Θεοῦ δίδεται ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲν ἄρα ἐν ἀνθρώποις ἀγαθὸν, εἰ μὴ ἡ τῶν βρωμάτων καὶ τῶν πομάτων ἀπόλαυσις. Εἶτα ἄλιν ἐπιλύων τὴν ἀντίθεσιν, ἐπάγει· "Ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἀγαθῷ πρὸ προσώπου αὐτοῦ ἔδωκε γνῶσιν, καὶ σοφίαν, καὶ εὐφροσύνην· καὶ τῷ ἁμαρτάνοντι ἔδωκε περισπασμὸν, τοῦ προσθεῖναι καὶ τοῦ συναγαγεῖν, τοῦ δοῦναι τῷ ἀγαθῷ πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι καὶ γε τοῦτο ματαιότης καὶ προαίρεσις πνεύματος." Μὴ λέγετε, φησὶν, ὧ οὗτοι, ὅτι ἡ ἐμπαθὴς τῶν βρωμάτων ἀπόλαυσις ἀγαθὴ ἐστὶ· τῷ γὰρ ἀνθρώπῳ τῷ ἀγαθῷ ὁ Θεὸς γνῶσιν καὶ σοφίαν ἔδωκε, ἵνα ἐν τούτοις εὐφραίνηται πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· τουτέστι ὑπὸ τῆς ἐπίσκοπικῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ σκεπόμενος. Τῷ δὲ ἀνθρώπῳ τῷ ἁμαρτωλῷ τὸν περὶ τὰ αἰσθητὰ περισπασμὸν ἔδωκεν, ἵνα ταλαιπωρῇ ἐν τῷ μοχθεῖν καὶ συνάγειν. Καὶ ἐὰν μείνη μοχθῶν καὶ συνάγων, καὶ γε τοῦτο ματαιότης, καὶ προαίρεσις πνεύματος. Ἰστέον δὲ ὡς τὸν περισπασμὸν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ ἁμαρτάνοντι, καὶ συνάγοντι, οὐχ ἵνα ἁμαρτάνῃ καὶ συνάγῃ· ἀλλ' ἵνα ἐνθυμούμενος καὶ ἀποκάμνων περὶ ταύτην τὴν ματαιοσπουδίαν, εἰς αἴσθησιν ἔλθῃ τῆς ἐπιμόχθου ταύτης ζωῆς, καὶ ποθήσῃ τὸν ἀγήρω καὶ ἄλυπον βίον, τὸν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τοῖς ἀγίοις τεταμιευμένον 93.508 ΚΕΦΑΛ. Γ'. "Τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι ὑπὸ τὸν ἥλιον." Τῶν ὄντων τὰ μὲν εἰσι πρόσκαιρα, τὰ δὲ αἰώνια· τὰ μὲν οὖν αἰώνια καὶ ἀόρατα τυγχάνουσι, καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον. Περὶ τούτων ὁ λόγος τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὑπὸ χρόνον ὄντων· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ χρόνου ἤρξαντο, ἐν καιρῷ τῷ καθήκοντι γιγνομένων. Καὶ χρόνος μὲν ἐστὶ τὸ διάστημα καθ' ὃ πράττεται τι. Καιρὸς δὲ, ὁ ἐπιτήδειος τῆς ἐργασίας χρόνος. Ὡστε ὁ μὲν χρόνος καὶ καιρὸς εἶναι δύναται· ὁ δὲ καιρὸς χρόνος· ἀλλ' εὐκαιρία τοῦ πραττομένου ἐν χρόνῳ γινομένη. Καὶ τὰ μὲν ἐκ Θεοῦ πάντα εὐκαιρῶς γέγονε ὡς θέρος, καὶ μετόπωρον, καὶ χειμῶν, καὶ ἔαρ· τὰ δὲ ἡμέτερα εἰ μὲν εὐκαιρῶς γίνοντο, ἐπαινετὰ· παρὰ δὲ τὸν καιρὸν, ἢ ὑπὲρ τὸν καιρὸν, ψεκτά. Ἐν καιρῷ τις μίγνυται τῇ ἰδίᾳ γυναικί, παιδοποιίας ἐρῶν· παρὰ καιρὸν, ὅταν δι' ἡδονῆς τοῦτο ποιῇ. Ὁ ἐν θέρει σπεύρων, πρὸ καιροῦ σπεύρει· ὁ ἐν χειμῶνι ἀμῆσαι σπουδάζων, παρὰ καιρὸν τοῦτο ἐπιχειρεῖ. Ἐκ δὲ τούτου τοῦ μαθήματος διδασκόμεθα ἐν παντὶ φεύγειν τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ὑπερβολὰς, διὰ τὰς παρακειμένας ἀμετρίας ἐκάστῳ πράγματι. Ἀνδρείας ἔλλειψις δειλίαν ἐργάζεται, ὑπερβολὴ θρασύτητα. Νόησον οὖν τὸν χρόνον καὶ καθ' ἑτέραν νόησιν, συμμετρίαν τινὰ ὄντα· καιρὸν δὲ, τὴν εὐκαιρίαν· ὁ γὰρ συμμετρῶς καὶ εὐκαιρῶς ἅπαντα πράττων, ὡσπερ τινὲς τούτων κανόνι καὶ στάθμῃ χρώμενος, κατορθώσει ῥαδίως τὴν ἅπασαν ἀρετήν. "Καιρὸς τοῦ τεκεῖν, καὶ καιρὸς τοῦ ἀποθανεῖν." Πολλάκις ἐπὶ τῶν ἐναντίων διάφοροί εἰσιν οἱ καιροί· συμβαίνει δὲ ὅτι καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐκάτερα γίνεται· ἡ μὲν οὖν σωματικὴ γέννησις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἕτερον ἔχει καιρὸν, καὶ ὁ σωματικὸς θάνατος ἕτερον· ἡ δὲ πνευματικὴ γέννησις ἢ διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἔχει, τοῦ τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου. Οἱ γὰρ ἐν τῷ θείῳ λουτρῷ ἀναγεννώμενοι συνετάφησαν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ βαπτίσματι· καὶ ὁ μὲν σωματικὸς τόκος ἢ θάνατος οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐξουσίᾳ καὶ τικτόμεθα, καὶ ἀποθνήσκομεν· ὁ δὲ πνευματικὸς ἐφ' ἡμῖν· μετὰ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ συνεργείας, καὶ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως χρεῖα, ἵνα ἀποθάνωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, τεχθῶμεν δὲ τῇ δικαιοσύνῃ. Θαυμαστῶς δὲ ὁ Ἐκκλησιαστής ἀπὸ τόκου ἤρξατο καὶ θανάτου, τῆς προσκαιροῦ ταύτης ἡμῶν ζωῆς ἐπαναμιμνήσκων. Διὰ τοῦτο (φησὶ) καὶ μωσῆς Γένεσιν ἐπιγράψας τὸ πρῶτον βιβλίον, τὸ δεύτερον εὐθύς Ἐξοδον προσηγόρευσε, διὰ τῆς ἱστορίας συμβολικῶς τὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ πρόσκαιρον ἡμῖν ὑπογράφων ζωὴν. "Καιρὸς τοῦ φυτεῦσαι, καὶ καιρὸς τοῦ ἐκτίλαι τὸ πεφυτευμένον." Μετὰ τὸ αἰσθητὸν, πρὸς διάνοιαν· πολλάκις μὲν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐκτίλλει τις

καὶ φυτεύει, ὡς ὅταν ἐκτίλλει μὲν τὰ τοῦ ἐπισπορέως 93.509 ζιζάνια, καταφυτεύει δὲ τὰ γνήσια τοῦ λόγου σπέρματα· ἐκκόπτων μὲν τὴν κακίαν, ἐμφυτεύων δὲ τὴν ἀρετὴν· πολλάκις δὲ καθ' ἕτερον καὶ ἕτερον· ὡς ὅταν ὁ Παῦλος ἐκκόπτη μὲν τῆς Ἐκκλησίας τὸν πορνεύσαντα, φυτεύῃ δὲ αὐτὸν πάλιν μετανοοῦντα. "Καιρὸς τοῦ ἀποκτεῖναι, καὶ καιρὸς τοῦ ἰάσασθαι." Ἀποκτεῖναι τὴν ἀμαρτίαν, ἰάσασθαι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τοῖς τῆς μετανοίας φαρμάκοις. Ἡ δὲ τοιαύτη πράξις ἀεὶ καιρὸν ἔχει, καὶ ἀεὶ εὐκαίρως γίνεται· νῦν δὲ μάλιστα, τοῦ Παύλου βοῶντος, "Ἴδου νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἴδου νῦν ἡμέρα σωτηρίας. Ἐπὶ δὲ τῶν σωματικῶν, τῷ ἄρχοντι καιρὸς ἀποκτείνειν τὸν ἀνδροφόνον, ἰᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύειν τὸν ἀγαθοποιόν, ἢ καὶ διὰ μετριωτέρας ἐπιστροφῆς τὸν μετριώτερα ἀμαρτήσαντα. "Καιρὸς τοῦ καθελεῖν, καὶ καιρὸς τοῦ οἰκοδομεῖν." Ἡ θεία οἰκοδομὴ τέμνεται εἰς πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν ἀρετὴν. Ὁ μὲν οὖν τὴν ἀρετὴν ἐνεργῶν, οἰκοδομεῖ τὴν ἠθικὴν. Ὁ δὲ τὰ νοητὰ κάλλη περιαιθρῶν, οἰκοδομεῖ τὴν θεωρίαν· ἀεὶ οὗτος καλῶς οἰκοδομεῖ ἑαυτῷ οἰκίαν ἀχειροποίητον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ δὲ μετανοῶν, τὴν προϋπάρξασαν ἀμαρτίαν καθαίρει· καὶ καθαιρεῖσθαι μὲν καλὸν ἡμᾶς ἐκ τῆς κακίας, ἐποικοδομεῖσθαι δὲ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν. "Καιρὸς τοῦ κλαῦσαι, καὶ καιρὸς τοῦ γελαῖσαι." Ἔστι τις καιρὸς οὐχ ὁ χρονικὸς, ἀλλ' ὁ ἐκ τοῦ πράγματος λαμβανόμενος. Ὁ γὰρ μὴ ἐν βάθει κλαίων, ἀλλ' ἐπιπολαίως, ἀκούσεται κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ· Ὁσπὲ φωνῆς αὐτῆς ὠλόλυξε, καὶ τὰ δάκρυα αὐτῆς ἐπὶ τῶν σιαγόνων αὐτῆς. Ὁ δὲ καιρίως κλαίων, καὶ ἐκ διαθέσεως μετανοῶν, ἐπακουσθήσεται ἀκούων, Κλαυθμὸν ἔκλαυσε Ἱερουσαλήμ, τὴν κραυγὴν τῶν δακρῶν σου ἠνίκα εἶδε, ἠλέησέ σε. Ἔστι δὲ καὶ ἐν καιρῷ χρονικῷ κλαίειν ἐν τῷδε ἡμῶν τῷ βίῳ, ἵνα ἐν τῷ μέλλοντι γελάσωμεν· καὶ ἐπὶ τοῖς παραπτώμασι δὲ τῶν μαθητῶν, ἢ καὶ τῶν ἀδελφῶν εὐκαίρως κλαίωμεν, ἐπὶ δὲ τῶν προκοπῶν αὐτῶν εὐκαίρως γελῶμεν. "Καιρὸς τοῦ κόψασθαι, καὶ καιρὸς τοῦ ὀρχήσασθαι." Κόπτονται οἱ μετανοία σχολάζοντες, ὀρχοῦνται οἱ σωφροσύνη ζωσθέντες, καὶ φρονήσει κοσμούμενοι, καὶ ἀνδρεία κινούμενοι, καὶ δικαιοσύνη τελειούμενοι. Ὁρχεῖτο καὶ Δαβὶδ, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἐνώπιον Κυρίου. Διὸ καὶ οἱ προφηταὶ παιδιά ὄντες ἐν ἀγορᾷ ἐν τῷδε τῷ βίῳ, διὰ τὸ τῇ κακίᾳ νηπιάζειν, ἔλεγον τοῖς Ἰουδαίοις· Ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε· τουτέστι, προελέγομεν ὑμῖν τὰ σκυθρωπά, καὶ οὐ μετενοήσατε. Καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲ πρὸς 93.512 αὐτοὺς λέγουσιν· Ἡύλησαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· τουτέστι, βασιλείαν οὐρανῶν ἐκηρύξαμεν, αὐλοῦ δίκην βοῶντες ἐξάκουστον, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, οὐδὲ ἐσκιρτήσατε χαίροντες ἐπὶ τῷ δώρῳ. Ταῦτα γὰρ ἡμᾶς διδάσκει ἡ εὐαγγελικὴ τοῦ Σωτῆρος παραβολή. "Καιρὸς τοῦ βαλεῖν λίθους, καὶ καιρὸς τοῦ συναγαγεῖν λίθους." Ὁ ἀνίατα ἀμαρτήσας ἐκβάλλεται ἐκ τῆς πνευματικῆς οἰκίας, ὡς ὁ ψωριῶν λίθος κατὰ τὸ παρὰ Μωσεῖ κείμενον συμβολικῶς· ὁ δὲ ἰάσιμα ἀμαρτάνων συνάγεται διὰ μετανοίας εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν. Καὶ πᾶς δὲ λιθοκάρδιος ἐκβάλλεται· οἱ δὲ τίμιοι συνάγονται λίθοι. Καὶ ὁ νόμος δὲ ἐκέλευσε βάλλεσθαι λίθοις τὴν πορνεύσαντα. Καὶ ὁ διδάσκαλος βάλλει μὲν τοὺς ἀμαρτάνοντας λίθοις, τουτέστι λόγοις ἐλεγκτικοῖς· αὐτάρκως δὲ παιδεύσας διὰ τῶν ἐλέγχων, συνάγει τοὺς ἐκβληθέντας λίθους, τῶν πληκτικῶν λόγων παυόμενος. "Καιρὸς τοῦ περιλαβεῖν, καὶ καιρὸς τοῦ μακρυνθῆναι ἀπὸ περιλήψεως." Κατὰ μὲν τὸ ῥητὸν, καιρὸς τοῦ περιλαβεῖν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ὅταν μήτι προσευχὴ ἐμποδίζῃ, καὶ ἡ χρεῖα καλή· ἢ διὰ παιδογονίαν, ἢ κατὰ συγγνώμην, διὰ τὴν ἡμῶν ἀκρασίαν, ἵνα μὴ πειραζώμεθα εἰς πορνείαν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ. Καιρὸς δὲ τοῦ μακρύνεσθαι ἀπὸ περιλήψεως, ἢ διὰ προσευχῆς, ἢ διὰ τὸ ἐγκύμονα εἶναι τὴν γυναῖκα. Ἄλλως· Καιρὸς τοῦ περιλαβεῖν ἦν ἐν ἀρχῇ τοῦ κόσμου, ἵνα αὐξηθῶμεν, καὶ πληθυνθῶμεν, καὶ πληρώσωμεν τὴν γῆν· νῦν καιρὸς τοῦ μακρύνεσθαι ἀπὸ περιλήψεως, ὅτε ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ, καὶ πρὸς τὸ τέλος ὁ κόσμος ἐλαύνει. Πρὸς δὲ διάνοιαν, Τίμησον, φησὶ, τὴν σοφίαν, ἵνα σε

περιλάβη· ἡ τοιαύτη περίληψις αἰεὶ καιρὸν ἔχει. Καὶ τοῦ νόμου δι' ἀριστερᾶς λεγομένου, τοῦ δὲ νοῦ κεφαλῆς ὀνομαζομένου, καὶ τῆς μὲν εὐαγγελικῆς παιδεύσεως δεξιᾶς καλουμένης, σώματος δὲ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ὀνομαζομένης, ἦδε Νύμφη ἐν τῷ Ἄσματι λέγουσα· Εὐώνυμος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεται με. Τουτέστι, ὁ μὲν νόμος τῶν σοφωτέρων μόνον ὠφελεῖ τὸν νοῦν. Ἡ δὲ εὐαγγελικὴ παιδεύσις θεία περιλήψει τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν περιλαμβάνει· ταύτης τῆς περιλήψεως οὐδέποτε καιρὸς τοῦ μακρυνθῆναι. Ἐπὶ δὲ τῆς κιβωτοῦ τῶν δεινῶν ἐπικειμένων, καιρὸς ἦν τοῦ μακρύνεσθαι ἀπὸ περιλήψεως· διὸ καὶ οἱ ἄρρηνες καθ' ἑαυτοὺς εἰσῆλθον, αἱ δὲ γυναῖκες καθ' ἑαυτὰς διαιρεθεῖσαι. Ἐν δὲ τῇ ἐξόδῳ τῇ ἐκ τῆς κιβωτοῦ, μετὰ τῆς γυναικὸς ἐξῆλθεν ὁ Νῶε· καιρὸς γὰρ ἦν περιλήψεως. Καθόλου δὲ, καιρὸς μὲν τοῦ μακρύνεσθαι ἀπὸ τῆς κακίας, προσκολλᾶσθαι δὲ τῷ Θεῷ. "Καιρὸς τοῦ ζητῆσαι, καὶ καιρὸς τοῦ ἀπολέσαι." 93.513 Κατὰ μὲν τὴν προφορὰν ἀνάπαλιν κείται τὸ ρητόν· οὐδεὶς γὰρ ζητεῖ ὃ μὴ ἀπώλεσε. Κατὰ δὲ τὴν νόησιν, ὁ ἐν ἀγνοίᾳ ὢν, καιρὸν ἔχει τοῦ ζητῆσαι τὸ ἀληθές. Εὐρῶν δὲ τοῦτο, εὐκαίρως ὀφείλει τὸ τῆς ἀγνοίας ἀπολέσαι σκότος. Ἄλλως· Ζητεῖ τις τὴν ἀπολομένην αὐτοῦ ψυχὴν, εὐρῶν δὲ αὐτήν, καὶ ἀνανήψας ἐκ τῆς πλάνης, ὀφείλει, τὸ ὅσον ἐπὶ τῇ κακίᾳ, ἀποθανεῖν καὶ ἀπολέσθαι· ἐπὶ δὲ τοῦ μαρτυρίου καιρὸς τοῦ ἀπολέσαι τὴν ψυχὴν, ἵνα εὐρωμεν αὐτήν. "Καιρὸς τοῦ φυλάξαι, καὶ καιρὸς τοῦ ἐκβαλεῖν." Ὁ μὲν τῶν χρημάτων οἰκονόμος οἶδε πότε μὲν φυλάξει χρήματα, πότε δὲ δαπανήσει. Πρὸς δὲ διάνοιαν, καιρὸς τοῦ φυλάξαι, καὶ μὴ εἰς τοὺς τυχόντας ρίπτειν τὴν θείαν διδασκαλίαν· καιρὸς δὲ τοῦ ἐκβαλεῖν, ὅταν ἐπιτηδεῖως ἔχωσιν οἱ ἀκούοντες. Ἐδει γὰρ σε, φησὶ, βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, μὴ βαλεῖν δὲ τὰ ἅγια τοῖς κυσί, μηδὲ τὰς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Ἄλλως· Καιρὸς τοῦ φυλάξαι τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολάς· αὐτὸς δὲ καιρὸς καὶ τοῦ ἐκβαλεῖν τὰς τοῦ νόμου σκιάς. "Καιρὸς τοῦ ῥῆξαι, καὶ καιρὸς τοῦ ῥάψαι." Ὁ τοὺς μαχομένους εἰρηνεύων, ἐν καιρῷ συρράπτει· ὁ δὲ τὸν τὴν γυναῖκα τοῦ πατρὸς ἐσχηκότα τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλλων, εὐκαίρως ἔρρηξε. Ἄλλως· Ὁ διαρρήσων τὴν καρδίαν ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς μετανοίας, συρράπτει ἑαυτὸν τῇ τῶν πρωτοτόκων Ἐκκλησίᾳ. "Καιρὸς τοῦ σιγᾶν, καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν." Ὁ ἐν σιγῇ καὶ ἐν ἀσκήσει τὰ θεῖα παραδεξάμενος μαθήματα, ὅταν ἀξιωθῇ τοῦ λέγειν, Κύριος γλώσσαν διαδίδωσι παιδείας ἐν καιρῷ, τοῦ γνῶναι ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον· τότε καὶ ἐν καιρῷ λαλεῖ. Ὁ μὲν γὰρ διδασκόμενος ἀκούεται ἐκ τοῦ νόμου· Ἄκουε Ἰσραὴλ, καὶ σιώπα· ὁ δὲ πρεσβύτερος ὁ ἐσχηκῶς φρόνησιν, ἐπιτραπήσεται τοῦ λαλεῖν, ἀκούων· Λάλει, πρεσβῦτα, πρέπει γὰρ σοι. "Καιρὸς τοῦ φιλησαι, καὶ καιρὸς τοῦ μισῆσαι." Φιλοῦσα ἡ ἀμαρτωλὸς τοῦ Ἰησοῦ τοὺς πόδας, τουτέστι κατ' εὐσέβειαν ἀγαπῶσα, πορείαν ὀλοτρόπως τῇ κακίας ἐμίσει, ὡς ἓνα ὄντα τὸν ἀμφοτέρων καιρὸν. Ἄλλως· Ἀεὶ ὀφείλει ἡ ψυχὴ καὶ φιλεῖν καὶ μισεῖν· τὸν μὲν ἑαυτῆς νυμφίον φιλεῖν λόγον δι' ἔργων, λέγουσα· Φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ· μισεῖν δὲ τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐπισπορέα διάβολον. "Καιρὸς πολέμου, καὶ καιρὸς εἰρήνης." Ὅταν μάχην ἔχων πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, εἰρηνεύει πρὸς Θεόν. Καὶ ἐν μὲν τῷδε τῷ βίῳ καιρὸς τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας· καὶ ὁ 93.516 νικήσας, ἐν τῷ μέλλοντι εὐκαίρως κατατρυφᾷ ἐπὶ πλήθει εἰρήνης. "Τίς περισσεῖα τοῦ ποιοῦντος ἐν αὐτοῖς οἷς αὐτὸς μοχθεῖ;" Μετὰ τὰ περὶ καιρῶν, ἄλλιν ἄνεισιν ἐπὶ τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον· καὶ διδάσκει ὅτι ὁ περὶ τὰ ἀνθρώπινα μοχθῶν οὐδὲν πλέον ἔχει τῶν λοιπῶν, τῶν τε ἡδέων καὶ λυπηρῶν κοινῶν πᾶσι τυγχανόντων, καὶ διαφερόντως τοῦ ἐπὶ πάντων θανάτου. Μόνος οὖν ὁ σοφὸς ἔχει τί περιττόν. "Εἶδον οὖν τὸν περισπασμὸν, ὃν ἔδωκε ὁ Θεὸς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ περισπᾶσθαι ἐν αὐτῷ· τὰ σύμπαντα ἃ ἐποίησε, καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν." Ἡδὴ λέλεκται ὡς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐχὶ τοῖς σοφοῖς πρὸς Θεοῦ δέδοται ὁ περισπασμὸς· ἵνα περὶ τὰ μέσα ἀδιάφορα ἐνασχολούμενοι μὴ τελείως εἰς κακίαν ἀποκλίνωσι. Πάντα οὖν καὶ

τὰ μέσα ἀδιάφορα καλὰ, ἐν καιρῷ μὲν τοι πραττόμενα, καὶ διὰ τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν, ὡς τὸ γεωργεῖν, τὸ πλουτεῖν, τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν· τῆς μὲν τοι τοῦ ἀγαθοῦ πράξεως ἀεὶ καιρὸς, ὡς καὶ τῆς τοῦ κακοῦ ἀποχῆς. Ἄλλως· Καιρὸν τὴν κατὰ τὸ δέον καὶ κατὰ φύσιν χρήσιν λέγει. Φησὶ οὖν ὁ Ἐκκλησιαστής, ὅτι θεωρήσας τὸν ἄνθρωπον πῶς περιεσπᾶσθη, καὶ περιετράπη ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν, σοφῶς κατανενοηκῶς, εἶδον ὅτι οὐδὲν τῇ φύσει κακὸν, ἀλλὰ πάντα καλὰ κατὰ φύσιν κινούμενα καὶ γιγνόμενα. Ὀφθαλμοὶ καλοὶ ὀρθὰ βλέποντες, περισπασθέντες δὲ καὶ περιτραπέντες τῆς φυσικῆς ἐνεργείας περιέργως ὀρῶντες, οὐκέτι καλοὶ τυγχάνουσι. Πάντα οὖν καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν, τουτέστι εἰ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ τὸ δέον γίγνοιτο. "Καί γε σὺν τὸν αἰῶνα ἔδωκε ἐν καρδίᾳ αὐτῶν, ὅπως μὴ εὖροι ὁ ἄνθρωπος τὸ ποίημα ὃ ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς, καὶ μέχρι τέλους." [Τὸ σὺν ἰδίωμα Ἑβραϊκὸν, παρερῆμιμένως κείμενον ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ φωνῇ. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος] Συνεχώρησεν ὁ Θεὸς περισπᾶσθαι τοὺς τὰ ἀνθρώπινα φρονούοντας, ἵνα μὴ ἀθρώως τῷ ποιήματι προσεσηκότες, καὶ εἰς ἔννοιαν τῆς καλλονῆς τῶν γεγονότων ἐλθόντες, Θεὸν ἢ θεοὺς εἶναι τὰ ὀρώμενα νομίσωσι. Πλὴν οὐκ ἀνεπικουρήτους εἶασεν τοὺς περισπωμένους· ἀλλὰ δέδωκε τῇ φύσει κοινὸν μάθημα τὸ τοῦ θανάτου, ἵνα εἰδότες ὅτι οὐ διαιωνίζομεν ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, ἀνανήψαντες φροντίσωμεν τῆς μετὰ ταῦτα ζωῆς. Ἄλλως· Ὁ αἰὼν, διαστήματος χρονικοῦ σημαντικὸς ὢν, συμπεριλαμβάνει πάντα τὰ ἐν αὐτῷ γεγονότα. Τοῦ αἰῶνος οὖν, φησὶ, τοῦ παρόντος δέδωκεν ὁ Θεὸς τὴν γνῶσιν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι τε ἀπὸ χρόνου ἤρξατο οὐρανὸς, καὶ γῆ, καὶ τὰ ὀρώμενα· καὶ ὅτι χρόνῳ λύεται. Τῶν μὲν τοι γεγονότων πρὸ τούτου τοῦ αἰῶνος, ἢ τῶν μετὰ ταῦτα ἐσομένων σαφῆ τὴν γνῶσιν οὐκ εἰλήφαμεν· ἐφ' ᾧ καὶ ἀκούομεν παρ' ἑτέρας Γραφῆς, 93.517 Ὑψηλότερά σου μὴ ζήτηι, καὶ βαθύτερά σου μὴ ἐρεῦνα. "Ἐγνων ὅτι οὐκ ἔστι ἀγαθὸν ἐν αὐτοῖς, εἰ μὴ τοῦ εὐφρανθῆναι, καὶ τοῦ ποιῆσαι ἀγαθὸν ἐν ζωῇ αὐτοῦ." Ὁ σοφὸς οἶδε τὸ φύσει ἀγαθόν. Φύσει δὲ ἀγαθὸν μόνος ὁ Θεὸς, ὁ πάντα ποιῶν ἀγαθότητι. Ὁ κατὰ τὸ ἐφικτὸν οὖν ἀγαθοποιῶν, καὶ τὴν πρὸς Θεὸν καὶ τὸν πλησίον σὴν ἀγάπην, οὗτος εὐφραίνεται τὴν ἀνεκλάλητον εὐφροσύνην. Ἐγνων οὖν, φησὶ, ὅτι οὐδὲν ἐστὶ ἀγαθὸν ἐν βίῳ, εἰ μὴ αὐτὸ τὸ ποιεῖν τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ πράξει εὐφραίνεσθαι. "Καί γε πᾶς ἄνθρωπος ὃς φάγεται καὶ πίεται, καὶ ἴδη ἀγαθὸν ἐν παντὶ μόχθῳ αὐτοῦ, τοῦτο δόμα Θεοῦ ἔστι." Ὁ μὲν σοφὸς ἔγνω τί τὸ ὄντως ἀγαθόν· ὁ δὲ πᾶς ἄνθρωπος, τουτέστι ὁ πολὺς καὶ χυδαῖος ἄνθρωπος ἀποσφαλεῖς τῆς τοῦ ἀληθῶς ἀγαθοῦ γνώσεως, ἐν τῇ ἡδονῇ τὸ ἀγαθὸν ὀριζόμενος, τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει. Καὶ ὅτι μὲν ἢ τῶν αἰσθητῶν ἢ χορηγία ἐκ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δίδεται, πρόδηλον· οὐ μὲν τοι ἵνα καταχρώμεθα τοῖς ὑπὸ Θεοῦ χορηγουμένοις, ἀλλ' ἵνα κοινωνικοὶ ᾶμεν, καὶ εὐμετάδοτοι συμμέτρως, καὶ μετ' εὐχαριστίας τῶν ὑπὸ Θεοῦ δεδομένων μεταλαμβάνοντες. Ἐπλεξε τοιγαροῦν τὰ πρόσωπα τοῦ τε σοφοῦ, καὶ τοῦ κυρίως εἰδότος ἀγαθόν, καὶ τοῦ πεπλανημένως τὴν τοῦ ἀγαθοῦ γνῶσιν ἔχοντος. "Ἐγνων ὅτι πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς αὐτὰ ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπ' αὐτῶν οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν, καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησεν αὐτὰ, ἵνα φοβηθῶσιν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ." Τῶν ὄντων τὰ μὲν εἰσιν ὀρατὰ, τὰ δὲ ἀόρατα. Ὁ δὲ λόγος νῦν περὶ τῶν ὀρατῶν· τούτων δὲ τὰ μὲν ἀεὶ τὰ αὐτὰ εἰσὶν, ὡς γῆ, καὶ οὐρανὸς, καὶ ἥλιος, καὶ σελήνη· τὰ δὲ ταῖς διαδοχαῖς τὰ αὐτὰ μένουσιν, ὡς ἄνθρωπος, καὶ φυτὰ, καὶ τὰ ὅμοια. Ἐγνων οὖν, φησὶν, ὅτι οὐδὲν ἐστὶ προσθεῖναι τῇ τοῦ Θεοῦ διακοσμήσει τελείως ἐχούσῃ, καὶ ἀνελλιπῶς· ἀλλ' οὐδὲ ἀφελεῖν τι τῶν ἀπάντων ὡς περιττόν. Οἱ δὲ τῇ τῶν γεγονότων θεωρίᾳ ἐπιβάλλοντες, καὶ τὸν λόγον ἐκάστου κατὰ τὸ δυνατόν εὐρίσκοντες, φόβῳ θείῳ συνέχονται, καὶ εἰς ἔκπληξιν χωροῦσι τοῦ γενεσιουργοῦ τὴν σοφίαν ἀποθαυμάζοντες. Ἀπόκειται τοιγαροῦν φυσικῶς ἐν ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις Θεοῦ φόβος, ἢ νόμος ἀπὸ τῆς τῶν γεγονότων

εὐαρμοσίας ἐπὶ τὴν τοῦ ποιήσαντος δύναμιν τοὺς πιστοὺς ἀνακινῶν. Χρῆ δὲ εἰδέναι ὡς τὰ ὀρώμενα νοητῶν τινων τυγχάνουσι σύμβολα· ὥστε κατὰ τὸν λόγον δι' ὄν γεγόνασιν, ἀνελλιπῆ τυγχάνουσι. Εἴτε γάρ τι προηγουμένως γέγονε ὑπὸ Θεοῦ. εἴτε κατὰ δεῦτερον λόγον, οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. Πάντα τοῖνυν καλὰ, πάντα τέλεια, καὶ ἀπέριττα τοῦ Θεοῦ τὰ ποιήματα. 93.520 "Τὸ γενόμενον, ἤδη ἐστὶ· καὶ ὅσα τοῦ γίνεσθαι. ἤδη γέγονε· καὶ ὁ Θεὸς ζητήσῃ τὸν διωκόμενον." Εἰ τι, φησὶ, προέγευγε, νῦν ἐστὶ· ἄνθρωπος γέγονε, ἄνθρωπος ἐστὶ· φυτὸν γέγονε, φυτὸν ἐστὶ· ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα γενέσθαι ἤδη γεγόνασιν. Ἄνθρωποι μέλλουσι γενέσθαι μεθ' ἡμῶν, ἤδη πρὸ αὐτῶν ἄλλοι γεγόνασιν. Τὸ δὲ, Ὁ Θεὸς ζητήσῃ τὸν διωκόμενον, καὶ βλάβην μὴ ἐνεργοῦντα ζητήσῃ, καὶ σώσει αὐτόν. "Καὶ ἔτι εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον τόπον κρίσεως, ἐκεῖ ὁ ἀσεβής· καὶ τόπον τοῦ δικαίου, ἐκεῖ ὁ εὐσεβής. Εἶπεν ἐγὼ ἐν τῇ καρδίᾳ μου· Σὺν τὸν δίκαιον καὶ σὺν τὸν ἀσεβῆ κρινεῖ ὁ Θεός, ὅτι καιρὸς τῷ παντὶ ποιήματι." Ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ ἡμᾶς ἀνάγων διδάσκει, ὅτι προγνωστικῶς καὶ καθαρῶς διανοίας ὄμματι ἐθεώρησε τὸν τόπον τῆς κρίσεως τοῦ ἀσεβοῦς ὑπὸ τὸν ἥλιον ὄντα, ἵνα εἴπῃ ἐν τῷ ἄδῃ· ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον τεθεωρηκέναι λέγει τοῦ δικαίου. Προσέθηκε δὲ ἐπὶ τούτῳ, ὑπὸ τὸν ἥλιον. Εἰ μὲν ἀπλῶς τοῦτο νοηθῆ, εὐδὴλον ὅτι ἐν παραδείσῳ καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς μέλλουσιν εἶναι οἱ δίκαιοι. Εἰ δὲ κατὰ κοινου ἐκληφθῆ τὸ, ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἐπὶ τε τοῦ δικαίου καὶ ἀσεβοῦς, τοὺς νῦν τοῦ βίου μεταστάντας ἐθεώρησε, οὕτω τὴν βασιλείαν ἀπολαβόντας τῶν οὐρανῶν. Ζητῆσαι δὲ προσήκει, ποῦ ὑπὸ τὸν ἥλιον τυγχάνουσιν οἱ εὐσεβεῖς. Εὐδὴλον ὅτι ἐν τῷ παραδείσῳ, κατὰ τὸν εἰρηκότα Σωτῆρα τῷ ληστή· Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. Καὶ δεῖ εἰδέναι ὅτι ἡ μὲν ἱστορία τὸν παράδεισον ἐπὶ γῆς εἶναι διδάσκει. Τινὲς δὲ ἔφησαν ὅτι καὶ ὁ παράδεισος ἐν τῷ ἄδῃ τυγχάνει. Διὸ φησι, Καὶ ὁ πλούσιος εἶδε τὸν Λάζαρον, ἀλλ' αὐτὸς που κάτω τυγχάνων, ἐκεῖνον ἄνω που Ἀβραὰμ ἐθεώρησε. Ὅπως δ' ἂν ἔχη ταῦτα, διδασκόμεθα καὶ ἐκ τοῦ παρόντος ῥητοῦ, καὶ ἐκ πάσης τῆς θείας Γραφῆς, ἐν εὐπαθείαις εἶναι τὸν εὐσεβῆ, τὸν δὲ ἄδικον ἐν ταῖς καταλλήλοις κολάσεσιν. Ἐτέροις δὲ ἔδοξε τὸν παράδεισον ἐν οὐρανῷ εἶναι· ὁ δὲ ἀπλοῦς Ἐκκλησιαστής ἀκολουθήσει μᾶλλον τῇ ἱστορίᾳ. Εἶτα καὶ συνεξετάζων ἐπάγει, φησὶ, ὅτι "Εἶπον κατ' ἐμαυτόν· Ἄρα μὴ σὺν τῷ ἀσεβεῖ καὶ ὁ δίκαιος κατακρίνεται;" τοῦτο δὲ ἐξεταστικῶς, οὐκ ἀποφαντικῶς εἰπών. Ἄπαξ γὰρ ἐδίδαξε ἕτερον εἶναι τὸν τόπον τοῦ δικαίου, καὶ ἕτερον τοῦ ἀσεβοῦς· εἶτα ἡμᾶς ἐπαναμιμνήσκει ἐνάγων εἰς φόβον, ὅτι πάντας ἄξει εἰς κρίσιν ὁ Θεός, καὶ πάντα ἡμῶν τὰ πράγματα κατεξετάσει. Καιρὸς γὰρ, φησὶ, τῷ παντὶ πράγματι, καὶ ἐπὶ παντὶ ποιήματι. Ἄντι τοῦ, Ἔσται καὶ τῆς καθόλου κρίσεως ὁ καιρός. Πρὸς δὲ διάνοιαν οὕτω νοήσεις· Εἶδον ὑπὸ τὸν τῆς δικαιοσύνης Ἥλιον τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτι ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, τὸν τόπον τοῦ ἀσεβοῦς, τὴν ἐξ ἀριστερᾶς στάσιν· καὶ τοῦ δικαίου τὸν τόπον, τὴν ἐκ δεξιᾶς· καὶ εἶπον ἐγὼ ἐν καρδίᾳ μου, ὅτι πάντας ἄξει εἰς κρίσιν ὁ Θεός, τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμων ἐκάστῳ, ἐκεῖνον ὀρίσας τὸν καιρὸν, καθ' ὃν πᾶν πρᾶγμα 93.521 ἡμῶν καὶ ποίημα σὺν ἀκριβείᾳ ἐξετασθήσεται. "Ἐκεῖ εἶπον ἐγὼ ἐν καρδίᾳ μου, περὶ λαλιᾶς υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι διακρινεῖ αὐτοὺς ὁ Θεός." Ὅμοιον τῷ ἐν Εὐαγγελίῳ, ὅτι Πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ λαλήσουσιν οἱ ἄνθρωποι, δώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Νόει δέ μοι λαλιὰν καὶ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐννοιῶν ἀπαιτούμεθα δίκην. "Καὶ τοῦ δεῖξαι ὅτι αὐτοὶ κτήνη εἰσὶν, καὶ γε συναντήματα υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ συνάντημα τοῦ κτήνους· συνάντημα ἐν αὐτοῖς. Ὡς ὁ θάνατος τούτου, οὕτως ὁ θάνατος τούτου. Καὶ πνεῦμα ἐν πᾶσι· καὶ οὐδὲν περιέσσευσεν ὁ ἄνθρωπος παρὰ τὸ κτήνος." Διὰ τοῦτο, φησὶν, εἶδον καὶ ἐσοφισάμην ὑπὸ Θεοῦ τοὺς τῆς κρίσεως λόγους, ἵνα ἐπιδείξω, τουτέστι ἵνα διδάξω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι οὐδὲν κτηνῶν διαφέρουσι, κατὰ τὸν τοῦ σώματος δηλονότι καὶ τὸν τῆς φιλοσωμάτου ζωῆς· λόγον. Τὸν γὰρ

αὐτὸν ἀέρα τοῖς κτήνεσιν ἀναπνέομεν ἅπαντες, τὸν αὐτὸν ὑφιστάμεθα θάνατον, καὶ οὐδὲν ἐν τούτῳ πλέον ἔχει τοῦ κτήνους ὁ ἄνθρωπος. Διὸ ἡ κτηνώδης καὶ φιλοσάρκος ζωὴ ματαιότης ἐστί. Διδάσκει δὲ ἡμᾶς ἐκ τούτων ὁ Ἐκκλησιαστής, μὴ τῆ σαρκὶ ἡμῶν, ἀλλὰ τῆ λογικῆ οὐσίᾳ προσέχειν, καθ' ἣν τοῖς ἀγγέλοις κοινωνοῦμεν· κατὰ μὲν γὰρ τὴν αἰσθητὴν ἡμῶν οὐσίαν ὅμοιοι τοῖς κτήνεσιν ἐσμεν· κατὰ δὲ τὴν ἀόρατον καὶ λογικὴν, τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις. "Τὰ πάντα πορεύεται εἰς τόπον ἓνα· τὰ πάντα ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ χοός· καὶ τὰ πάντα ἐπιστρέφει εἰς τὸν χοῦν. Καὶ τίς οἶδε τὸ πνεῦμα υἰῶν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ ἀναβαίνει αὐτὸ εἰς τὰ ἄνω, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ κτήνους, εἰ καταβαίνει αὐτὸ κάτω εἰς τὴν γῆν;" Μανιχαῖοι μετεμψύχωσιν λέγοντες, τὴν ἀθάνατον ψυχὴν πάντα λέγουσιν ἐνδύεσθαι σώματα, καὶ λογικῶν, καὶ ἀλόγων, καὶ φυτῶν, καὶ ἐρπετῶν. Χριστιανοὶ δὲ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν παιδευόμενοι, διδασκόμεθα κτήνη νοεῖν τοὺς ἀλογωτέρους, τοὺς παραβληθέντας τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, ἀνθρώπους δὲ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν κτηνωδεστέρων τοὺς λογικωτέρους. Τίς οὖν οἶδ' εἰ οἱ δοκοῦντες εἶναι παρὰ τοῖς πολλοῖς λογικώτεροι, ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως τῆς τῶν οὐρανῶν ἀξιοῦνται βασιλείας, καὶ οὐκ εἰς τὰ κάτω ἀπορρίπτονται; Ἡ καὶ τὸ ἔμπαλιν, εἰ δοκοῦντες εἶναι ἀλογώτεροι οὐκ ἄνω προσλαμβάνονται κατὰ τὰ ἀνέφικτα τοῦ Θεοῦ κρίματα; Ὅτι γὰρ ἡ μὲν ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος, ἡ δὲ τῶν ἀλόγων συμφθεῖρεται τῷ σώματι, παντὶ που πρόδηλον, τῷ γε καὶ κατὰ μικρὸν λόγου μετέχοντι. Ἄλλως· Ἐν πολλοῖς ὁ Ἐκκλησιαστής τὸ τοῦ φιλοσάρκου πρόσωπον ὑποδύμενος, ὡς ἐξ ἐκείνου τοῦ προσώπου προφέρει τὰ ῥήματα, λέγοντος· Τίς οἶδε τὰ ἐσόμενα; Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. Διατρανῶν δὲ τὰ περὶ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ὁ Ἀπόστολος 93.524 λος ἔφη· Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐν Χριστῷ ἐσμεν μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. Πανταχοῦ τοιγαροῦν ὁ Ἐκκλησιαστής τοῦτο ἡμᾶς διδάσκων δι' αἰνιγμάτων, εἰς ἑτέραν ἡμᾶς παραπέμπει ζωὴν. "Καὶ εἶδον ὅτι οὐκ ἔστι ἀγαθὸν, εἰ μὴ ᾧ εὐφρανθήσεται ἄνθρωπος ἐν ποιήμασιν αὐτοῦ· ὅτι αὐτὸ μερὶς αὐτοῦ· ὅτι τίς ἄξει αὐτὸν τοῦ ἰδεῖν ἐν ᾧ ἂν γένηται μετ' αὐτόν;" Εἰ μὲν ἐκ προσώπου τοῦ φιλοσάρκου ὁ λόγος, οὕτω νοήσεις· Εἶδον, φησὶν ὁ τοιοῦτος, ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν ἐν τῷ βίῳ, εἰ μὴ τὸ εὐφραίνεισθαι ἐν τοῖς ἰδίῳ ποιήμασί τε καὶ θελήμασι· καὶ τοῦτό ἐστι μερὶς καὶ εὐκληρία τοῦ ἀνθρώπου. Εἶτα ὁ Ἐκκλησιαστής διδάσκει, πόθεν αἱ τοιαῦται ἔννοιαι τοῖς φιλοσωμάτοις ἐγγίνονται· ὅτι, φησὶν, οὐδεὶς δύναται τούτοις ἐπιδειξάσαι ἀποτυφλωθεῖσι τὴν διάνοιαν, τὰ μέλλοντα καὶ μετὰ ταῦτα γίνεσθαι, τουτέστι τὰς αἰωνίους κολάσεις. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ Σοφοῦ ὁ λόγος, ὑψηλότερον θεωρήσεις. Οὐκ ἔστι, φησὶν, ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ, εἰ μὴ ἡ μέλλουσα αὐτὸν διαδέχεσθαι εὐφροσύνη, ἐκ τῶν αὐτοῦ ἐνταῦθα ἀγαθῶν ποιημάτων. Ἡ γὰρ εὐφραντικὴ αὐτοῦ πράξις, τουτέστι ἡ ἐνάρετος, αὕτη ἔσεται μερὶς αὐτοῦ. Τὸν γὰρ μὴ κατὰ ἀρετὴν βιοῦντα οὐκ ἔστι μετὰ τὴν ἐνθάδε ζωὴν πάλιν ἐπαναλῦσαι, καὶ εἰς μετάνοιαν ἐλθεῖν. ΚΕΦΑΛ. Δ'. "Καὶ ἐπέστρεψα ἐγὼ, καὶ εἶδον τὰς συκοφαντίας τὰς γινομένας ὑπὸ τὸν ἥλιον· καὶ ἰδοὺ δάκρυον τῶν συκοφαντουμένων, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοὺς ὁ παρακαλῶν, καὶ ἀπὸ χειρὸς συκοφαντούντων αὐτοὺς ἰσχύς, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοὺς ὁ παρακαλῶν." Εἰς ἑτέραν, φησὶν, ἐτράπην ἐξέτασιν, καὶ θεωρῶν τοὺς ἀνθρώπους, ἔθεασάμην τοὺς συκοφάντας ἀδικοῦντας, καὶ τοὺς συκοφαντούμενους δακρύνοντας ἐξ ἀδυναμίας, διὰ τὸ μηδένα ἐνισχύειν αὐτοῖς, καὶ διὰ τοῦ ἐπαμύνειν ποιεῖν αὐτοῖς παράκλησιν. Συκοφαντοῦσι δὲ οἱ μὲν ἐπὶ χρήμασιν, οἱ δὲ ἐπὶ δόγμασιν, ὡς οἱ αἰρετικοὶ τοὺς ὀρθοδόξους. Καὶ ὁ ἀρχέκακος δὲ δαίμων, καὶ αἱ ἀποστατικαὶ δυνάμεις συκοφαντοῦσιν αἰεὶ ψευδόμεναι. "Καὶ ἐπήνεσα ἐγὼ τοὺς τεθνηκότας, τοὺς ἤδη ἀποθανόντας, οἱ αὐτοὶ ζῶσιν ἕως τοῦ νῦν. Καὶ ἀγαθὸς ὑπὲρ τοὺς δύο τούτους ὃς οὐπω ἐγένετο, ὃς οὐκ οἶδε [σὺν] τὸ ποίημα τὸ πονηρὸν τὸ πεπονημένον ὑπὸ τὸν ἥλιον." Τοὺς τεθνηκότας μακαρίζει ὑπὲρ τοὺς ζῶντας. Διὰ τί; Ὅτι οἱ μὲν δίκαιοι ἔληξαν τῶν πόνων· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ ἀνεκόπησαν

τῆς ἐπὶ τὸ ἀμαρτάνειν ὀρμῆς. Συμφερόντως γὰρ ἑκατέροις ὁ κοινὸς ἐπάγεται θάνατος. Πρὸς δὲ διάνοιαν, οἱ τεθνη 93.525 κότες τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ ζῶντες ἐν Χριστῷ, ἀσυγκρίτως ἀμείνονές εἰσι τῶν ἐν ἀμαρτίαις ζώντων. Εἶτα ἐπάγει· "Καὶ ἀγαθὸς ὑπὲρ τοὺς δύο τούτους, ὃς οὐπω ἐγένετο," οὐδὲ εἶδε τὴν ἐπίπονον ταύτην ζωὴν, ἣν δὴ καὶ ποίημα καλεῖ. Ἐντεῦθεν τινες προὔπειναι τὴν ψυχὴν λέγουσι τοῦ σώματος. Πῶς γὰρ, φησὶν, ἐνδέχεται λέγεσθαι ἀγαθὸν τὸν μηδὲ ὄντα; πρὸς οὓς ἐροῦμεν· Εἰ προὔπουσα ἡ ψυχὴ, διὰ τὴν ἐν ἀσωμάτῳ διαγωγῇ ἀμαρτίαν, ὡς εἰς δεσμωτήριον ἐνεβλήθη εἰς τὸ σῶμα, ἵνα παιδευθῇ (ταῦτα γὰρ φατε), πῶς μακαρία ἦν ἡ ἀμαρτάνουσα, καὶ μὴ παιδευομένη; Καίτοι γε ὃν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. Εἰ δὲ τὸ ἀγαπᾶσθαι ὑπὸ Θεοῦ τοῦτο ἀγαθὸν, ἀγαθὸν δὲ τὸ παιδεύεσθαι, ἔρχεται δὲ εἰς σῶμα ἢ ψυχὴ ἵνα παιδευῆται, ἀγαθὸν ἄρα ἢ ἐν σώματι ζωὴ ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ προβιοτῇ ἀμαρτανούσης ψυχῆς, καὶ θείας ἐπιστροφῆς μὴ ἀξιουμένης. Ἀνατέτραπται οὖν οὗτος ὁ λόγος, οὐδὲ προὔπεστη ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος. Τὸ οὖν ἀγαθὸν ὑπὲρ τοὺς δύο τούτους, ὅστις οὐπω ἐγένετο, περὶ τοῦ μηδὲ ὄλως εἰς ὑπαρξιν ἐλθόντος ἀνθρώπου φησὶ, ἵνα εἴπῃ κατὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος λόγον· Καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγένετο. Διαδέχεται δὲ ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἕτερον ζήτημα, εἰ ἀμεινον τὸ μὴ γενέσθαι τοῦ γενέσθαι, πρὸς κακοῦ ἄρα τοῖς ἀνθρώποις τὸ εἰς ὑπαρξιν ἐλθεῖν· κακῶν οὖν ἄρα αἴτιος ὁ τὸν ἀνθρωπὸν δημιουργήσας. Πῶς οὖν εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησεν, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν; Πρὸς δὲ τοῦτο φαμεν, ὅτι δύο πρόσωπα τεθεικῶς ὁ Ἐκκλησιαστής, τοῦ μὲν συκοφαντοῦντος, τοῦ δὲ συκοφαντουμένου, οὐχ ἀπλῶς τέθεικε τὸ τοῦ συκοφαντουμένου, ἀλλὰ δάκρυον αὐτῷ ὑπεστήσατο, ἐφ' οἷς ἀδικεῖται. Οὐκοῦν οὐ φιλοσόφου πρόσωπον, οὐδὲ ὄντως Χριστιανοῦ τὸ εἰσαχθὲν, ἀλλὰ τινος καὶ αὐτὸ φιλοκόσμου. Ὁ γὰρ φιλόσοφος ἀδικούμενος οὐ δακρύει, τὸ δὲ ἐναντίον χαίρει καὶ ἡδεται· ὡς καὶ ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος· Καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. Ὁ οὖν Ἐκκλησιαστής δύο ὑποστησάμενος πρόσωπα ἀφιλόσοφα, ἐν μὲν τὸ τοῦ ἀδικούντος, ἕτερον δὲ τὸ τοῦ ἀδικουμένου, καὶ ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀνίας καὶ ἀπαιδευσίας δακρύνοντας, ἐπήγαγε, ὅτι τούτων τῶν δύο ἀφιλοσόφων ἀνδρῶν πρὸς σύγκρισιν, καλὸν μηδὲ εἰς ὑπαρξιν ἐλθεῖν· μαρτυρήσει δὲ τῷ εἰρημένῳ αὐτῆ τῶν πραγμάτων ἢ πείρα. Εἰ γὰρ τις ἔροιτο τοὺς ἀγίους μάρτυρας, ἢ προφήτας, ἢ ἀποστόλους, ἢ καὶ πάντας τοὺς ἐν ἀρετῇ βιοτεύσαντας· Εἶπατε ἡμῖν, ἄνδρες ἅγιοι, αἰρέσεως ὑμῖν κειμένης τοῦ γενέσθαι ὑπὸ Θεοῦ, ἢ μὴ γενέσθαι, τί ἂν εἴλεσθε; οὐ παραχρῆμα οἶε αὐτοὺς ἀποκρίνασθαι, ὅτι Δῆτα χάριν ἔχομεν τῷ ἀγαθότητι ἡμᾶς πεπονηκότη Θεῷ, καὶ εἰς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας ἐπαλείψαντι, καὶ τούτους ἡμῖν τοὺς μακαρίους στεφάνους πλέξαντι; Δέδεικται τοίνυν ὡς περὶ τῶν ἀμαρτωλῶν ὁ λόγος τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ. 93.528 "Καὶ εἶδον ἐγὼ σύμπαντα τὸν μόχθον, καὶ σύμπασαν ἀνδρείαν τοῦ ποιήματος, ὅτι αὐτὸ ζῆλος ἀνδρὶ, τοῦτο ματαιότης καὶ προαίρεσις πνεύματος." Ἀνδρεία ψεκτὴ, τὸ ἐπιβάλλεσθαι εἰς τὰ μάταια, καὶ περιγίνεσθαι τοῦ σκοποῦ. Ὁ δὲ ζῆλος ὁ ψεκτὸς, ὃς τὸν φθόνον ἔχει γείτονα. Εἶδον οὖν, φησὶ, τὸν περὶ τὰ μάταια ποιήματα τῶν ἀνθρώπων μόχθον, καὶ ἑτέρους ζηλοῦντας αὐτοῖς, ἢ τοὺς φθονοῦντας. Οἷον πλουτεῖ τις ἐξ ἀδικίας, ἕτεροι τούτῳ φθονοῦντες, ἢ καὶ τῶν παραπλησίων τυχεῖν βουλόμενοι, ζηλοῦσι τὴν ὁμοιοτροπίαν. Καὶ τὰ περὶ τούτων οὖν ἐστὶ ματαιότης, καὶ προαίρεσις πνεύματος. "Ἄφρων περιέλαβε τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔφαγε τὰς σάρκας αὐτοῦ." Αἱ χεῖρες εἰς τὸ ἐνεργεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ καθήκοντα δέδονται. Ὁ οὖν κατέχων τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας, τουτέστι ὁ ἀργός, ὕστερόν ποτε μεταμελόμενος ἢ καὶ τηκόμενος, τὰς ἑαυτοῦ σάρκας λέγεται κατεσθίειν. Πρὸς δὲ διάνοιαν, Ὁ τὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς μὴ ἐξαπλῶν περὶ τὰς ἀρετὰς, τὰς ἑαυτοῦ σάρκας κατεσθίει, κολάσεως ἑαυτῷ γιγνόμενος πρόξενος. Ἄλλως· Περιλαβεῖν λέγεται καὶ τὸ φιλεῖν καὶ κατασπάζεσθαι. Ὁ ἄφρων οὖν τὰς διαβεβλημένας ἑαυτοῦ πράξεις ἀγαπῶν. τὰς ἑαυτοῦ σάρκας κατεσθίει, αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν ἐκ τοῦ δικαίου

τιμωρίαν εὐτρεπίζων. "Ἀγαθὸν πλήρωμα δρακὸς μετ' ἀναπαύσεως, ὑπὲρ πλήρωμα δύο δρακῶν μετὰ μόχθου καὶ προαιρέσεως πνεύματος." "Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν." Πρὸς δὲ διάνοιαν, δρᾶξ ἢ ἀνελλιπῆς πίστις, ἢ εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Δύο δὲ δράκες, τὸ καὶ Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾶ, καὶ ὄνειδίζεσθαι ὑπὸ τοῦ προφήτου λέγοντος, "Ἔως πότε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ἰγνύαις; Ἀγαθὸν οὖν ἀναμφιβόλως τὸ πρότερον. Ἄλλως· Δρᾶξ μία ἢ ἑνὰς ἢ αὐλός· δράκες δύο, τὰ ὑλικά τὰ τεμνόμενα. Καὶ ἀκάθαρτον δὲ ἡ δυάς. Τὰ γὰρ ἀκάθαρτα δύο εἰσήεσαν εἰς τὴν κιβωτόν. Ἀγαθὸν οὖν τὸ μεταδιώκειν τὴν ἐνάδα, καὶ τὸν κατ' ἀρετὴν τρίβειν βίον μετὰ ἀναπαύσεως, τουτέστι, ἀκενοδόξως· ἢ περὶ τὴν δυάδα, τουτέστι τὰ ὑλικά, περισπᾶσθαι. Ἄλλως· Δράκα τις ἐθεώρησε τὸν ἄνδρα, ἐπειδὴ λαβὼν ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, τουτέστι δραξάμενος, ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον. Δρᾶξ δὲ καὶ ἡ γυνή· ἀπὸ τῆς πλευρᾶς γὰρ τοῦ Ἀδάμ δραξάμενος ὁ Θεὸς ταύτην ἔπλασε. Ἀγαθὴ τοίνυν, φησὶ, ἐστὶν ἡ ἀγαμία ὑπὲρ τὰς δύο δράκας, τουτέστι τὴν συζυγίαν καὶ τὸν γάμον. Εἰ γὰρ καὶ τὸ δεύτερον οὐ ψεκτὸν, ἀλλὰ τὸ πρότερον ἐπαινετὸν καὶ ἀνεπίμοχθον. 93.529 "Καὶ ἐπέστρεψα ἐγὼ, καὶ εἶδον ματαιότητα ὑπὸ τὸν ἥλιον." Ἐν κύκλῳ, φησὶ, περιφέρων τὸν τῆς καρδίας ὀφθαλμὸν, οὐδὲν ἕτερον εἶδον πραττόμενον τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον χάριν, ὃ μὴ ματαιότης ἐστὶ· λέγει δὲ τὰ ἔργα τὰ πονηρά. "Ἔστιν εἷς, καὶ οὐκ ἔστι δεύτερος, καὶ γε υἱὸς, καὶ γε ἀδελφός, οὐκ ἔστι πέρας τῷ παντὶ μόχθῳ αὐτοῦ· καὶ γε ὀφθαλμὸς αὐτοῦ οὐκ ἐμπίπεται πλούτου· καὶ τίني ἐγὼ μοχθῶ, καὶ στερίσκω τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀγαθοσύνης; καὶ γε τοῦτο ματαιότης, καὶ περισπασμὸς πονηρός ἐστι." Ἔτι, φησὶ, περισκοπῶν τὰ ἀνθρώπινα, εἶδόν τινὰς μὴδὲ τοὺς ἐκ νόμου κληρονόμους ἔχοντας, καὶ ἀκορέστως περὶ πλοῦτον διακειμένους, ὀφθαλμὸν ἔχοντας διάκενον καὶ ἄπληστον. Εἶτα τοῦτο θεωρήσας, εἰσάγει τὸ τοῦ ἀπλήστου τούτου πρόσωπον ἐν μετανοίᾳ γινόμενον, καὶ φάσκον, Καὶ τίني ἐγὼ μοχθῶ, καὶ στερίσκω τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀγαθοσύνης; Ἐπιφέρει δὲ καὶ τούτῳ τῷ μόχθῳ τὸ μάταιον. Ἄλλως· Κατὰ διάνοιαν, Ἔστιν εἷς. Ἐνα φησὶ τὸν φίλαυτον, τὸν μὴ θέλοντα ἔχειν τινὰ ἀδελφόν, ἢ υἱόν. Τοῖς γὰρ βουλομένοις, καὶ κατὰ Θεὸν ζῶσι, κἂν μὴ κατὰ σάρκα προσγενεῖς τυγχάνωσιν, ἀλλ' οὖν πάντες εἰσὶν αὐτοῖς ἀδελφοὶ καὶ υἱοί· κατὰ τὸ, Γίνου ὄρφανοῖς ὡς πατήρ, καὶ ἀντὶ ἀνδρὸς τῆ μητρὶ αὐτῶν. Οὗτος οὖν ὁ εἷς, ὃς μὴδένα θέλων ἔχειν ἢ ἀδελφόν, ἢ υἱόν, διὰ μοχθηρὰν προαίρεσιν στερίσκει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ ἀγαθοσύνης, μῆτε τῶν μελλόντων τῶν ἀγαθῶν ἐφιέμενος, μῆτε τι πράττων ἐν βίῳ ἀγαθόν. Πρόσκειται τοίνυν καὶ τούτῳ τὸ μάταιον. "Ἀγαθοὶ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα, οἷς ἐστὶν αὐτοῖς μισθὸς ἀγαθὸς ἐν μόχθῳ αὐτῶν." Ἐπαινεῖ τῶν δύο τὴν ὁμόνοιαν, τὴν ἐπ' ἀγαθῷ γινομένην· αὕτη γὰρ καὶ ἔμμισθος τυγχάνει παρὰ Θεῷ. Καὶ τοὺς μὲν ἀποστόλους καλῶς ὁμονοοῦντας δύο ἀπέστειλεν ὁ Σωτὴρ. Τοὺς δὲ ἐν τῇ πυργοποιίᾳ κακῶς συμφωνήσαντας διεῖλεν ὁ Θεός. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Ἀγαθὴ ἢ ἐπὶ καλῷ συμφωνία ψυχῆς καὶ σώματος· ἢ καὶ ἔμμισθος παρὰ Θεῷ. Πῶς δὲ ἀγαθοὶ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα; Ἐὰν τὸ σῶμα σωφρονῆ, κενοδοξῆ δὲ ἡ ψυχὴ, ματαία τοῦ σώματος ἢ σωφροσύνη. Καὶ ἔμπαλιν, Ἐὰν ἡ ψυχὴ ταπεινοφρονῆ, πορνεύῃ δὲ τὸ σῶμα, ματαία ἢ ταπεινοφροσύνη. Ἐνὸς γὰρ μέρους ἁμαρτάνοντος, ψυχῆς ἢ σώματος, ἀναγκαίως καὶ τὸ ἕτερον συμπεριλαμβάνεται. "Ἀγαθὴ οὖν τῶν δύο ἢ συμφωνία, εἰς τὸν ἔμμισθον τῆς ἀρετῆς λόγον, ὅτι ἐὰν πέσωσιν, ὁ εἷς ἐγερεῖ τὸν μέτοχον αὐτοῦ. Καὶ οὐαὶ τῷ ἐνὶ ὄταν πέση, καὶ μὴ ἦ δεύτερος τοῦ ἐγείρει αὐτόν." Οἱ ἐπ' ἀγαθῷ συμφωνοῦντες, ἀλλήλοις τυγχάνουσι βοήθεια. Κἂν γὰρ ὁ εἷς ὡς ἄνθρωπος παρίδῃ τι τῶν δεόντων, ἔξει τὸν ἕτερον ἐπανορθούμενον. Τὸ δὲ, ὅταν πέσωσιν, 93.532 οὐκ ἄμφω κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἀλλὰ ποτὲ μὲν οὗτος, ποτὲ δὲ ἐκεῖνος. "Καὶ γε ἐὰν κοιμηθῶσιν οἱ δύο, καὶ θέρμη αὐτοῖς, καὶ ὁ εἷς πῶς θερμανθῆ;" Ἐκ τοῦ σωματικῶς συμβαίνοντος πνευματικόν τι διδάσκει. Οἱ γὰρ κατὰ συζυγίαν καθεύδοντες μᾶλλον τοῦ μόνου

θερμαίνονται· οὕτω καὶ οἱ κατὰ πνεῦμα συμφωνοῦντες· Ὅπου γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, φησὶν ὁ Κύριος, τὴν τοῦ ἁγίου δὲ δηλονότι δωρούμενος Πνεύματος θέρημν. "Καὶ ἐὰν ἐπικραταιωθῇ ὁ εἷς, καὶ οἱ δύο συστήσονται κατέναντι αὐτοῦ." Πάλιν ἐκ τῶν αἰσθητῶν συμβαινόντων πνευματικὸν ἡμᾶς διδάσκει θεώρημα. Ὡσπερ γὰρ ἐὰν ἐν ἀγορᾷ ἢ ἐν ἐρήμῳ ὁμοψύχως δύο βαδίζοντων ἐπέλθοι τις αὐτοῖς, ἀσφαλέστεροι τυγχάνουσιν οἱ δύο πρὸς τὸ ἀποκρούσασθαι τὸν ἐπελθόντα· οὕτω νοήσεις καὶ κατὰ τὴν θεωρίαν. Διδάξας γὰρ τὰ περὶ ψυχῆς καὶ σώματος, ἐπειδὴ περ ὁ Ἀπόστολος τριῶν μέμνηται λέγων· Ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ τηρηθεῖ· ἐντελέστερον τὰ τοῦ θεωρήματος ἐκτίθεται, καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν ὁ εἷς ἐπικρατηθῇ, τουτέστι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἡ ψυχὴ συναπτομένη τῷ πνεύματι, χαλιναγωγῆ τὸ σῶμα, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὸ πείθεσθαι τοῖς πνευματικοῖς τῆς ψυχῆς κινήμασιν. Ἰστέον δὲ ὡς ἄνθρωπος λέγεται ἐκ τριῶν συνεστάναι, ψυχῆς, καὶ σώματος, καὶ πνεύματος, οὐχ ἑτέρου τινὸς ὄντος τοῦ πνεύματος παρὰ τὴν ψυχὴν κατ' οὐσίαν· οὐδὲ γὰρ δύο λογικὰ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ἀλλὰ κατ' ἐπίνοιαν ἄλλο λέγομεν εἶναι τὸ πνεῦμα παρὰ τὴν ψυχὴν, τὸ εὐκίνητοτερον καὶ ἀνώτερον τῆς ψυχῆς πνεῦμα καλοῦντες. Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ καὶ ὁ νοῦς, ὡς ἐν τῷ Ἑσδρα ἐσημειώσαμεθα. Ἡ καὶ οὕτως, Πνεῦμά ἐστι τὸ πνευματικὸν χάρισμα τὸ καταυγάζον καὶ διαλαμπρῦνον ἡμῶν τὴν ψυχὴν· ὅπερ ἐκ τῆς θείας ἐμφυσήσεως ἐλάβομεν. Καὶ σώζοντες μὲν τὸ κατ' εἰκόνα, ὀλόκληρον ἔχομεν καὶ τὸ πνευματικὸν χάρισμα· ἁμαρτάνοντες δὲ ζημιούμεθα τὸ δῶρον. Τοῦτο οὖν, οἶμαι, ἐπεύχεται ὁ Ἀπόστολος, μένειν ἡμᾶς ὀλοκλήρους, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐγενόμεθα, ἄγνον ἔχοντας σῶμα καὶ ψυχὴν, καὶ καθαρὸν τὸ πνευματικὸν διασώζοντας χάρισμα. Ἄλλως· Εἰς λογιστικὸν, καὶ θυμικὸν, καὶ ἐπιθυμητικὸν διαιρεῖται τῆς ψυχῆς τὰ κινήματα. Ἐὰν οὖν ἐπαινετῶς ὁμονοῶσι ταῦτα, καὶ ὁ θυμὸς κατὰ φύσιν κινεῖται κατὰ παθῶν καὶ δαιμόνων, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν κρειττόνων ὀρεγομένη. Ἐφ' ᾧ καὶ Δανιὴλ ἀνήρ ἐπιθυμιῶν ἐκαλεῖτο. Καὶ τὸ λογιστικὸν ἕκαστα μετὰ τοῦ δικαίου πράττει, θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν εὐτέχνως ἠνιοχούμενος. Εἰ δὲ συμβῇ διὰ τὸ τέρπον τῆς φύσεως τὸν θυμὸν ἢ τὴν ἐπιθυμίαν ἀτάκτως κινήθηναι, τὰ δύο καθαρεύοντα καὶ συμφωνοῦντα, τὸ λογιστικὸν, φέρε εἰπεῖν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν περιγίγνοντα τοῦ θυμικοῦ· ἢ καὶ τὸ 93.533 ἔμπαλιν. Οὕτως οὖν οἱ δύο καλῶς ὁμονοοῦντες τὸν κακῶς ἀντιπράττοντα καταδουλοῦνται. "Καὶ τὸ σπαρτίον τὸ ἔντριτον οὐ ταχέως ἀπορράγησεται." Πάλιν ἐκ τοῦ τριπλόκου σχοινίου πνευματικὰ παραπέμπει θεωρήματα· καὶ πρῶτον μὲν ἀγάπην ἐκδιδάσκει, συνδέων ἡμᾶς εἰς ὁμόνοιαν. Ψυχὴ, καὶ σῶμα, καὶ πνεῦμα ὁμονοοῦντα οὐ ταχέως ὑπὸ τῆς τοῦ ἐχθροῦ προσβολῆς διαρρήγνυνται. Ἄλλως· Τὸ λογιστικὸν, καὶ θυμικὸν, καὶ ἐπιθυμητικὸν ἐνόησι καθαιρόμενα ἀβλαβῆ τὴν ψυχὴν διασώζουσιν. Ἄλλως· Οἱ εἰς τὴν ὁμοούσιον Τριάδα πιστεύοντες, Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἅμαχοί τινες τοῖς ἀνθεστηκόσι τυγχάνουσιν. "Ἀγαθὸς παῖς πένης καὶ σοφὸς ὑπὲρ βασιλέα πρεσβύτερον καὶ ἄφρονα, ὃς οὐκ ἔγνω τοῦ προσέχειν ἔτι· ὅτι ἐξ οἴκου τῶν δεσμιῶν ἐξελεύσεται βασιλεῦσαι, ὅτι καὶ γε ἐν βασιλείᾳ αὐτοῦ ἐγενήθη πένης." Ὁ παῖς κατὰ τὸ φαινόμενον οὐχ οὕτως ἔντιμος ὡς ὁ πρεσβύτερος· ἀλλ' οὐδὲ ὁ πένης ὡς ὁ βασιλεύς. Παραβάλλων τοίνυν σοφίαν καὶ ἀφροσύνην, τὸ ἀσύγκριτον τῆς σοφίας δήλως, φησὶν, ὅτι καλὸν τὸ εἶναι καὶ παῖδα καὶ πένητα, σοφὸν δὲ ὅμως, ἢ γέροντα καὶ βασιλέα, ἄφρονα δέ. Ὁ γὰρ ἄφρων οὐκ ἐπέγνω ὅτι δυνατὴ ἐστὶ σοφία, καὶ οἰκέτην ὄντα, καὶ δεσμώτην, βασιλέα ἀναδειξαι. Καὶ ἡ ἀπόδειξις ἐκ τοῦ Ἰωσήφ, ὃν καὶ νέον ὄντα, καὶ ἀργυρώνητον γενόμενον, καὶ δεσμώτην, ἢ προσοῦσα θεόδοτος σοφία Αἰγύπτου δυνάστην ἀνέδειξε. Αὕτη δὲ ἡ σοφία βασιλεύοντα τὸν σοφὸν μετριόφρονα παρασκευάζει, καὶ οὔτε ἐπαίρεσθαι, οὔτε τυφοῦσθαι ἐκ τοῦ ἀξιώματος. Ὁ γὰρ κατὰ Θεὸν πένης, οὔτε ἐν βασιλείοις, οὔτε ἐν περιουσίᾳ πλούτου ἐξίσταται τοῦ εἶναι πένης, μακάριος ὢν καὶ πτωχὸς τῷ πνεύματι. Ἄλλως· Τοῦ

πρεσβυτέρου καὶ ἄφρονος τῶν Ἰουδαίων λαοῦ, ὁ νεώτερος λαὸς ὁ ἐξ ἔθνων σοφὸς ὢν, καὶ ῥυσθεὶς ἐκ τῶν διαβολικῶν δεσμῶν, διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, γέγονε βασιλείον ἱεράτευμα· τῷ πνεύματι πτωχὸς ἐν Εὐαγγελίοις μακαριζόμενος. Τύπος δὲ τῶν τοιούτων πτωχῶν γέγονε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· σοφία μὲν ὢν τοῦ Πατρὸς, νέος δὲ τὴν κατὰ σάρκα ἡλικίαν, καὶ βασιλεὺς μὲν τυγχάνων κατὰ τὸ θεϊκὸν ἀξίωμα, πτωχεύσας δὲ δι' ἡμᾶς πλούσιος ὢν, καὶ ἐξελθὼν μὲν ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου, λύσας τοῦ ἄδου τὸ δεσμοτήριον, ἡμᾶς δὲ διδάσκων τῷ ὑποδείγματι μετριοφρονεῖν. Δι' ὧν ἔλεγε· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῆ καρδία. 93.536 "Εἶδον σύμπαντας τοὺς ζῶντας, τοὺς περιπατοῦντας ὑπὸ τὸν ἥλιον, μετὰ νεανίσκου τοῦ δευτέρου, ὃς ἀναστήσεται ἀντ' αὐτοῦ· οὐκ ἔστι περασμὸς τῷ παντὶ λαῷ, τοῖς πᾶσιν οἱ ἐγένοντο ἔμπροσθεν αὐτῶν. Καί γε οἱ ἔσχατοι οὐκ εὐφρανθήσονται ἐν αὐτῷ· καί γε τοῦτο ματαιότης, καὶ προαίρεσις πνεύματος" τοῦ παντὸς ῥητοῦ πρὸς ἀλληγορίαν βλέποντος. Οὐδὲ γάρ τις αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς δύναται πάντας ἀνθρώπους ἰδεῖν. Ἐτέρως δὲ καὶ ἑτέρως τῆς εἰς τὸ ῥητὸν ἐρμηνείας φερομένης (οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, οἱ δὲ εἰς τὸν Ἀντίχριστον νεανίσκον τὸν δευτέρον ἐξειλήφασιν)· ἐκατέραν οὖν παραθήσομεν ἐρμηνείαν. Εἶδον, φησὶ, σύμπαντας τοὺς ζῶντας, τοὺς περιπατοῦντας ὑπὸ τὸν αἰσθητὸν ἥλιον, τουτέστι τοὺς ἁμαρτωλοὺς, μετὰ τοῦ νεανίσκου τοῦ δευτέρου· λέγει δὲ τοῦ Ἀντιχρίστου, ὃς ἀναστήσεται ἀντ' αὐτοῦ· φησὶν, ἀντὶ τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ οὐκ ἦν περασμὸς τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀντὶ τούτων ἐξ αἰῶνος γεγονότων. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἔσχατοι, τουτέστι οἱ ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Ἀντιχρίστου, πιστεύοντες εἰς αὐτὸν, οὐκ εὐφρανθήσονται ἐν αὐτῷ, οὐδὲ διασώσει ἀσέβεια τοὺς παρ' αὐτῆς. Εἶτα διδάσκων ὅτι καὶ οὗτοι προαιρετικῶς, καὶ οὐκ ἀναγκαστικῶς ταύτην ὑπομένουσι τὴν πλάνην, ἐπήγαγε, ὅτι Καί γε τοῦτο ματαιότης, καὶ προαίρεσις πνεύματος. Ἄλλως· Εἰδέναι λέγει τοὺς ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, τουτέστι ἀληθινὴν ζωὴν ζῶντας. Οὗτος δὲ ἐστὶ ὁ νεανίσκος ὁ δευτέρος ἐξ οὐρανοῦ, ὃς ἀνέστη ἀντὶ τοῦ πρώτου τοῦ ἐκ γῆς χοϊκοῦ· φησὶ δὲ τοῦ Ἀδάμ. Καὶ ἀπέραντοι, φησὶν, ἦσαν οἱ ὑπὸ τοῦτον τὸν νεανίσκον ἔμπροσθεν ἑαυτῶν ὀδεύοντες, τουτέστι τῶν ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενοι, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι· αὕτη γὰρ τῶν πιστῶν ἡ πολιτεία. Τίνες δὲ εἰσιν οἱ ἔσχατοι τούτων, οἱ μὴ εὐφραίνόμενοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἢ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ὅστις πρῶτος ὢν γέγονε ἔσχατος· ἢ οἱ πρὸς τῇ συντελείᾳ τῷ Ἀντιχρίστῳ πιστεύοντες· ἢ καὶ πάντες, οἱ μετὰ τοὺς ἐναρέτους ἔσχατοι λεγόμενοι διὰ τὸ τοῦ βίου χυδαῖον. Εἶτα διδάσκων ὡς αὐτεξουσίας προαιρέσεως ῥοπή οἱ εἰρημένοι ἔσχατοι οὐκ εὐφραίνονται ἐπὶ τῷ δευτέρῳ νεανίσκῳ, ἐπήγαγεν, ὅτι Καί γε τοῦτο ματαιότης, καὶ προαίρεσις πνεύματος. Ἰστέον δὲ, διὰ τὰ προειρημένα, ὅτι καὶ νεανίσκος ὁ Ἀδὰμ καλεῖται, ἔτι ὢν ἐν παραδείσῳ, καὶ ἀκμαίως τὰς ἀρετὰς ἐργαζόμενος. Καλεῖται δὲ νεανίσκος καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς διὰ τὸ παναλκὲς τῆς θεϊκῆς δυνάμεως· καλεῖται δὲ νεανίσκος καὶ ὁ Ἀντίχριστος διὰ τὸ νεωτεροποιόν, καὶ τὸ νεάζειν ἀεὶ τῇ κακίᾳ. "Φύλαξον τὸν πόδα σου ἐν ᾧ ἂν πορεύῃ εἰς οἶκον 93.537 τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐγγὺς τοῦ ἀκούειν." Ὁμωνύμως τὰ τοῦ ἔξωθεν ἀνθρώπου μέλη λέγονται καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ὡς ὀφθαλμὸς, καὶ χεὶρ, καὶ πούς, καὶ τὰ λοιπά. Οὐκ ἔστι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα ἐπὶ τῆς ψυχῆς λέγεσθαι ἐπὶ τοῦ σώματος· λέγονται γὰρ ἐπὶ τῆς ψυχῆς πτέρυγες, κατὰ τὸ, Εἰ κοιμηθῆτε ἀνά μέσον τῶν κλήρων, πτέρυγες περιστερᾶς περιηργυρωμένοι. Φύλαξον οὖν τῆς ψυχῆς σου πόδα ἐν παντὶ πράγματι, ἐν ᾧ ἂν πορεύῃ, ἐπὶ τῷ καταντῆσαι σε ἐπὶ τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον, τουτέστι τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ φυλάττων τὸν πόδα τῆς ψυχῆς, ἐγγὺς ἐστὶ τοῦ ἀκούειν, τουτέστι τοῦ ὑπακούειν τῷ λόγῳ, καὶ κατορθοῦν τὰς θείας ἐντολάς. Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ αἰσθητοῦ ποδὸς ἐκλάβοις τὸ εἰρημένον, Φύλαξον, φησὶ, τὸ ὅλον σῶμα· μερικῶς γὰρ ἐκ τοῦ ποδὸς τὸ ὅλον ἐσήμανε, ἵνα μὴ διὰ τῶν αὐτῶν τῆ τε ἀρετῆ καὶ τῆ κακία

ἐξυπηρετῆ. Οἶον· Διὰ τῶν αὐτῶν ποδῶν μὴ ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν θεάτροις κοσμικοῖς βάδιζε. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Οἱ γὰρ εἰς οἶκον Θεοῦ πορευόμενοι, ἀμέτοχοι τῶν ἐναντίων ὀφείλουσιν εἶναι. "Υπὲρ δόμα τῶν ἀφρόνων θυσία σου, ὅτι οὐκ εἰσὶν εἰδότες τοῦ ποιῆσαι κακόν." Ἐπειδὴ εἰσι καὶ ἄφρονες πολλάκις προσφέροντες, ὡς οἱ διὰ κενοδοξίας τὴν ἐλεημοσύνην ἐργαζόμενοι· καὶ ὁ Κάϊν ὀρθῶς μὲν προσενεγκῶν, μὴ ὀρθῶς δὲ διελὼν· ἢ σὴ, φησὶν, θυσία κεκριμένως καὶ μετὰ γνώσεως γινέσθω. Οἱ γὰρ ἄφρονες οὐδὲ ἴσασιν ὅτι κακῶς προσφέρουσι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν γνώσιν καὶ διάκρισιν. Ὁ γὰρ μετὰ γνώσεως τὸ καλὸν ἐνεργῶν, μετὰ γνώσεως καὶ τοῦ ἐναντίου ἀπέχεται. Ὁ δὲ τὸ πρῶτον ἀγνοῶν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀγνοήσει. Τὸ οὖν, "Ὅτι οὐκ εἰσὶν εἰδότες τοῦ ποιῆσαι κακόν, ἀντὶ τοῦ, Ἄγνοια συνέχονται, καὶ ἔσκοτισμένοι, τυγχάνουσι τὴν διάνοιαν. Κυριολεκτικῶς δὲ ἐνταῦθα τὸ μὲν τῶν ἀφρόνων δόμα ἐκάλεσε, ἐπὶ δὲ τῶν φρονίμων θυσίαν εἶπε. ΚΕΦΑΛ. Ε΄. "Μὴ σπεῦδε ἐπὶ στόματί σου, καὶ καρδία σου μὴ ταχυνέτω τοῦ ἐξενέγκαι λόγον πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω." Τὴν προπετὴ γλῶτταν ἀναστέλλεσθαι παραινεῖ· εἶτ' ἐπειδὴ ἐκ καρδίας προπετοῦς ἢ γλῶττα τοῖς ἀσόφοις ὑπηρετεῖται νοήμασιν, αὐτὴν ἐμφράττων τὴν πηγὴν τῶν ἀκαίρων λόγων, ἐπάγει, Ἡ καρδία σου μὴ ταχυνέτω τοῦ ἐξενεγκεῖν λόγον πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ἀντὶ τοῦ, Διὰ τὸ τὸν Θεὸν ἐφορᾶν πάντα, καὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ συνιστάμενα νοήματα, κἂν μὴ διὰ λόγων ἐμφέρωνται· τὴν γὰρ ὑψηλοτάτην τῶν οὐρανῶν περιωπὴν οἰκῶν ὁ Θεὸς, τὰ ἐν τῷ βάθει πάντα κατοπτρεύει. Ἄλλως· Μὴ ταχὺ περὶ θεολογίας λάλει, μηδὲ ὡς ἔτυχε· οὐ γὰρ δύνη θνητὸς ὢν καὶ σάρκα φορῶν, καὶ κάτω περικείμενος, οὐσίαν Θεοῦ τοῦ ἀοράτου καὶ ὑπερουρανοῦ 93.540 καταλαβεῖν. Ἐπὶ τούτων ἔστωσαν οἱ λόγοι σου ὀλίγοι. Διὰ οὖν τὰ προειρημένα πάντα, ἔστωσαν οἱ λόγοι σου οὐ μόνον ἀριθμῶ, ἀλλὰ καὶ ἀκριβεῖα. "Ὅτι παραγίνεται ἐνύπνιον ἐν πλήθει πειρασμῶν, καὶ φωνὴ ἄφρονος ἐν πλήθει λόγων." Εἰ μὲν παροιμιακῶς καὶ ἀπολύτως ταῦτα λέγει, οὕτω νοήσεις· Ὡσπερ, φησὶν, οἱ μεθ' ἡμέραν πολλοὺς πειρασμοὺς ὑπομένοντες, καὶ δι' ἐνυπνίων ἐκταράττονται· οὕτω καὶ ἐν τῇ πολυλογία διὰ τῆς ἑαυτοῦ φωνῆς ὁ ἄφρων ἐλέγχεται. Ἄλλως· Ὡσπερ ἐνύπνιον πειράσαν τινὰ εἰς πορνείαν τυχόν, ἢ φιλαργυρίαν, ἀφίπταται, καὶ οὐδὲν τῶν κατ' ὄναρ δοκούντων πράττεσθαι ἀληθὲς τυγχάνει· οὕτω καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἄφρονος οὐδεμίαν ὄνησιν ἢ πρᾶγμα τι ἐπωφελὲς ἐργασαμένη, ἐνυπνίῳ ἔοικε. Ἴνα εἴπῃ, ὅτι Ὀνειροὶ εἰοκάσιν οἱ τοῦ ἄφρονος λόγοι. Εἰ δὲ ὡς αἰτίαν ἀποδιδούς τῶν ἀνωτέρω, ἐπήγαγε τὸ, ὅτι παραγίνεται ἐνύπνιον ἐν πλήθει πειρασμοῦ, καὶ φωνὴ ἄφρονος ἐν πλήθει λόγων, οὕτω νοήσεις· Μὴ ἔσο, φησὶ, φλύαρος, μηδὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀφροσύνην διὰ τῶν οἰκείων ἐπιδείκνυε λόγων, ὅτι τοῖς φλυαροῖς πολλοὶ συμβαίνουσι πειρασμοί· οὐ μόνον αἰσθητῶς, καὶ μεθ' ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ καθ' ὕπνον αὐτοὺς ἐκδειματοῦντες. "Καθὼς ἂν εὔξη εὐχὴν τῷ Θεῷ, μὴ χρονίσης τοῦ ἀποδοῦναι αὐτὴν, ὅτι οὐκ ἔστι θέλημα ἐν ἄφροσι· σὺ οὖν ὅσα ἂν εὔξη, ἀπόδος." Προσευχὴ ἐστὶν αἴτησις ἀγαθῶν παρὰ Θεοῦ· εὐχὴ δὲ ἡ ἐπαγγελία· ἐπαγγέλλεται τις Θεῷ οὐ μόνον χρήματα, ἀλλὰ καὶ νηστείαν, καὶ ἀγνείαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐπεὶ οὖν οἱ ἄφρονες μετὰ τὸ ἐπαγγείλασθαι μεταμέλονται, οὐ θέλοντες πληρῶσαι τὴν εὐχὴν, παραινεῖ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους ἐκπληροῦν τὰς ἐπαγγελίας. "Ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαί σε, ἢ τὸ εὔξασθαί σε, καὶ μὴ ἀποδοῦναι." Κακὸν τὸ μὴ ὅλως θέλειν τι διδόναι Θεῷ· χειρὸν δὲ τὸ ἐπαγγείλασθαι διδόναι, καὶ μὴ ἀποδιδόναι. Ἐν δυσὶ τοίνυν κακοῖς ἀγαθὸν εἶπε τὸ ἥττον κακόν. Καὶ τοῦτό ἐστι καθ' ἑτέραν νόησιν· τὸ μὴ ταχῦναι τοῦ ἐξενεγκεῖν πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ ὅτι μετὰ τὸ τάξασθαι, πλήθος ἐπανίσταται πειρασμῶν, ἐμποδίζον τῇ εὐχῇ, ὡς καὶ καθ' ὕπνον ἐκταράττεσθαι. Οἶον φιλάργυρος χρήματα ταξάμενος διδόναι Θεῷ, οὐ μόνον μεθ' ἡμέραν ἀγωνιᾷ καὶ ἀναχαιτίζεται, πενίαν αὐτῷ καὶ ἀπορίαν τῶν λογισμῶν ὑπογραφόντων· ἀλλὰ καὶ ἐν νυκτὶ, ὡς εἰκὸς, ταῖς ὁμοίαις φαντασίαις παρενοχλούμενος, ἀνακόπτεται τοῦ

πληρῶσαι τὴν εὐχὴν. Ὅσον δὲ τὸ ἐπιτίμιον τῶν μὴ πληρωσάντων τὰς εὐχὰς, δηλοῦσιν Ἀνανίας καὶ Σάπφειρα θανάτῳ καταδικασθέντες. 93.541 "Μὴ δῶς τὸ στόμα σου ἕξαμαρτάνειν τὴν σάρκα σου." Φλύαρος γλῶττα ὅλον τὸ σῶμα σπιλοῖ, μάλιστα δὲ ἢ πρὸς γυναῖκας ἀφύλακτος ὁμιλία ἐρεθίζει τὴν σάρκα πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. "Καὶ μὴ εἴπῃς πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἄγνοια ἐστὶ." Ἀμαρτάνων, φησὶ, ἐξ ἀχαλίνου στόματος, μετανόει, καὶ μὴ προφασίζου, καὶ λέγε ὅτι Κατὰ ἄγνοϊαν ἤμαρτον. Ἄλλως: Οἱ πρὸς βάθος κακῶν ἐλάσαντες, καὶ εἰς καταφρόνησιν ἐλθόντες, Οὐκ ἀξιοῖ, φασίν, ὁ Θεὸς εἰδέναι τὰ ἐν ἀνθρώποις ἀμαρτήματα· σὺ οὖν, φησὶ, μὴ τοῦτο εἰπέ· οὐδὲν γὰρ λέληθεν τὸν θεῖον ὀφθαλμόν. "Ἴνα μὴ ὀργισθῇ ὁ Θεὸς ἐπὶ φωνῇ σου, καὶ διαφθεῖρη τὰ ποιήματα τῶν χειρῶν σου." Μὴ ἀμάρτανε, φησὶ, διὰ γλώττης, ἵνα μὴ καὶ τὰς κατὰ ἀρετὴν πράξεις διαφθεῖρης. Ὀργιζόμενος γὰρ ὁ Θεὸς ἐπὶ τοῖς προπετέσι λόγοις, καὶ εἴ τι καλὸν ἡμῖν εἰργάσθαι δοκεῖ, ἕξαφανίζει. Ἄλλως: Μὴ λέγε, ὅτι Ἀγνοεῖ ὁ Θεὸς τὰ ἐν ἀνθρώποις ἀμαρτήματα· ὀργίζεται γὰρ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ φωνῇ, καὶ οὐ συνευδοκεῖ ταῖς ἡμῶν πράξεσι. Τοὺς δὲ παχυτέρους φονεύων, ἔσθ' ὅτε καὶ πενίαν αὐτοῖς ἐπάγει, διαφθεῖρων ποιήματα χειρῶν αὐτῶν. "Ὅτι ἐν πλήθει ἐνυπνίων, καὶ ματαιοτήτων, καὶ λόγων πολλῶν." Τρία τινὰ ἑαυτοῖς ἐοικότα παρέθηκε· τὰ ἀνύπαρκτα τῶν ὀνείρων φαντάσματα, τὰς τῶν ἀνθρώπων ματαιοπονίας, καὶ τὴν τῶν πολλῶν λόγων ἄκαιρον φλυαρίαν. Ἐοίκασι γὰρ οἱ τοῦ φλυάρου λόγοι ὀνείροις· οὐδὲν δὲ ὀνείρων διαλλάττουσιν, οὐδὲ αἱ τῶν ἀνθρώπων ματαιοσπουδία. Ἐν πλήθει οὖν ἐνυπνίων, τουτέστι τῶν ἐνυπνιαζομένων ἀνθρώπων, καὶ ματαιοπονούντων, καὶ φλυαρούντων, ὁ Θεὸς ὀργίζεται. Πλήθος δὲ λόγων μὴ τὴν πολυεπειάν νόμιζε, ἀλλὰ τὴν ἀργολογίαν· καὶ γὰρ ὁ Παῦλος τὸν λόγον παρατείνων μέχρι μεσονυκτίου, ἀκόρεστος ἦν τοῖς ἀκούουσιν. Ὁ δὲ πολλὰ λέγων, καὶ τὸ πρᾶγμα μὴ ὡς θεῖον δηλώσας, οὐδὲν εἰρηκέναι λέγεται· ὁ γὰρ παρὰ τὸ δέον φθεγγόμενος, καὶ ἕως ἑνὸς λόγου φλύαρος εἶναι λέγεται. Γενικὴν δὲ φυλακὴν πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐκδιδάσκων, ἐπάγει, ὅτι Τὸν Θεὸν φοβοῦ. Ὁ γὰρ φόβος Κυρίου πάντα ὑπερέβαλε. "Ἐὰν συκοφαντίαν πένητος καὶ ἀρπαγὴν κρίματος ἴδῃς ἐν χώρᾳ, μὴ θαυμάσης ἐπὶ τῷ πράγματι, ὅτι ὑψηλὸς ἐπάνω ὑψηλοῦ φυλάσσει, καὶ ὑψηλοὶ ἐπ' αὐτοῖς· καὶ περισσεῖα γῆς." Ἀρπαγὴν κρίματός φησὶ τὸ τοὺς πλουσίους ἐξωνεῖσθαι παρὰ τῶν δικαζόντων τὰς ἀδίκους ψήφους· καὶ ἄλλως δὲ ἀρπαγὴν κρίματος ἐργάζεται, ὁ τὰς μηδὲν ἑαυτῷ προσηκούσας κρίσεις ἀρπάζων. Ἐὰν οὖν, φησὶν, ἴδῃς ὑπὸ τῶν πλουσίων καὶ συκοφαντῶν τοὺς πένητας καταδυναστευομένους, μὴ θαυμάσης, ἀντὶ τοῦ, μὴ 93.544 δυσχεράνης, μηδὲ ἀποδυσπετήσης, μηδὲ ἀπρονόητον εἶναι τὸν κόσμον νομίσης. Ὁ γὰρ ὑψηλότερος ἀπάντων Θεὸς, ἐπάνω πάντων ὢν, καὶ ἐπιτηρῶν ἕκαστα τῶν πραττομένων ὑπὸ τοῦ δοκοῦντος ὑψηλοῦ, καὶ πλουσίου, καὶ μεγαλαύχου, ἐκάστω τὸ κατ' ἀξίαν ὢν ἔπραξεν ἀπονέμει. Καὶ οἱ ὑψηλοὶ ἐπ' αὐτοῖς, τουτέστι οἱ ἐφ' ἑαυτοῖς μεγαλοφρονοῦντες, οὐδὲν ἕτερόν εἰσιν εἰ μὴ περισσεῖα γῆς, ἀντὶ τοῦ, ἀχρεῖος γῆ. Τί γὰρ ὑπερηφανεύῃ, φησὶ, γῆ καὶ σποδός; "Ἐπὶ παντί ἐστι βασιλεὺς τοῦ ἀγροῦ εἰργασμένου." Καὶ γενικῶς, φησὶ, λέγων· ὥσπερ τινὰ παράδεισον τὸν ἑαυτοῦ κόσμον ὁ Θεὸς καλλιτεχνήσας, τοῦ ἑαυτοῦ ἀγροῦ βασιλεύει καὶ προνοεῖ. Ὡστε οὐ προσήκει διὰ τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀνωμαλίας, ἀβασίλευτον ἢ ἀπρονόητον τὸν κόσμον νομίζειν. Προσῆκει δὲ εἰδέναι, ὡς τοῦ κόσμου τούτου ἀγροῦ ὠνομασμένου, κατὰ τὴν ἐν Εὐαγγελίοις παραβολὴν, τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς βασιλέα κατέστησε, κατὰ τὸ, Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ἀναμιμνήσκει τοῖνυν τοῦ ἀξιώματος, ἵνα τιμῶντες ἡμᾶς στεφανώσαντα, τὰς ἀρετὰς ἐργασώμεθα. Ἄλλως; Ἐπειδὴ ἐστὶ βασιλεὺς ὁ Θεὸς τοῦ θεωρηθέντος ἀγροῦ τοῦ ἀκροφυῶς εἰργασμένου, μὴ διαφθεῖρωμεν αὐτοῦ τὴν ἀμπελῶνα, ἢ πράξῃσιν ἀθέστοις, ἢ δόγμασιν ἀθείοις, ἢ διδασκαλίαις ὀλεθροφόροις. Ἐπὶ πᾶσι γὰρ ἐστὶ βασιλεὺς τοῦ ἀγροῦ. εἰργασμένου. Ἄλλως· Ἡ θεία Γραφή ἀγρός τίς ἐστὶν εὐώδης, εὐκαρπος,

παράδεισος σύμφυτος, ἔχων θησαυρὸν κεκρυμμένον. Καὶ προσήκει τοῦτον ἀναζητοῦντα σπουδάζειν ἀρέσκειν τῷ βασιλεῖ τοῦ ἀγροῦ, τουτέστι τῷ Θεῷ, ἀποβαλλόμενον τὰ ἐν κόσμῳ πάντα, μήτε δὲ τῷ γράμματι μόνον προσέχειν Ἰουδαϊκῶς, μήτε ὅλα ἐξ ὅλων ἀλληγορεῖν, καὶ ἐκριζοῦν τὰ φυτὰ, τὴν ἐκ τοῦ γράμματος ὠφέλειαν παρατρέχοντες· ἀλλὰ μετὰ πίστεως δεῖ ἐρευνᾶν τὰ ῥητὰ, καὶ διασκαλιδεύειν σὺν ὁδηγίᾳ τοῦ Πνεύματος, ὡς ἂν ἀρέσωμεν. τῷ βασιλεῖ τοῦ ἀγροῦ, νοητὸν αὐτοῦ παράδεισον ἐργαζόμενοι. "Ἀγαπῶν ἀργύριον, οὐ πλησθήσεται ἀργυρίου· καὶ τις ἠγάπησεν ἐν πλήθει αὐτοῦ γεννήματα· καὶ γε τοῦτο ματαιότης." Τὸ, Καὶ τις ἠγάπησε ἐν πλήθει αὐτοῦ γεννήματα, ἀντὶ τοῦ, καὶ ὅστις ἠγάπησεν· ἑαυτῷ, καὶ οὐκ εἰς κοινωφελῆ χρεῖαν, συναγαγεῖν τὰ γεννήματα· ἵνα ἢ οὕτως· Ὁ φιλάργυρος, εἴτε ἄργυρον, εἴτε γέννημα συναγάγη, οὐκ ἐμπίπλεται, ἀεὶ τοῦ πλείονος ἐφιέμενος, δούλος μᾶλλον ἢ δεσπότης χρημάτων τυγχάνων. "Ἐν πλήθει ἀγαθοσύνης ἐπληθύνθησαν οἱ ἐσθίοντες αὐτήν· καὶ τίς ἀνδρεία τῷ παρ' αὐτῆς; ὅτι ἀρχὴ 93.545 τοῦ ὄραῖν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ." Σύμμαχος τὸν τελευταῖον στίχον οὕτως ἐκδέδωκε· Τί γὰρ ἀνδραγάθημα τῷ ἔχοντι αὐτήν, μὴ εἰ μόνον θεωρία ὀφθαλμῶν αὐτοῦ; Ὁ δὲ νοῦς οὕτως· Ἔστι τις τὸ κακὸν ἰσχυρῶς μετιῶν, ὡς ὁ φιλάργυρος ἐκ παντὸς τρόπου συνάγων χρήματα· καὶ ἐστὶ αὕτη ἀνδρεία ψεκτική. Οἱ δὲ οὕτως ἰταμῶς φιλάργυροι τοῦτο νομίζουσιν εἶναι ἀγαθόν, βρῶσιν, καὶ πόσιν, καὶ τὸ τὰ χρήματα βλέπειν αὐτὰ· ἐν πλήθει οὖν ἀγαθοσύνης, τουτέστι ἐν περισυσίᾳ χρημάτων ἀεὶ πληθυνομένη εὐφραίνονται, ὡσανεὶ ἐσθίοντες αὐτήν οἱ φιλάργυροι. Καὶ τίς ὄνησις τῆς τοιαύτης ἀνδρείας; μέχρι γὰρ τοῦ ὄραῖν τὴν ἀρχὴν τῶν χρημάτων ὁ τοιοῦτος ἔχει· ἀντὶ τοῦ, εἰς οὐδὲν ἕτερον δεσπόζει αὐτῶν, εἰ μὴ εἰς μόνον τὸ προσέχειν αὐτοῖς. Ἄλλως· Ὡν καλῶς πληθύνονται τὰ ἀγαθὰ, πληθύνονται οἱ ἔσθοντες αὐτὰ. Οἱ γὰρ ἀληθῶς θέλοντες πληθύνειν ἑαυτοῖς τὴν ἀγαθότητα, πολλοὺς ἔχουσι τοῦ πλούτου κοινωνοὺς, τουτέστι τοὺς πένητας. Τί οὖν ὠφέλησε, φησὶ, τὸν ἰταμόν, καὶ ἀμετάδοτον ἢ τοιαύτη ἀνδρεία, μέχρι μόνου τοῦ βλέπειν τὴν ἐπὶ τοῦ πλούτου ἡδονὴν χαριζομένη; "Γλυκὺς ὁ ὕπνος τοῦ δούλου, εἰ ὀλίγον, καὶ εἰ πολὺ φάγεται· καὶ τῷ ἐμπλησθέντι τοῦ πλουτῆσαι οὐκ ἔστιν ὁ ἀφιεῖς τοῦ ὑπνώσαι αὐτόν." Κατὰ σύγκρισιν ἄμεινον ἀποφαίνεται τὸν δούλον ὄντα ἀνθρώπου τοῦ τῆ φιλοχρηματία δουλεύοντος. Ὁ μὲν γὰρ οἰκέτης ἄφροντις ὢν, ὅπως ἂν διατραφῆ, γλυκὺν ἔχει τὸν ὕπνον. Ὁ δὲ τῶν χρημάτων δούλος ἔχει δεσπότην μὴ ἑῶντα αὐτόν ὑπνώσαι, τὸν φιλοκερδῆ καὶ πολυμέριμον λογισμόν. Πρὸς δὲ διάνοιαν, οἱ Θεῷ δουλεύοντες, γλυκεῖαν ἔχουσι τοῦ βίου τὴν μετάστασιν· ἦν δὴ καλῶς καὶ ὕπνον ἐκάλεσε. Τοὺς δὲ φιλαργύρους οὐχ ὕπνος, ἀλλὰ θάνατος διαδέχεται, οὐκ ἑῶν διαναπαύεσθαι, ἀλλὰ τῆ αἰωνίῳ κολάσει παραδιδούς. "Ἔστιν ἀρρώστια, ἣν εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, πλοῦτον φυλασσόμενον τῷ παρ' αὐτῷ, εἰς κακίαν αὐτοῦ, καὶ ἀπολείται ὁ πλοῦτος ἐκεῖνος ἐν περισπασμῷ πονηρῷ." Πάντα τὰ τῆς κακίας εἶδη ψυχῆς εἰσὶν ἀρρώστηματα. Οὕτω δὲ ἐπιτεταμένον ἀρρώστημα, τῆς φιλαργυρίας τὸ νόσημα, ὡς καὶ ρίζαν αὐτὴν πάντων τῶν κακῶν ὀνομάζεσθαι. Εἶδον οὖν, φησὶ, πλοῦτον φυλασσόμενον ἐπὶ κακῷ τοῦ ἔχοντος· ἢ γὰρ καὶ περιῶν ἀπόλλει τοῦτον ὁ φιλάργυρος, ἔσθ' ὅτε δι' αὐτόν καὶ ἐπιβουλεύομενος· ἢ πάντως τελευτῶν ἀλλοτριούται τούτου, ἄστατα καὶ ἀβέβαια πονέσας ἐπὶ τῷ τοῦτον συναγαγεῖν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἐν περισπασμῷ πονηρῷ. Εἶτα ἐπειδὴ πολλοὶ προφασιζόμενοι παῖδας, συνάγουσι χρήματα, ἀκολούθως ἐπάγει· 93.548 "Καὶ ἐγέννησεν υἱὸν, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν χειρὶ αὐτοῦ οὐδέν. Καθὼς ἐξῆλθεν ἀπὸ γαστρὸς μητρὸς αὐτοῦ, γυμνὸς ἐπιστρέψει, τοῦ πορευθῆναι ὡς ἦκει." Ἄλλ' εἰ προφασίζεται τοὺς παῖδας ὁ φιλάργυρος, διερευνησάτω τοῦ τικτομένου παιδίου τὴν χεῖρα, καὶ ὅταν εὕρη μὴ μετὰ χρημάτων αὐτόν τεχθέντα, ζητείτω τοῦτον καὶ τελευτῶντα· καὶ γὰρ εὕρησει πάλιν γυμνὸν μὲν ἐξελθόντα ἐκ κοιλίας μητρὸς, γυμνὸν δὲ καὶ τοῦ βίου μεθιστάμενον. Εἶτα ἐπάγει· "Καὶ οὐδὲν λήψεται ἐν μόχθῳ

αὐτοῦ, ἵνα πορευθῆ ἔν χειρὶ αὐτοῦ· καί γε τοῦτο πονηρὰ ἀρρώστια. Ὡσπερ γὰρ παρεγένετο, οὕτω καὶ ἀπελεύσεται. Καὶ τίς ἢ περισσεῖα αὐτοῦ, ἢ μοχθεῖ εἰς ἄνεμον; Καί γε πᾶσαι αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ἐν σκότει καὶ ἐν πένθει, καὶ θυμῶ πολλῶ, καὶ ἀρρώστια, καὶ χόλω." Εἰ μήτε τοίνυν αὐτὸς ὁ φιλάργυρος, μήτε ὁ τούτου παῖς, καθόλου δὲ μηδεὶς ἀνθρώπων δύναται τι συνεξάγειν ἑαυτῶ τῶν αἰσθητῶν χρημάτων, ἄρα οὐ πονηρὰ ψυχῆς ἀρρώστια ἢ φιλοχρηματία; Τί οὖν εἰς ἄνεμον μοχθεῖς, σκεδαστοῦ καὶ ἀποφυσωμένου τοῦ ἀστάτου πλούτου τυγχάνοντος; Ὅπου γε καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ τῶν φιλοχρημάτων ἐν σκότει τυγχάνει, τουτέστι ἐν ἀγνωσίᾳ καὶ ἐν πένθει. Καὶ γὰρ πρὸς ἑαυτούς εἰσιν ἀνελεήμονες, φειδωλῶς τῶν ὄντων μεταλαμβάνοντες· ἀλλὰ καὶ ἐν θυμῶ πολλῶ, ἀεὶ παροξυνόμενοι, καὶ περὶ βραχέων φιλονεικοῦντες καὶ ὀργιζόμενοι, καὶ τὴν ψυχὴν ἀρρώστοῦντες. Θεώρει δὲ ὅσα συνεισέρχεται τῷ φιλαργύρῳ πάθη, πρὸς τῷ, καὶ μετὰ τόνδε τὸν βίον σκότος αὐτὸν διαδέχεσθαι, ὑπὸ θείας ὀργῆς καὶ ἀποστροφῆς κολαζόμενον. "Ἴδου εἶδον ἐγὼ ἀγαθόν, ὃ ἐστὶ καλόν, τοῦ φαγεῖν καὶ τοῦ πιεῖν, καὶ τοῦ ἰδεῖν ἀγαθοσύνην ἐν παντὶ μόχθῳ αὐτοῦ, ᾧ ἂν μοχθήσῃ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἀριθμὸν ἡμερῶν ζωῆς αὐτοῦ, ᾧ ἔδωκεν ὁ Θεὸς αὐτῷ. Πλοῦτον, καὶ ὑπάρχοντα, καὶ ἐξουσίαν ἐν αὐτῷ, τοῦ φαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ λαβεῖν τὸ μέρος αὐτοῦ, καὶ τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν μόχθῳ αὐτοῦ· τοῦτο δόμα Θεοῦ ἐστὶ, ὅτι οὐ πολλὰς μνησθήσεται τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς περισπᾷ αὐτὸν ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας αὐτοῦ." Φιλαργύρου πρόσωπον προθεῖς ὁ Ἐκκλησιαστής, καὶ καταδρομῆ κατ' αὐτοῦ χρησάμενος, ἐπειδὴ σφόδρα ἐπληξε, θεραπεύειν πειράται, καὶ ἡρέμα τοῦ πάθους ὑπεξαγαγεῖν. Εἶτα ἐπειδὴ τὴν ἄκραν ἀρετὴν ἀκούειν οὐ χωρεῖ, μετὰ πολλῆς τῆς σοφίας τὰ ἀνθρώποις ἡδέα εἰσηγούμενος διαπράττεσθαι, παραμίσγει τῇ διδασκαλίᾳ, ὅτι δεῖ μὴ πάντα τῇ γαστρὶ χαρίζεσθαι, καὶ ὅτι ὀλίγος ὁ ἐνθάδε βίος. Παραινῆ τοίνυν τῷ φιλαργύρῳ τέως χρῆσασθαι τοῖς ὑπάρχουσιν, ἵνα διὰ τοῦ δοκοῦντος ἡδέος, ὑπεξαγάγῃ τοῦ τῆς φιλαργυρίας πάθους, λέγων, ὅτι Ἄγαθόν σοί ἐστίν, ᾧ φιλάργυρε πλούσιε, τὸ ἐσθίειν, καὶ πίνειν, καὶ εὐφραίνεσθαι, ἕως ὅτε τὰ ὑπὸ τὸν ἥλιον λογίζῃ· δεῖ γάρ σε καὶ ἐνθυμεῖσθαι ὅτι ἀριθμητὰς ἡμέρας εἴληφας παρὰ Θεοῦ, καὶ ὃν δέδωκέ σοι χρόνον τῆς ζωῆς ὁ Θεός, οὕτως σοι ἐμερίσθη, ἀντὶ τοῦ, ἀφωρίσθη. Εἴληφώς οὖν 93.549 παρὰ Θεοῦ πλοῦτον, καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ χρῆσασθαι τούτῳ, φρόντισον τοῦ μὴ μόνον ἐσθίειν καὶ πίνειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ λαβεῖν τὸ μέρος τὸ σόν· καὶ ὅρα θαυμαστὴν διδασκαλίαν, μετὰ τὸ ἐξελκύσαι τοῦ πάθους τὸν φιλάργυρον, διὰ τῆς τῶν βρωμάτων ἀπολαύσεως, τότε ἡρέμα διδάσκει, ὡς οὐχ αὕτη μερὶς ἀνθρώπου ἢ τῶν βρωμάτων ἀπόλαυσις, ἀλλὰ τὸ λαβεῖν τὸ μέρος αὐτοῦ, τουτέστι τὸ συμπαραμένον αὐτῷ· σκορπίσαι τὸν πλοῦτον τοῖς πένθῃσι, καὶ ἀληθῶς εὐφραίνεσθαι ἐν τῇ τοιαύτῃ διακονίᾳ. Τοῦτο γὰρ ὄντως δόμα Θεοῦ ἐστὶ, τὸ ἐλεημονικὴν καὶ φιλόπτωχον ἔξιν ἀναλαβεῖν. Εἶτα ἐνάγων εἰς τὸ πεισθῆναι, καὶ λαβεῖν τὸ μέρος αὐτοῦ, τουτέστι καλῶς δαπανῆσαι τὰ χρήματα, ἵνα γένωνται αὐτοῦ, ἀναμιμνήσκει τοῦ τῆς ζωῆς ὀλιγοχρονίου, λέγων, ὅτι οὐ πολλὰς μνησθήσεται τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ὁ δὲ τοιοῦτος περισπασμὸς καὶ ἡ ἀσχολία Θεῷ τέ ἐστι προσφιλεῖς, καὶ τὴν τῶν ἐλεημόνων εὐφραίνει καρδίαν. Ὅτι δὲ πρὸς τὸν φιλάργυρον ἢ παραίνεσις, πάλιν κατὰ φιλαργύρων ἐξῆς ἐπάγει· καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ ῥητόν. Ὁ δὲ θειοτέρως ἀκούειν τοῦ μεγάλου Ἐκκλησιαστοῦ δυνάμενος, ἀκούων ἐν Εὐαγγελίοις· Ὁ ἔχων ᾧτα ἀκούειν ἀκουέτω· οἶδε τίς ὁ μόνος ἀγαθός, ὅτι ὁ Θεός· καὶ ὅτι ὁ ἐσθίων καὶ πίνων τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου, οὗτος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐν ἀπολαύσει γίνεται. Καὶ καλῶς πονεῖ, καὶ ἐξασκεῖται τὰς ἀρετὰς, ἐν ὅσῳ ἐστὶ ὑπὸ τὸν ἥλιον, τουτέστι ἐν τῇ ἐνθάδε ζωῇ· λογιζόμενος ὅτι ἀριθμηταὶ εἰσιν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, καὶ οὐ προσήκει οὐδεμίαν αὐτῶν ζημιοῦσθαι, καὶ ἄκαρπον παρατρέχειν. Ὁ γὰρ περὶ τὴν ἀρετὴν μόνον, αὐτὸς κυρίως τοῦ ἀνθρώπου μερὶς, προξενῶν ἡμῶν μερίδα γενέσθαι τὸν Θεόν, κατὰ τὸ, Μερὶς μου εἶ σύ, Κύριε, ὑπὸ τοῦ

πατὴρ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ λεχθέν. Καὶ ὅτι οὗτος ἀληθῶς πλοῦτος, περὶ οὗ εἶπε ὁ Ἀπόστολος, ὅτι Ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν πάσῃ γνώσει καὶ σοφίᾳ. Ὁ γὰρ τὰ πνευματικὰ ταῦτα ἀγαθὰ ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ εὐφραίνόμενος, οἶδεν ὅτι Θεοῦ εἰσι ταῦτα τὰ χαρίσματα, καὶ ἐρᾷ τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς ὀλιγοχρονίου ταύτης παραφρονῶν. Οἱ γὰρ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος περὶ τὰ πνευματικὰ ἐνασχολούμενοι, καὶ ἀποπερισπώμενοι τῇ διανοίᾳ, τῶν τῆδε καταφρονοῦσιν. Ὅτι γὰρ οὐ προηγουμένως ἀγαθὸν ὁ αἰσθητὸς πλοῦτος, τί δὴ ποτε μὴ πᾶσιν αὐτὸν ὁ Θεὸς δωρεῖται ἀπροσωπόληπτος ὢν; Καὶ τοί γε τὰ ὄντως ἀγαθὰ πᾶσιν ἐπίσης ἀπλώσας, φημί δὴ τὸ τὰς ἀρετὰς ἐργάζεσθαι. Ὡστε εἰ καὶ κατὰ τι περιεπόμενον τοῖς ἐναρέτοις ὁ πλοῦτος δέδοται, οὐ κατὰ φύσιν ἀγαθὸς τις ἢ φαῦλος τυγχάνει. Ἀλλὰ τῶν μέσων ἀδιαφόρων ὄντων, πρὸς τὴν τῶν καλῶς ἢ κακῶς αὐτὸν μεταχειριζομένων ἕξιν μετασκευάζεται. 93.552 ΚΕΦΑΛ. ᾿. ᾿"Ἔστι πονηρία, ἣν εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, καὶ πολλή ἐστι ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀνὴρ ᾧ δώσει αὐτῷ ὁ Θεὸς πλοῦτον, καὶ ὑπάρχοντα, καὶ δόξαν· καὶ οὐκ ἔστι ὑστεροῦν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ἀπὸ παντὸς οὗ ἐπιθυμήσει· καὶ οὐκ ἐξουσιάζει αὐτῷ ὁ Θεὸς τοῦ φαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι ἀνὴρ ξένος φάγεται αὐτόν. Καὶ γε τοῦτο ματαιότης καὶ ἀρρώστια πονηρὰ ἐστι." Πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν, κατὰ τῶν φιλαργύρων καὶ φειδωλῶν ὁ λόγος. Τὸ δὲ, Καὶ οὐκ ἐξουσιάζει αὐτῷ ὁ Θεὸς τοῦ φαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ὅμοιον τῷ, Παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας· οὐ Θεοῦ τὴν φιλαργυρίαν ἢ τὴν ἀκολασίαν μετιέναι καταναγκάζοντος, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦτο ἐλομένων συγχωροῦντος, διὰ τὸ τῶν προαιρέσεων αὐτεξούσιον. Πρὸς δὲ διάνοιαν, Πολλάκις τις ἐπλούτησεν ἐν λόγῳ καὶ ἐν δόγμασι· καὶ ἐπειδὴ πράξεις καταλλήλους οὐκ ἔσχε, τοῖς μὲν συγγράμμασιν αὐτοῦ τινες συντυχόντες ὠφελήθησαν, αὐτὸς δὲ οὐκ ἀπώνατο, διὰ τὸ μὴ ἔχειν συμφωνούσας τὰς πράξεις τοῖς λόγοις. Περὶ τῶν τοιούτων ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ· Τῶν μὲν λόγων αὐτῶν ἀκούετε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. Ἄλλως· Πλούσιος ἦν ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς νόμῳ τιμηθεὶς, προφήταις, ἱερατεία, καὶ οὐκ ἀπέλαυσε τοῦ πλοῦτου, μεγάλην ἀρρώστιαν νοσήσας, τὴν εἰς τὸν Κύριον παρανομίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ξένος ἔφαγεν αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ, ὁ ἐξ ἐθνῶν λαός. Περὶ οὗ γέγραπται· Ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας. ᾿"Ἐὰν γεννήσῃ ἀνὴρ ἑκατὸν, καὶ ἔτη πολλὰ ζήσεται, καὶ πλῆθος ὅτι ἔσονται αἱ ἡμέραι ἐτῶν αὐτοῦ, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ οὐκ ἐμπλησθήσεται ἀπὸ τῆς ἀγαθωσύνης, καὶ γε ταφὴ οὐκ ἐγένετο αὐτῷ, εἶπον ἀγαθὸν ὑπὲρ αὐτὸν τὸ ἔκτρωμα, ὅτι ἐν ματαιότητι ἦλθε, καὶ ἐν σκότει πορεύεται, καὶ ἐν σκότει ὄνομα αὐτοῦ καλυφθήσεται· καὶ γε ἥλιον οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἔγνω· ἀνάπαυσις τούτῳ ὑπὲρ τοῦτον." τὸ, Ἐὰν γεννήσῃ ἀνὴρ ἑκατὸν, ὑπερβολικῶς εἴρηται. Κέχρηται δὲ τούτῳ ἡ Γραφή, ἵνα τὸ ἔλαττον φύγη· ὑπερβολὴ δὲ ἐστὶ λόγος ἐμφάσεως χάριν ὑπερβαίνων τὸ ἀληθές· ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος φησὶ· Καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι· ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων λαλῶ, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ εἶδω τὰ μυστήρια, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Καίτοι γε ἐκτὸς ἀγάπης ἐκεῖνα σχεῖν ἀδύνα 93.553 τον· ἀλλὰ φθάσας εἶπε ὅτι ὑπερβολῇ κέχρηται. Κἂν τε οὖν, φησὶ, τοσοῦτος γένηται ἐν πολυτεκνία, ὅπερ ἀδύνατον· κἂν πολυτείαν ἐπιμείνῃ ζῶν, μοχθηρῶς δὲ διάγῃ, καὶ οὐκ ἐναρέτως, ἴσως δὲ μὴδὲ ταφῆς ἀξιοθῆ (πολλὰ γὰρ τοιαῦτα συμβαίνει), λέγω ὅτι ἀγαθὸν ἐστὶ ὑπὲρ τὸν τοιοῦτον τὸ ἔκτρωμα. Οὗτος γὰρ ἐν ματαιότητι ἦλθε, καὶ ἐν σκότει πορεύεται, ἐν ἀγνωσίᾳ διάγων· καὶ ἐν σκότει ὄνομα αὐτοῦ καλυφθήσεται, ἐξαλειφομένου ἐκ βίβλου ζώντων, καὶ μὴ ἀξιουμένου τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἡλίου. Τὸν δὲ περὶ τῶν ἐκτρωμάτων λόγον, διὰ τί τὰ μὲν νεκρὰ γεννῶνται, τὰ δὲ μίαν ἡμέραν ζῶσιν, ἢ δύο, τῇ ἀνεφίκτῳ τοῦ Θεοῦ δικαίᾳ προνοίᾳ καταλειπτέον. Πρὸς δὲ διάνοιαν, Ἀπόστολος ἦν ὁ Ἰούδας, καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ πολλοὺς ἐγέννησε· καὶ ἐπειδὴ μὴ ἐπληρώθη ἀγαθοσύνης παρατραπείς, ἀλλὰ πνεύματος διαβολικοῦ, ταφὴ αὐτοῦ οὐκ ἐγένετο

αὐτῷ, τουτέστι, οὐκ ἐναπέθανε τῇ ταφῇ τοῦ Σωτῆρος. Οἱ γὰρ συνθαπτόμενοι τῷ Σωτῆρι ἐν τῷ βαπτίσματι, καὶ διατηροῦντες τὴν δωρεὰν ἐν ἀρετῇ πολιτευόμενοι, οὗτοι καλῶς αὐτῷ καὶ συνανίστανται. Ἐὰν οὖν ὁ τοιοῦτος διδάσκαλος πολλοὺς τελειώσας μαθητὰς (τοῦτο γὰρ σημαίνει, ὁ ἑκατὸν ἀριθμὸς), καὶ πολὺν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ διαμείνας χρόνον, μὴ ἀξιωθῆ τῆς εἰρημένης ταφῆς, διὰ τὸ μὴ περιγράψαι τὰ φαῦλα, ἐν σκότει πορεύεται, καὶ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης οὐκ ὄψεται. Ὁ δὲ θεσπέσιος Παῦλος ὁ λέγων· "Υστερον δὲ πάντων ὡσπερ τῷ ἐκτρώματι ὥφθη κάμοι, ταφῆς ἠξιώθη, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. Περὶ δὲ τοῦ κακῶς βιώσαντος καὶ ὁ Ἱερεμίας ἔγραψε, Ταφὴν ὄνου ταφήσεται, ἀντὶ τοῦ, Οὐκ ἀξιωθήσεται τῆς τῶν λογικῶν ἀναπαύσεως, ἐν ἀλογία τὸν βίον καταλύσας. "Καὶ εἰ ἔζησε χιλίων ἐτῶν, καθόδου ἀγαθωσύνης οὐκ εἶδε· μὴ οὐκ εἰς τόπον ἕνα τὰ πάντα πορεύεται;" Εἰ καὶ πρὸς τῇ πολυπαιδίᾳ, φησὶ, καὶ τῷ πλούτῳ, ζήσει τις καὶ χίλια ἔτη, μὴ μετέλθῃ δὲ τὸ ἀληθῶς ἀγαθόν, τουτέστι τὴν ἀρετὴν· τί ὁ τοιοῦτος ὠνήσῃ, μετὰ τῶν ἐκτρωμάτων καὶ τῶν ὀλιγοβίων εἰς ἕνα τόπον πορευόμενος, καὶ τὸ Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ; "Πᾶς μόχθος ἀνθρώπου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ γε ψυχὴ οὐ πληρωθήσεται." Ἐπειδὴ περὶ βρωμάτων καὶ πομάτων ἐν τοῖς ἄνω διέλαβεν, ἵνα μὴ τις νομίση γαστριμαργίαν αὐτὸν εἰσηγεῖσθαι, φησὶν, ὅτι εἰ καὶ ὡς τὰ πολλὰ διὰ γαστέρα μοχθοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅσα ἂν ταύτη χαρίζωνται, οὐδὲν ἢ ψυχὴ προσείληφε, ἀλλ' ἔστι διάκενος καὶ ἀπλήρωτος, τὴν κατάλληλον 93.556 ἑαυτῇ τροφήν, τὴν ἐκ τοῦ λόγου καὶ τῶν ἀρετῶν μὴ προσλαμβάνουσα. Ἄλλως· Ἡ κακία ἀτελὲς ἐστὶ τι καὶ ἀπλήρωτον· ψυχὴ τοίνυν ἢ ταύτη συζῶσα, αἰεὶ τὰ μοχθηρὰ διὰ στόματος προφέρει, λοιδοροῦσα, δόλους πλέκουσα, καὶ ὅμως οὐ κορέννυται, διὰ τὸ ἀτελὲς καὶ ἀπλήρωτον τῆς κακίας. "Ὅτι τίς περισσεῖα τῷ σοφῷ ὑπὲρ τὸν ἄφρονα; Διότι ὁ πένης οἶδε πορευθῆναι κατέναντι τῆς ζωῆς." Τί οὖν περισσὸν, φησὶ, τῷ σοφῷ ὑπὲρ τὸν ἄφρονα; Πολὺ κατὰ πάντα τρόπον· ὅτι ὁ μὲν ἄφρων ἡδοναῖς ἐκδίδεται· ὁ δὲ σοφὸς πένης, ὁ πτωχὸς τῷ πνεύματι, κατέναντι τῆς ζωῆς πορεύεται, ἀντὶ τοῦ, διὰ τῶν ἀρετῶν ὀδεύει, ἕως καταντήσῃ εἰς τὸ ἔσχατον ὀρεκτόν· τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ γενέσθαι· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἢ ζωὴ ἢ αἰώνιος. Ἄλλως· Ὁ ἄφρων τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ἐπὶ ξύλου τὴν Ζωὴν ἡμῶν ἐκρέμασε· ὁ δὲ ἐξ ἔθνῶν ὁ πάλαι πένης, προσέδραμε τῷ σταυρωθέντι, κατέναντι τῆς Ζωῆς πορευθεὶς, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐπλούτησε. "Ἀγαθὸν ὄραμα ὀφθαλμοῦ ὑπὲρ πορευόμενον ψυχῇ· καὶ γε τοῦτο ματαιότης καὶ προαίρεσις πνεύματος." Ὁ Ἀπόστολος φησὶ· Ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος. Ψυχικὸς δὲ ἐστὶ ὁ θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ παρὰ τὸ δέον χρώμενος. Ἐν Εὐαγγελίοις δὲ γέγραπται· Ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου φωτεινὸς ᾦ, ὅλον τὸ σῶμα φωτεινὸν ἔσεται· τουτέστι, Ἐὰν τὸ λογιστικόν σου, τουτέστι ὁ νοῦς, πεφωτισμένον ᾦ, δύναται καὶ τῷ θυμικῷ καὶ τῷ ἐπιθυμητικῷ εἰς δέον καὶ κατὰ φύσιν χρήσασθαι. Ἀσυγκρίτως οὖν ἀγαθόν, τὸ διορατικὸς ἔχειν τῆς ψυχῆς τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεφωτισμένους ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὑπὲρ τὸ πορευόμενον ψυχῇ, τουτέστι τὸν ψυχικὸν ἄνθρωπον καὶ ἀφώτιστον. Ἀληθῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος οὐδὲν ἕτερόν ἐστὶ εἰ μὴ ματαιότης, προαιρετικῶς ψυχικὸς γενόμενος. Πῶς δὲ ἐν Εὐαγγελίοις ἐνὸς ὀφθαλμοῦ ῥηθέντος, ἐνταῦθα δύο μέμνηται; Καὶ φαμεν ὅτε ἐκεῖ τὸν νοῦν ὀφθαλμὸν εἶπε, ἐνταῦθα δὲ τὰς πνευματικὰς τοῦ νοῦν ἐνεργείας, τὴν τε πρακτικὴν, καὶ θεωρητικὴν, ὀφθαλμοὺς ἐκάλεσε, ἃς ὁ κατορθῶν ἀγαθὸν ὄραμα ἔχει ὀφθαλμῶν. Ἰστέον δὲ ὡς ἡ θεία Γραφή ἐξ ἐνὸς πολλάκις μέρους ὅλην τὴν ψυχὴν καλεῖ· καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ὡς ὅταν λέγει, Καὶ φάγη σταφυλὴν ὅσον ἐμπλήσαι ψυχὴν, ἀντὶ τοῦ, τὴν ὄρεξιν. Ἐκ δὲ θυμικοῦ, ὅταν φάσκη· Ψυχὴ εὐλογημένη πᾶσα ἀπλῆ, ἀνὴρ δὲ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων. Ἀπὸ γὰρ τοῦ θυμοῦ τὸ ὅλον ψυχὴν εἶπε. Ὅταν δὲ φάσκη, Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας, ἐπειδὴ τὸ ἐν ἡμῖν λογικὸν διὰ ἁγιασμοῦ

ἀγνίζεται, ἀπὸ τούτου τὸ ὄλον ψυχὴν ἐκάλεσε· ὅταν δὲ τὸ ὄλον ψυχὴν καλῆ, μετὰ τῶν μερῶν λέγει, Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν ἀπὸ τοῦ λογικοῦ, 93.557 τουτέστι τῶν ὀφθαλμῶν ἀγαθὸν εἶπε τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον, ἢ τὸν ψυχικόν. "Εἴ τι ἐγένετο, ἤδη κέκληται ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἐγνώσθη ὃ ἐστὶν ἄνθρωπος· καὶ οὐ δυνήσεται τοῦ κριθῆναι μετὰ τοῦ ἰσχυροτέρου ὑπὲρ αὐτόν· ὅτι εἰσὶ λόγοι πολλοὶ πληθύνοντες ματαιότητα." Εἰσὶ λόγοι πολλοὶ πληθύνοντες ματαιότητα· οἱ ἀντιφερόμενοι τῇ τοῦ Δημιουργοῦ προνοίᾳ. Οἷον εἰσὶν οἱ ἀπαιδεύτως λέγοντες, Διὰ τί ὁ Θεὸς τὸν μὲν ἐποίησε πέννητα, τὸν δὲ πλούσιον; καὶ τὸν μὲν ἀπρεπῆ, τὸν δὲ καὶ λίαν εὐπρεπῆ; καὶ ὅσα τοιαῦτα· ταύτας τὰς φλυάρους ζητήσεις ἀναστέλλων ὁ Ἐκκλησιαστής, φησὶν ὅτι πάντων τῶν γεγονότων αὐτὸς οἶδε ὁ ποιητὴς τοὺς λόγους, καθ' οὓς αὐτὰ παρήγαγε· οὐ γὰρ μόνον ἠπίστατο πάντα πρὸ γενέσεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ τούτων ὀνόματα ἐν τοῖς τῆς θεϊκῆς προγνώσεως ἐναπέκειτο λόγοις. Εἴ τι γὰρ εἰς γενέσειν ἤγαγεν ὁ Θεός, ἤδη τούτου καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν προσηγορίαν κεφαλαιωδῶς εἶχε παρ' ἑαυτῶ. Εἰδὼς οὖν καὶ τὰ ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ συμφέροντα, οὕτως αὐτὸν εἰς τὸν βίον παρήγαγε, καὶ προέγνωστο αὐτῶ τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι καὶ τρεπτὸς, καὶ θνητὸς, καὶ ἀσθενής. Μηδεὶς οὖν ἀντιφθεγγέσθω τῷ πάντα εἰδῶτι πρὸς γενέσεως αὐτῶν, καὶ ἐν κόσμῳ τῷ προσήκοντι, καθ' οὓς οἶδε αὐτὸς λόγους, ἕκαστα παράγοντι. Οὐ γὰρ δυνήσεται τις μετὰ τοῦ ὄντως ἰσχυροῦ κρίνεσθαι· νικήσει γὰρ πάντως ὁ ἰσχυρὸς, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον, Ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσης ἐν τῷ κρίνεσθαι σε. ΚΕΦΑΛ. Ζ΄. "Τί περισσὸν τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι τίς οἶδε τί ἀγαθὸν τῷ ἀνθρώπῳ; τί ἔσται αὐτῶ; Καὶ ἐποίησε αὐτὰ ἐν σκιά· ὅτι τίς ἀπαγγελεῖ τῷ ἀνθρώπῳ, τί ἔσται ὀπίσω αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἥλιον;" Οὐ τὴν ἐνάρετον, ἀλλὰ τὴν ματαιίαν τῶν ἀνθρώπων διαβάλλων ζωὴν, φησὶν, ὅτι τί πλέον ἔχει ὁ περὶ τὰ μάταια ἀσχολούμενος; Γυναῖκα εὐπρεπῆ; Τῷ δῆλον εἰ δι' αὐτὴν ἀνιάσεται, πορνευομένην τυχόν, ἢ καὶ ἄλλως αὐτὸν λυποῦσαν; Χρήματα; ταῦτα δὲ τὸν Ἰούδα ἐκρέμασαν. Ἀμπελῶνα; Ναβῶθ διὰ τοῦτον ἐπεβουλεύθη. Τίς γὰρ ἀπαγγελεῖ τῷ ἀνθρώπῳ τί συμβήσεται αὐτῶ, ἐν ὧσιν ἐστὶ ἐν τῷδε τῷ βίῳ; Ἡ δὲ παροῦσα λέξις καὶ μαντικὴν καὶ γενεθλιαλογίαν ἀναιρεῖ. Οὐδεὶς γὰρ τούτων σαφὲς οὐδὲν εἰπεῖν δύναται. Εἰ δὲ καὶ πάντα καταθυμίως ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ τινι προσγένετο, ἀριθμητὸς ὢν ὁ βίος θάττον ὡς σκιά παρατρέχει. Ζῆν τοίνυν προσήκει κατὰ ἀρετὴν, εἰς τὸν μέλλοντα καὶ ἀπέραντον καὶ ἄσκιον ἀφορῶντα αἰῶνα· περὶ οὗ καὶ 93.560 διὰ προφητῶν, καὶ διὰ ἀποστόλων, καὶ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν μεμαθήκαμεν. Τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἡμῖν συμβησόμενα παντελῶς ἄδηλα· τὰ δὲ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ λίαν πρόδηλα· ὅτι τοὺς μὲν ἀμαρτωλοὺς αἱ κολάσεις, τοὺς δὲ δικαίους ἡ αἰώνιος ζωὴ ἀπεκδέχεται. "Ἀγαθὸν ὄνομα ὑπὲρ ἔλαιον ἀγαθόν, καὶ ἡμέρα τοῦ θανάτου ὑπὲρ ἡμέραν γεννήσεως αὐτοῦ." Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, ὑπὲρ ἔλαιον ἀγαθόν, ὑπὲρ μύρον εὐῶδες, ἐκδέδωκε. Ἐκ δὲ τοῦ μύρου, ὄλην τὴν ἐν ἀνθρώποις ἡδονὴν ἐσήμανε. Ἀγαθὸν οὖν, φησὶν, ἐστὶ, ἐκ τῶν ἀρετῶν φήμην καλὴν καρπῶσασθαι, καὶ ἔχειν ὄνομα ἀπογεγραμμένον ἐν οὐρανοῖς διὰ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας, ἢ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἡδονὴν. Ἀγαθὸν δὲ ἀποφαίνεται καὶ τὴν τῆς ἐξόδου ἡμέραν ὑπὲρ τὴν τῆς γεννήσεως. Ἡ μὲν γὰρ τῆς γεννήσεως εἰς τὴν τοῦ βίου θάλατταν εἰσάγει, ἐνθα ὁ δράκων ἐμφωλεύει· ἢ δὲ ἐξάγει τοῦ σταδίου. Καὶ εἰ μὲν τις ἀμαρτωλὸς ἦ, παύεται τοῦ πλείονα ἀμαρτάνειν· εἰ δὲ δίκαιος, τῆς αἰωνίου κατατρυφήσει ζωῆς. Πρὸς δὲ διάνοιαν, Ἀγαθόν ἐστὶ τὸ κτήσασθαι ὄνομα καλόν, τουτέστι τὸ μερίδα σχεῖν τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως, καὶ ἐπικληθῆναι τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, τουτέστι καλεῖσθαι Χριστιανόν, ἢ τὸ διδόναι ἀπλῶς ἐλεημοσύνην. Πολλοὶ γὰρ καὶ ἐθνικῶν παρέχουσιν, ἀλλ' οὐδὲν ὠνήσαν, ἐὰν μὴ σχῶσι τὸ ὄνομα τὸ ἀγαθόν· εἰ δὲ ἐκ διαθέσεως ἐλεημονικῆς τοῦτο ποιήσουσι, κτήσονται πού πάντως καὶ τὸ ἀγαθόν ὄνομα, κατὰ τὸν ἑκατοντάρχη Κορνήλιον. Ἀγαθὴ δὲ καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ

θανάτου, καθ' ἣν τῷ Χριστῷ συνθαπτόμεθα, καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποθνήσκομεν, ὑπὲρ τὴν ἡμέραν τῆς κοινῆς γεννήσεως, καθ' ἣν ἡμᾶς ὁ Ἄδὰμ ἐγέννησε. "Ἀγαθὸν πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους, ἢ πορευθῆναι εἰς οἶκον πότου, καθότι τοῦτο τέλος παντὸς ἀνθρώπου." Τὰ ἐν πότῳ παροράματα καὶ ὁ μακάριος Ἰὼβ ὑφορώμενος, ὑπὲρ τῶν δι' ὁμόνοιαν συμποσιαζόντων πρὸς ἀλλήλους παίδων, θυσίας ἔφερε. Ἐν δὲ τῷ πένθει τὸ κοινὸν τῆς φύσεως διενθυμούμενοι, συμπαθεῖς τε γινόμεθα, καὶ τὸν ἑαυτῶν διορθούμεθα βίον. Τοῦτο τὰρ ἐστὶ, "Καὶ ὁ ζῶν δώσει ἀγαθὸν εἰς καρδίαν αὐτοῦ. Ἀγαθὸν θυμὸς ὑπὲρ γέλωτα, ὅτι ἐν κακίᾳ προσώπου ἀγαθυνθήσεται καρδία." Τὸ κατὰ φύσιν θυμοῦσθαι, οἷον κατὰ παθῶν ἢ δαιμόνων, ἀγαθόν· καὶ περὶ τούτου φησὶ, Ἀγαθὸν θυμὸς· τὸ δὲ, ὀρέξει καὶ ἐπιθυμία ἀμύνασθαι τὸν ἀδικήσαντα, ψεκτόν. Ἄμεινον οὖν τὸ 93.561 ἐπαινετῶς θυμοῦσθαι ἐν γέλῳτι. Τὸ γὰρ σεμνὸν, καὶ μὴ διακεχυμένον πρόσωπον ἀγαθύνεσθαι παρασκευάζει καὶ χαίρειν τοῦ ἀνθρώπου τὴν ψυχὴν. Ἄλλως, θυμοῦσθαι λέγεται ὁ λόγῳ ἐπιπληκτικῶ χρώμενος. Ἀγαθὸν οὖν καὶ διδασκάλῳ καὶ δεσπότη τοιοῦτοις κεχρηῆσθαι λόγοις πρὸς τοὺς ὑποχειρίους, ἢ προσμειδίαν καὶ χαννοῦν αὐτῶν τὰς ψυχάς. Ἐν γὰρ τῇ τοῦ προσώπου αὐστηρία, ἦν δὴ κακίαν φησὶ, αὐτὸς τε ἀγαθυνθήσεται, καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα ἀγαθοὺς ἀπεργάσεται. "Καρδία σοφῶν ἐν οἴκῳ πένθους, καὶ καρδία ἀφρόνων ἐν οἴκῳ εὐφροσύνης." Ὁ σοφὸς τὰ ἔνθεν πένθη λογιζόμενος, ὅτι ἐκ φθορᾶς, καὶ ὅτι ῥαδίως τὰ τῆδε μεταπίπτει καὶ περιτρέπεται, γίνεται μὲν συμπαθῆς τοῖς ταῦτα ὑπομένουσι· περιφρονεῖ δὲ τῶν ὀρωμένων, καὶ οὐχ ἐστώτων. Ὁ δὲ ἄφρων πάγια εἶναι τὰ ἐν κόσμῳ νομίζων, καὶ τὸ ἄστατον αὐτῶν μὴ λυγίζόμενος, μηδὲ τὸ μέλλον ὑφορώμενος, τρυφῇ καὶ διαχύσει σχολάζει, καὶ ἡδοναῖς. Σημειοῦ δὲ ἐντεῦθεν τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ τὴν γνώμην, διὰ τὸ πολλάκις αὐτὸν τὸ τοῦ φιλοκόσμου πρόσωπον ὑποθέμενον ἐν τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν ὀρίζεσθαι τὸ ἀγαθόν. "Ἀγαθὸν τὸ ἀκοῦσαι ἐπιτίμησιν σοφοῦ, ὑπὲρ ἄνδρα ἀκούοντα ἄσμα ἀφρόνων." Τὸ μὲν γὰρ θηλύνει τὴν ψυχὴν· ἡ δὲ τῶν σοφῶν ἐπιτίμησις ἐπιστύφει καὶ ἐπιβρώννυσιν. "Ὅτι ὡς φωνὴ τῶν ἀκανθῶν ὑπὸ τὸν λέβητα, οὕτως γέλως τῶν ἀφρόνων." Ὁ βρασμὸς, φησὶ, καὶ ὁ καγχασμὸς τῶν ἀφρόνων ἔοικε ἀκάνθαις ὑποκαίουσαις λέβητα· πρῶτον μὲν ὅτι ὡσπερ ὁ κτύπος ὁ ἐκ πυρὸς τῶν ἀκανθῶν πρόδηλός ἐστι καὶ τοῖς μὴ ὀρῶσιν, ἀκούουσι δέ· οὕτω καὶ τοὺς ἄφρονας ἡ τοῦ γέλωτος ἐξήχησις χαρακτηρίζει· εἶτα ἐκεῖ καπνὸς ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς· ἐνταῦθα σκότῳσις ψυχῆς ἐκ τοῦ τοιοῦδε γέλωτος. Ἐκεῖ ἄκάνθαι ὑποκαίουσαι λέβητα· ἐνταῦθα ἁμαρτίαι τὸ αἰώνιον πῦρ ὑφάπτουσαι τῷ ἄφρονι· Ὁ γὰρ σοφὸς μόγις ἡσυχῇ μειδιάσει. "Καὶ γε τοῦτο ματαιότης, ὅτι ἡ συκοφαντία περιφέρει σοφὸν, καὶ ἀπολλύει τὴν καρδίαν εὐτονίας αὐτοῦ." Ἔτερον εἶδος ἐκδιδάσκει ματαιότητος. Σοφὸν δὲ εἰ μὲν τὸν τέλειόν φησι, οὕτω νοήσεις· Οἱ τῶν ἀνθρώπων ἀνόητοι οὐ μόνον ἑαυτοὺς, ἀλλὰ καὶ Θεὸν συκοφαντοῦσιν, ὡσεὶ μὴ ἐφορῶντα τὰ ἀνθρώπινα, ἢ κακῶς ἐπιτροπεύοντα, διὰ τὸ ἀσεβεῖς πολλάκις εὐθηνῆσαι, δικαίους δὲ στενοχωρῆσαι. Ἐπὶ τούτοις καὶ Δαβὶδ ἔλεγε· Παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου, ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἄμαρ 93.564 τῶν θεωρῶν. Ὁρᾶς πῶς παρελύθη τοὺς τόνους τῆς ψυχῆς, καὶ πέπονθέ τι μάταιον; Ἄλλ' ἐπειδὴ τέλειος ἦν σοφὸς, πληρωθεὶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος, τὰ ἔσχατα τῶν ἀμαρτανόντων ἐπήγαγε, πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν, ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. Εἰ δὲ τὸν τῆς ἄρτι θείας παιδείας ἐπειλημμένον, νόει ὡς τοῦ νεοπαγοῦς τούτου, καὶ αἰρετικῶν συκοφανταί, καὶ διαβολικοὶ πειρασμοὶ, καὶ τὰ ἀνωτέρω δὲ προειρημένα τοὺς τῆς ψυχῆς ἐκλύουσι τόνους· καὶ εἰ μὴ ταχέως ἐκνήψας ἀναβρώσῃ, προσκείσεται καὶ τούτῳ τὸ μάταιον. "Ἀγαθὴ ἐσχάτη λόγου ὑπὲρ ἀρχὴν αὐτοῦ." Τῶν λόγων τῶν κατὰ ἀρετὴν τὸ τέλος ἄμεινον· οὐ γὰρ τὸ ἄρξασθαι μόνον καλόν, ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος ἐπιθεῖναι τῷ σπουδαζομένῳ. "Ἀγαθὸν μακρόθυμος ὑπὲρ ὑψηλὸν πνεύματι." Ἐν τοῖς προλαβοῦσι λέλεκται ὡς τὰ ἐναντία οὐ συγκρίνεται. Οὐ συγκριτικῶς οὖν φησιν, ἀλλὰ τὸ ὄν

διδάσκει, ὡς ὁ μὲν μακρόθυμος ἀγαθός· τῷ δὲ ἐξ ὑπερηφανείας κουφιζομένῳ τῷ πνεύματι, τουτέστι τῇ διανοίᾳ, ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται. "Μὴ σπεύσης ἐν πνεύματί σου θυμοῦσθαι, ὅτι θυμὸς ἐν κόλπῳ ἀφρόνων ἀναπαύσεται." Τὸ, Μὴ σπεύσης, Μὴ ἔξιν ἀναλάβης θυμικὴν ἐν τῇ γνώμῃ· ἀλλὰ κἂν δεήσῃ προσποιήσασθαι θυμὸν, μὴ εἰς τὸ πάθος ἐμπέσης· καὶ γὰρ ψεκτὸς θυμὸς ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τῶν ἀφρόνων κόλπῳ καλούμενος οἰκεῖ καὶ ἐπαναπαύεται. Καὶ ἄλλως δὲ τὸ, ἐν κόλπῳ, νοήσεις, ἀντὶ τοῦ, Μὴ κολάκευε, μηδὲ θεράπευε, τὸν θυμὸν, τῷ σπουδάζειν ἀμύνασθαι τοὺς λελυπηκότας. "Μὴ εἴπης· Τί ἐγένετο ὅτι αἱ ἡμέραι πρότεραι ἀγαθαὶ ἦσαν ὑπὲρ ταύτας; ὅτι οὐκ ἐν σοφίᾳ ἐπηρώτησας περὶ τούτου." Πολυτρόπως τοῦτο φασὶν οἱ τῶν ἀνθρώπων ἄσοφοι· Ὅτι, φησὶ, κατὰ τὸ παλαιὸν ὁ Θεὸς διὰ προφητῶν καὶ ἀγγέλων τοῖς ἀνθρώποις ἐλάλει, ὅτι ἐξὸν ἦν τοῖς παλαιοῖς πολυγαμεῖν, κτημάτων ἔχειν περιουσίας· νῦν δὲ ταῦτα περικόπτει ὁ εὐαγγελικὸς λόγος. Καὶ ἄλλοι δὲ εἰσι λέγοντες, ὅτι Πάλαι μοι ὁ Θεὸς ἐβόηθει, νῦν δὲ ἐγκαταλέλειμμαί, διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἀγαθοεργεῖν. Ταῦτα δὲ πάντα ἀφρόνων ῥήματα. Καὶ γὰρ καὶ ἄλλων ἔστι ἀκοῦσαι, λεγόντων· Νῦν ὁ κόσμος ἐπληρώθη κακῶν· καὶ ἕτεροι μὲν αἱ ἡμέραι κακαί, ἕτεροι δὲ καλαί. Ὁ δὲ κατ' ἀρετὴν ζῶν ἀεὶ ἐκ ζωῆς εἰς ζωὴν μεταβαίνων, καὶ ἐκ πίστεως εἰς πίστιν ταῖς ἀρεταῖς προκόπτων, 93.565 οὔτε ἡμερῶν οἶδε διαφορὰν, ἀλλὰ καὶ τῶν προαπορηθέντων τοὺς λόγους ἐπίσταται. "Ἀγαθὴ σοφία μετὰ κληροδοσίας· καὶ περισσεῖα τοῖς θεωροῦσι τὸν ἥλιον, ὅτι ἐν σκιᾷ αὐτοῦ ἡ σοφία, ὡς σκιά τοῦ ἀργύρου· ὅτι περισσεῖα γνώσεως τῆς σοφίας ζωοποιήσει τοὺς παρ' αὐτῆς." Ὡς δὲ δοταὶ λόγος σοφίας διὰ τοῦ Πνεύματος, οὗτος σοφίαν ἔχει μετὰ κληροδοσίας, ἀντὶ τοῦ, τὴν ἐκ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Οὗτος καὶ περισσεῖαν ἔχει ἐν τῷ θεωρεῖν τὸν ἥλιον· οὔτε γὰρ ἀπατάται, καὶ Θεὸν τοῦτον νομίζει· οὔτε μέχρι τοῦ θαυμάζειν αὐτὸν, ἢ ἐπιτέρπεσθαι μένει· ἀλλὰ ἀναλόγως τὸν γενεσιουργὸν αὐτοῦ θεωρῶν, τῷ θείῳ καταλάμπεται φωτὶ· καὶ ποιεῖ μὲν ἡ σοφία ὃ ποιεῖ καὶ τὸ ἀργύριον, ἀπὸ κινδύνων ἀρπάζει, πόλεις οἰκοδομεῖ, σκέπει τὸν ἔχοντα· σκιάν γὰρ τὴν σκέπην λέγει. Ἐχει δὲ ἡ σοφία τὸ περιττόν, τὴν γνώσιν τὴν ζωοποιόν· πείθουσα μὲν καταφρονεῖν τῶν ὀρωμένων, εἰς μόνην δὲ ἀποβλέπειν τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ἄλλως· Ἡ σοφία, φησὶν, ἡ μετὰ κληροδοσίας, τουτέστι ἡ πίστις μετὰ τῶν ἔργων, περιττόν τι ἔχει παρὰ τοὺς ἄλλους, τὸν ἥλιον· ποῖον τὸ περιττόν; Ἀργύριον δὲ κατὰ τὴν θεωρίαν ὁ Λόγος παρείληπται. Ὡσπερ οὖν ἡ σκιά τοῦ ἀργυρίου, τουτέστι ὁ διεξοδικὸς καὶ προφανὴς λόγος, διδάσκει ἡμᾶς τὰ περὶ σοφίας μαθήματα· οὕτως ἡ σκιά τῆς σοφίας, τουτέστι ἡ εἰσαγωγικὴ καὶ πρακτικὴ ἀρετὴ σκιά οὔσα, παραπέμπει ἡμᾶς εἰς τὴν τελείαν σοφίαν, τὴν τῶν θειοτέρων θεωρίαν καὶ κατανόησιν. Ἡ δὲ τοιαύτη τῆς σοφίας κτῆσις τὴν ζωὴν ἡμῖν χαρίζεται τὴν αἰώνιον. "Ἴδε τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ, ὅτι τίς δυνήσεται τοῦ κοσμήσαι ὃν ἂν ὁ Θεὸς διαστρέψῃ αὐτὸν, ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθωσύνης αὐτοῦ; Ἐκ τῆς περὶ τὸν βίον ἀνωμαλίας ἐτόλμησαν εἰπεῖν τινες ὡς ὑπεραπολογούμενοι τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ αὐτὸν εἰπωσι τῶν κακῶν αἴτιον· ὅτι οὔτε τὸν κόσμον ἐποίησε, οὔτε προνοεῖ αὐτοῦ· Εἰ γὰρ προενόει, φησὶν, ὁ Θεὸς, διὰ τί μὴ πάντες πλούσιοι; Διὰ τί μὴ πάντες ὑγιεῖς; Ταύτην τὴν δόξαν ἐκβάλλων ὁ Ἐκκλησιαστής, φησὶν ὅτι καὶ ποιητὴς ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀνορθῶσαι τὰ διεστραμμένα πλὴν αὐτοῦ, τὸν χωλὸν ὑγιάσαι· καὶ τὰ ὅμοια. Εἰ δὲ θέλεις, φησὶ, γνῶναι ὅτι πάντα κατὰ τὸ συμφέρον ἡμῖν ὁ Θεὸς διοικεῖ, πρόσεχε τοῖς ἐξῆς· 93.568 "Ζῆθι ἐν ἀγαθῷ, καὶ ἴδε ἐν ἡμέρᾳ κακίας· ἴδε, καὶ γε τοῦτο σύμφωνον. Τούτῳ ἐποίησεν ὁ Θεὸς περὶ λαλιᾶς, ἵνα μὴ εὐρὴ ἀνθρωπος ὀπίσω αὐτοῦ μηδέν." Ζῆθι, φησὶ, κατὰ ἀρετὴν, καὶ ἐπιτήρει ἐν τοῖς συμβαίνουσι πειρασμοῖς, εἰ μὴ συμφώνως καὶ ἐναρμονικῶς πάντα ἐποίησεν ὁ Θεὸς, καὶ τὴν περὶ τούτων καλῶς ἀπέκρυψε διδασκαλίαν. Ἦν δὲ καὶ λαλιάν φησι, ἵνα μὴ γνῶ ἀνθρωπος τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβῆσεσθαι. Συμφώνως γὰρ καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι κακὸν ἐπάγεται, μετὰ τὸ δόξαν εἶναι καλόν· καὶ τὸ ἐναντίον· οἷον ὑγιαίνει τις, καὶ

ταῦτα κατὰ ἀρετὴν ζῶν· ὕστερον νοσεῖ· πλουτεῖ, εἶτα πένεται. Καὶ τίς ὁ τούτου λόγος; ὅτι εἰ προεῖδοιμεν οἱ ἄνθρωποι τὰ μέλλοντα ἡμῖν ἔσσεσθαι, οὐκ ἂν ὁ θεῖος ὑφίστατο φόβος. Τῇ δὲ ἀδηλίᾳ συγκλειόμενοι, καὶ Θεὸν φοβούμεθα, καὶ ἴσμεν ὅτι παρ' αὐτοῦ καὶ μόνου ἢ τῶν κακῶν λύσις. Καὶ οὐδεὶς δύναται τὴν ἐν ἀνθρώποις διαστροφὴν ἰάσασθαι, εἰ μὴ μόνον αὐτός. Σύμφωνος οὖν ἐστὶν ἡ δοκοῦσα ἀσυμφωνία, καὶ ἰσότης ἢ ἀνισότης, πάντας ὁμοίως τῇ ἀδηλίᾳ πρὸς τὸν θεῖον συναυτῶν ὑποκείμενα φόβον. Εἶτα ἐπάγει· "Σύμπαντα εἶδον ἐν ἡμέρᾳ ματαιότητός μου." Ταῦτα, φησὶ, κατεσκεψάμην οἷα σοφός, ἐν ταῖς τῆς ματαιότητος ἡμέραις. Ἡμέραν δὲ ματαιότητος τὸν παρόντα βίον καλεῖ· πρῶτα μὲν, διὰ τὸ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐν αὐτῷ τὸ δίκαιον μὴ μεταδιώκειν· ἔπειτα ὅτι καὶ παρέρχεται. Διὰ τοῦτο εἰς πόθον ἡμᾶς ἐρεθίζων τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καὶ ἀτελευτητήτου, φησὶ, "Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ, καὶ μὴ σοφίζου περισσά, μήποτε ἐκπλαγῆς· μὴ ἀσεβήσης πολὺ, καὶ μὴ γίνου σκληρὸς, ἵνα μὴ ἀποθάνῃς ἐν οὐ καιρῷ σου." Ἐκάστη ἀρετὴ συμμέτρως οὕση κατ' ἔλλειψιν καὶ ὑπερβολὴν αἰ κακίαι παράκεινται. Μὴ γίνου οὖν, φησὶ, δίκαιος πολὺ, ἀντὶ τοῦ, Μὴ δι' ὑπερβολὴν τοῦ πρὸς τὸ κακὸν μίσους, ἀσυμπαθῆς γένῃ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ σκληρὸς, καὶ ἀπάνθρωπος. Ἀλλὰ μηδὲ σοφίζου περισσά, μήποτε ἐκπλαγῆς. Περιττὰ δὲ εἰσι τὰ ἕξωθεν τῆς θείας διδασκαλίας. Ὅσα οὖν, φησὶ, συμφερόντως ἡμῖν ὁ θεῖος ἀπέκρυψε λόγος, μὴ ἐπιζητήσωμεν. Τὸ γὰρ ταῦτα ζητεῖν, ἔκπληξις καὶ μανία φρενός. Ἀλλὰ μηδὲ περὶ δόγματα πολὺ ἀσεβήσης, ἀντὶ τοῦ ἐπιπολύ. Ἀλλὰ σπούδαζε τὸ ἀληθὲς εὐρεῖν, καὶ τῇ μετανοίᾳ λυτροῦσθαι τὰ πταίσματα. Καὶ μὴ γίνου, φησὶ, σκληρὸς, τουτέστιν ἀμάλακτος, καὶ ἀντιπίπτων τῇ τοῦ Πνεύματος διδασκαλίᾳ. Εἶτα κατὰ κοινοῦ ἐπάγει, "Ἴνα μὴ ἀποθάνῃς ἐν οὐ καιρῷ σου. Ἐν οὐ καιρῷ ἀποθνήσκει ὁ μὴ τετελειωμένος ταῖς ἀρεταῖς, ἀλλὰ 93.569 κακία συζήσας καὶ ἀποθανών. Τελευταῖα δὲ ὡς περ σῖτος ὠριμος ὁ ταῖς ἀρεταῖς τελεσφορηθεὶς. "Ἀγαθὸν τὸ ἀντέχεσθαι σε ἐν τούτῳ· καὶ γε ἀπὸ τούτου μὴ μιάνης τὴν χεῖρά σου, ὅτι ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν, ἐξελεύσεται τὰ πάντα." Περὶ κακίας καὶ ἀρετῆς διδάξας ἐπήγαγε, ὅτι ἀγαθὸν ἀντέχεσθαι τῆς ἀρετῆς, μὴ μαινεῖν δὲ τὴν πρᾶξιν (χεῖρα ὀνομαζομένην) ἀπὸ τῆς κακίας. Εἶτα περὶ τοῦ ἀγνοῦ καὶ ἀγνοοιοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ φησὶ, ὅτι ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν ἐξελεύσεται τὰ πάντα, πᾶσαν πρᾶξιν κατὰ ἀρετὴν διεξερχόμενος, καὶ ταῖς προκοπαῖς τελειούμενος, καὶ πάντα διεκδύνων πειρασμόν. "Ἡ σοφία βοηθήσει τῷ σοφῷ, ὑπὲρ δέκα ἐξουσιάζοντας τοὺς ὄντας ἐν τῇ πόλει, ὅτι ἄνθρωπος δίκαιος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ γῆ, ὃς ποιήσει ἀγαθόν, καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ." Ἡ αὐτοσοφία ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ εἰς αὐτὸν πιστεύοντι, καὶ διὰ πίστεως σοφῷ γινομένῳ, βοηθεῖ, ὑπὲρ τὰς δέκα ἐντολὰς τὰς οὕσας ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰουδαίων. Εἰ γὰρ καὶ τὰς δέκα τις ἐφύλαξε νομικὰς ἐντολὰς, ἀλλ' οὐκ ἦν ἄνθρωπον ὄντα μὴ παρολισθαίνειν· καὶ ὁ νόμος οὐδένα ἐδικαίου· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς αὐτὸς γέγονεν ἡμῖν σοφία, δικαιοσύνη τε, καὶ ἁγιασμός, καὶ ἀπολύτρωσις. Ἄλλως· Μικρὸς τίς ἐστὶ κόσμος ὁ ἄνθρωπος, πόλις νῦν ὀνομαζόμενος, πέντε μὲν αἰσθήσεις ἔχων ἐν σώματι, πέντε δὲ ἐν ψυχῇ. Κἂν φιλονεικῆσθαι τοίνυν ὁ ἄνθρωπος διὰ τῶν δέκα αἰσθήσεων τῶν ἐξουσιαζουσῶν αὐτοῦ βοηθῆσαι ἑαυτῷ, τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ τῆς ἀληθινῆς σοφίας μὴ ἔχει ἐπικουρίαν, ἀδυνατήσῃ τοῦ σώζεσθαι. Ἄνθρωπος γὰρ ὢν οὐ δυνήσεται μὴ ἁμαρτάνειν. "Καὶ γε εἰς πάντας λόγους οὐς λαλήσουσιν ἀσεβεῖς, μὴ θῆς τὴν καρδίαν σου· ὅπως μὴ ἀκούσης τοῦ δούλου σου καταρωμένου σε· ὅτι πλειστάκις πονηρεύσεται σε, καὶ καθόδους πολλὰς κακώσῃ καρδίαν σου, ὅτι ὡς καὶ γε σὺ κατηράσω ἑτέρους." Ἐνταῦθα τὸ ἀμνησικακὸν εἰσηγεῖται, ἀσεβεῖς κοινότερον τοὺς λοιδοροὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀποκαλῶν. Εἶτα ἐκ περιουσίας κατασκευάζων τὸ μὴ δεῖν προσέχειν ταῖς λοιδορίαις, φησὶν ὅτι μὴδ' ἂν ὁ δούλος σου καταράσῃται σε, κινηθῆς εἰς θυμόν· μάλιστα μὲν γὰρ καὶ ποικίλως δύναται σοὶ ἐπιβουλεύειν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ,

Καθόδους πολλές κακώσει καρδίαν σου. Ἡ καὶ οὕτως· Ἡ λοιδορία πολλάκις κακοῖ τὴν ψυχὴν. Ἐὰν γὰρ τις καθ' ἕκαστον τῶν λοιδορούντων ὀργίζεται, πολλές ὑπομένει καθόδους, καθελκόμενος εἰς τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, καὶ κακίας πληροῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ἐνθυμοῦ δὲ, φησὶν, ὅτι πολλάκις 93.572 καὶ σὺ ἑτέρους κατηράσω, καὶ κοτόρθου τὸ ἀμνησίκακον. "Πάντα ταῦτα ἐπέερασα ἐν τῇ σοφίᾳ. Εἶπα· Σοφισθήσομαι· καὶ αὐτὴ ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ μακρὰν, ὑπὲρ ὃ ἦν· καὶ βαθὺ βάθος· τίς εὕρησεται αὐτήν;" Νοητῶν καὶ αἰσθητῶν πραγμάτων ἐφαψάμενος ὁ Ἐκκλησιαστής, καὶ ἐκ μέρους γνοὺς τὰ τῆς σοφίας μυστήρια, εἶτα ἐμβλέψας εἰς τὸ ἀχανές αὐτῆς πέλαγος, καὶ ὅτι ὁ τις καταλαμβάνει, τοσοῦτον ἀπολιμπάνεται, τὰς παρούσας ἀφήκε φωνάς. Ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος ὕστερον πεπονθῶς, ἔφη θαυμαστικῶς, Ὡ βάρους πλοῦτου καὶ σοφίας Θεοῦ! Ὡς ἀνεξερεύνητα κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! "Ἐκύκλωσα ἐγὼ, καὶ ἡ καρδία μου, τοῦ γινῶναι, καὶ τοῦ κατασκέψασθαι, καὶ ζητῆσαι σοφίαν, καὶ ψῆφον· καὶ τοῦ γινῶναι ἀσεβοῦς ἀφροσύνην, καὶ ὀχληρίαν, καὶ περιφοράν. Καὶ εὕρισκω αὐτήν ἐγὼ πικροτέραν ὑπὲρ θάνατον τὴν γυναῖκα, ἣτις ἐστὶ θήρευμα, καὶ σαγῆναι καρδία αὐτῆς, δεσμὸς εἰς χεῖρας αὐτῆς. Ἀγαθὸς πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ ἐξαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς· καὶ ὁ ἁμαρτάνων, συλληφθήσεται ἐν αὐτῇ. Ὁ σοφὸς κύκλω συνάγων τὸν ἑαυτοῦ νοῦν περὶ τὴν νόησιν, καὶ ἑαυτὸν θεωρῶν, καὶ τὸ νοούμενον, οὔτε διεστραμμένα κατανοεῖ, οὔτε κατ' εὐθὺ βλέπων πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀφορᾷ· ἀλλὰ πάσας συγκλείσας τὰς αἰσθήσεις, καὶ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ γενόμενος, ἐν κύκλω θεωρεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ νοῦς, καὶ τὸ νοούμενον. Οὕτως οὖν, φησὶ, συνάγων ἑαυτὸν, ἐζήτησα γινῶναι τίς ἄρα ἐστὶν ἡ ἕξωθεν σοφία, καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ψῆφος· εἴτε ἡ κατὰ τὴν τῶν ἀριθμῶν ἀναλογίαν, εἴτε ἡ κατὰ τὴν γενεθλιαλογίαν, καὶ ἀπλῶς ὅπως ποτὲ ψηφίζουσιν Ἑλλήνων παῖδες· καὶ εἰδέναι τίς ἐστὶ αὕτη ἡ τῶν πολλῶν σοφιστῶν ἀφροσύνη, καὶ ὀχληρία, καὶ ἄστατος περιφορά. Καὶ εὔρον ὅτι ἡ τοιαύτη σοφία ἔοικε γυναικὶ πόρνη. Ὡσπερ γὰρ ἐκείνη θηρεύει τοὺς νέους λόγοις ἀπατηλοῖς. οὕτω καὶ αὕτη τοὺς ἄφρονας, συλλογισμῶν σαγήνας πλέκουσα· καὶ ὡσπερ ἐκείνη ἀφῆ μαλακῆ τὴν ψυχὴν ἐκλύσασα καταδεσμεῖ· οὕτω καὶ αὕτη ταῖς τῆς καλιρῆμοσύνης εὐπειαῖς. Ὁ μὲν οὖν ἁμαρτωλὸς ἀβόητος ἀλίσκεται ὑπ' αὐτῆς· ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ ὑπὸ Θεοῦ βοηθούμενος τῶν αὐτῆς ἐξαιρεῖται δεσμῶν. Ἀποφαίνεται δὲ καὶ χεῖρονα θανάτου εἶναι τὴν τοιαύτην σοφίαν, ἥγουν ἀφροσύνην· ὅσῳ ὁ μὲν διαλύει ψυχὴν ἀπὸ σώματος, ἡ δὲ αὐτὴν τὴν ψυχὴν θανατοῖ. 93.573 "Ἴδου καὶ τοῦτο εὔρον, εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής, μιᾶ τῇ μιᾶ τοῦ εὕρεῖν λογισμὸν, ὃν ἐπεζήτησεν ἡ ψυχὴ μου, καὶ οὐχ εὔρον· καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀπὸ χιλίων εὔρον· καὶ γυναῖκα ἐν πᾶσι τούτοις οὐχ εὔρον. Πλὴν ἴδε, τοῦτο εὔρον, ὃ ἐποίησεν ὁ Θεὸς, σὺν τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ· αὐτοὶ δὲ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλοὺς." Ὅλον τὸ ῥητὸν πρὸς ἀλληγορίαν βλέπει. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Κατεξετάζων, φησὶν, ἅπαν τὸ γυναικεῖον γένος, οὐ τὸ σωματικόν, ἀλλὰ τὸ τῶν ἐκλύτων καὶ γυναικοπρεπῶν ψυχῶν, οὐχ εὔρον ἐν οὐδεμιᾷ αὐτῶν λογισμὸν, ὃν ἐπεζήτησε ἡ ψυχὴ μου, τουτέστι ἀνδρεῖον· τοῦτον γὰρ ζητεῖ ὁ σοφός· ἀλλὰ καὶ τῶν δοκούντων μὴ γυναικίζεσθαι, ἐξέτασιν ποιούμενος, σπάνιον εὔρον τὸν ὄντως ἄνθρωπον καὶ ἐνάρετον. Εἶτα λογισάμενος πόθεν ἡ τοσαύτη διαφορὰ, εὔρον ὅτι ὁ μὲν Θεὸς πάντα ἄνθρωπον εὐθῆ καὶ ἀδιάστροφον ἐποίησε, αὐτοὶ δὲ ὑπὸ πολλῶν διμερίσθησαν λογισμῶν· ὡς τὸν μὲν πορνεία, τὸν δὲ φιλαργυρία, καὶ ἄλλον ἄλλῳ κατακρατηθῆναι πάθει. ΚΕΦΑΛ. Η'. "Τίς οἶδε σοφούς; καὶ τίς οἶδε λύσιν ῥήματος; σοφία ἀνθρώπου φωτιεῖ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἀναιδῆς προσώπῳ αὐτοῦ τιμωρηθήσεται." Ἀδύνατον σοφοὺς διαγινῶναι, τοὺς ὄντως σοφοὺς, μὴ τὸν κατὰ σοφίαν τυπωθέντα, καὶ τοῦτο τὸ χάρισμα ἐκ Θεοῦ εἰληφότα· ὁ γὰρ τὸ χάρισμα τῆς διακρίσεως ταύτης εἰληφῶς, οἶδε τίνες οἱ ὄντως σοφοί, καὶ τίνες οἱ οὐκ ὄντες μὲν, νομιζόμενοι δέ. Οὗτος καὶ ἐπιλύει προβλήματα, καὶ στροφὰς λόγων. Οὗτος καὶ πεφωτισμένον ἔχει τὸ τῆς ψυχῆς πρόσωπον ὑπὸ τῆς

λαμπηδόνος τῆς θείας σοφίας· ὁ δὲ οὐκ ὦν μὲν σοφός, ἀναιδιζόμενος δὲ τῷ προσώπῳ, τουτέστι ἐριστικούς προσφέρων λόγους, ἐλεγχόμενος μισεῖται. "Στόμα βασιλέως φύλαξον, καὶ περὶ λόγου ὄρκου Θεοῦ μὴ σπουδάσης· ἀπὸ προσώπου δὲ αὐτοῦ πορεύση." ("Ἄλλα δὲ βιβλία ἔχουσι, πορευθῆναι.) Καλὸν μὲν καὶ τῷ ἐπιγεῖω βασιλεῖ ὑποτάττεσθαι· τοῦ δὲ παμβασιλέως Θεοῦ στόμα φυλάττειν ἢ Γραφὴ παρεγγυᾷ, τουτέστι ἐχεμυθεῖν αὐτοῦ τὰ μυστήρια, καὶ μὴ εἰς τοὺς ἀναξίους ἐκφέρειν· διατηρεῖν δὲ αὐτοῦ καὶ τὰς ἐντολάς. Καλὸν δὲ φυλάττεσθαι, καὶ τὸ μὴ ὀμνύναι κατὰ Θεοῦ, μηδὲ σπουδάζειν ἔξω τοῦ θείου προσώπου πορευθῆναι, ἀλλὰ πάντα πράττειν ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος. Κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν γραφὴν οὕτως ἀνάγνωθι· "Καὶ περὶ λόγου ὄρκου Θεοῦ μὴ σπουδάσης," ἀντὶ τοῦ, Μὴ ἐπίτρεχε τοῖς ὄρκοις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, τουτέστι τοῦ ὄρκου, πορεύση, 93.576 τουτέστι πορεύθητι, τουτέστι φύγε, μὴ ἀνάσχη ὁμόσαι. "Μὴ στῆς ἐν λόγῳ πονηρῶ, ὅτι πᾶν ὃ ἐὰν θελήσῃ, ποιήσει. Καθὼς βασιλεὺς ἐξουσιάζων λαλεῖ καὶ τίς ἐρεῖ αὐτῷ, Τί ἐποίησας;" Καθόλου μὲν καλὸν τὸ μηδεμιᾶ προλήψει κακῆ κατέχεσθαι, μηδὲ ἐνίστασθαι τοῖς ὀπωσοῦν φαύλοις, ἢ λαληθεῖσιν, ἢ δόξασιν· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐφεξῆς ῥητὸν ἐντολῶν μέμνηται, οὕτω νοήσεις· Ἐπειδὴ ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς ὁ πάντων ἐξουσιάζων ἐνομοθέτησε, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ἀντειπεῖν, μὴ στῆς λογοθετῶν τὰς ἐντολάς, διὰ τί τότε, καὶ μὴ τότε ἐνομοθέτησε· τοῦτο γὰρ πονηρία ἐστὶ· φόβῳ δὲ μᾶλλον καὶ πίστει πλήρου τὰ προστεταγμένα. "Ὁ φυλάσσω ἐντολήν, οὐ γινώσεται ῥῆμα πονηρόν." Καὶ, "Καιρὸν κρίσεως γινώσκει καρδία σοφοῦ, ὅτι παντὶ πράγματι ἐστὶ καιρὸς καὶ κρίσις." Ὁ τὴν θείαν, φησὶν, ἐντολήν φυλάσσω, οὐ γινώσεται ῥῆμα πονηρόν, ἀντὶ τοῦ, οὐ πράξει πρᾶγμα πονηρόν. Ἡ γὰρ γνῶσις διττή· ἢ μὲν ἐν ψιλῇ τῇ Εὐᾶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· οὐκ ἠγνοεῖ μὲν γὰρ αὐτὴν οὐδὲ πρότερον· ὅτε δὲ αὐτῇ ἐπλησίασε, τότε λέγεται αὐτὴν ἐγνωκέναι πράγματι. Κατὰ οὖν τὴν ἐν ἔργῳ γνῶσιν ὁ τὴν ἐντολήν φυλάττων, ἀγνοεῖ τὸ πονηρόν, ἀντὶ τοῦ, οὐ πράττει. Κατὰ δὲ τὴν ψιλὴν εἶδησιν ὁ εἰδὼς τί ἐστὶ καλόν, οἶδε τί ἐστὶ φαῦλον· καὶ κατὰ τὸ ἐναντίον, ὁ εἰδὼς τί τὸ φαῦλον, οἶδε τί καὶ τὸ ἀγαθόν. (Τῶν γὰρ ἐναντίων ἢ αὐτὴ γνῶσις, οὐ κατὰ χρῆσιν, ἀλλὰ κατ' ἐπιστήμην.) Ὁ τοίνυν σοφός, φησὶν, ὁ πᾶν πρᾶγμα ἐν κρίσει καὶ καιρῷ τῷ καθήκοντι διαπραττόμενος, οἶδε ὅτι ἔσται καιρὸς καὶ τῆς καθόλου κρίσεως, καθ' ὃν ὁ δίκαιος κριτῆς ὁ Θεὸς ἐκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμει. "Ὅτι γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου πολλὴ ἐπ' αὐτόν· ὅτι οὐκ ἔστι γινώσκων ἐσόμενον. Ὅτι καθὼς ἔσται, τίς ἀναγγελεῖ αὐτῷ;" Πολλή, φησὶν, οὕσα ἢ γνῶσις στενοχωρεῖ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐὰν θέλῃ γινῶναι πάντα, πολλὴ ἐπελθοῦσα ἐπ' αὐτόν, ἀποστενοῖ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν. Ἄ μὲν οὖν ἀνάγκη αὐτὸν εἰδέναί, ταῦτά ἐστι, ὅτι ζῶον λογικόν, ὅτι θνητόν, ἀθάνατον ἔχει τὴν ψυχὴν, ὅτι καλῶν εἰσι καὶ κακῶν ἀνταποδόσεις. Τὰ ὅσα εἰς πίστιν συντείνει, ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ γέγονε, καὶ ὀφείλει σώζειν τὴν εἰκόνα. Τὰ δὲ μετ' αὐτόν ἐσόμενα μόνου Θεοῦ ἐστὶν εἰδέναί, καὶ γνωρῖσαι οἷς ἂν ἐθελήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ περὶ κρίσεως ὁ λόγος, οὕτω νοήσεις· Πολλὴ ἢ γνῶσις ἢ περὶ τῶν λόγων τῆς κρίσεως· καὶ οὐδεὶς ἀπήγγειλε τῷ ἀνθρώπῳ ἀκριβεῖς τοὺς περὶ αὐτῆς λόγους· οἷον πότε ἐστὶ, ἢ ποῦ τὸ κριτήριον συνίσταται, ἢ πῶς ἐξετάζει τὸν ἐκάστου βίον ὁ Θεός· ἢ πῶς οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν πρῶτοι τὸν μισθὸν λαμβάνου 93.577 σιν· ἢ οὐς νομίζομεν ἡμεῖς κακοὺς, τῷ Θεῷ καλοὶ γνωρίζονται· καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Διὰ ταῦτα τοίνυν πάντα μὴ σοφίζου περισσά, ἵνα μὴ ἐκπλαγῆς. "Οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ἐξουσιάζων ἐν πνεύματι, τοῦ κωλύσαι σὺν τῷ πνεύματι· καὶ οὐκ ἔστιν ἐξουσιάζων ἐν ἡμέρᾳ θανάτου." Ἡ τοῦ πνεύματος σημασία κατὰ πολλῶν φέρεται· καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ πνεῦμα καλεῖται, καὶ ὁ ἄνεμος, ὁ ἀήρ, ὃν ἀναπνέομεν· καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Κατὰ πάντα δὲ τὰ εἰρημένα, οὐδεὶς ἐξουσιάζει πνεύματος, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός. Οὔτε γὰρ ψυχῶσαι, ἢ ἐξαγαγεῖν ψυχὴν ἀπὸ σώματος· οὔτε ἄνεμον κινήσαι, νότον τυχόν ἢ βορρᾶν· οὔτε πνευματικὸν δωρήσασθαι χάρισμα, ἢ ἀφελῆσθαι· οὔτε ἀέρα φθεῖραι, ἢ εὐκραῖ

ἀπεργάσασθαι, ἑτέρου τινὸς εἰ μὴ μόνου Θεοῦ. "Οὐκ ἔστιν οὖν ἐξουσιάζων ἐν πνεύματι, τοῦ κωλύσαι αὐτό. Καὶ οὐκ ἔστιν ἐξουσιάζων ἐν ἡμέρᾳ θανάτου. Καὶ οὐκ ἔστιν ἀποστολὴ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου." Πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν, πολέμου κατειληφότος, οὐκ ἔστιν εὐκαιρον τὸ ἀποστέλλεσθαι καὶ πλεῖν ἐκδημίας. Πρὸς δὲ διάνοιαν, τὸν ἐν πολέμῳ κελευσθέντα ἀποθανεῖν ὑπὸ Θεοῦ οὐκ ἔστιν ὁ πάλιν ἀποστέλλων εἰς τὴν ἐνθάδε ζωὴν. Ἄλλως: Ὅταν ἐν κρίσει ἄρξηται τις ὑπὸ τῶν ἰδίων πολεμεῖσθαι ἀμαρτημάτων, οὐκ ἔστιν ὁ δυνάμενος λέγειν, Ἀπόστειλόν με εἰς τὸν βίον ἵνα μετανοήσω. Ἄλλ' οὐδὲ μέλλων τελευτᾶν δύναται λέγειν· Συγχώρησόν μοι ζῆσαι, ἵνα μετανοήσω. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσιάζων ἐν ἡμέρᾳ θανάτου. "Καὶ οὐ διασώσει ἀσεβεία τὸν παρ' αὐτῆς." Ἄντι τοῦ, τὸν ὑπὸ σῆς ἀσεβείας τυραννούμενον καὶ κρατούμενον. Εἰδότες οὖν ὡς οὐκ ἔστι ἐξουσιάζων ἐν ἡμέρᾳ θανάτου, καὶ οὐκ ἔστι ἀποστολὴ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, μὴ ἀσεβήσωμεν. "Καὶ σύμπαντα ταῦτα εἶδον ἐγώ." Ταῦτα ἀκριβῶς ἐγνωκῶς ἀπαγγέλλει ὁ διδάσκαλος, ἐφ' ᾧ πάντας ἡμᾶς πείθεσθαι τοῖς αὐτοῦ λόγοις. "Καὶ ἔδωκα τὴν καρδίαν μου εἰς πᾶν ποίημα ὃ πεποιήται ὑπὸ τὸν ἥλιον, τὰ ὅσα ἐξουσιάσατο ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀνθρώπῳ, τοῦ κακῶσαι αὐτόν. Καὶ τότε εἶδον ἀσεβεῖς εἰς τάφους εἰσαχθέντας, καὶ ἐκ τοῦ ἁγίου." Ἀπερισπάστως, φησὶ, δέδωκά μου τὸν νοῦν, εἰς τὸ εἰδέναι τῶν ἀνθρώπων τὰ ποιήματα, καὶ κατὰ τίνα λόγον ἄνθρωπος ἄνθρωπον κακοῖ. Εἶτα ἐπειδὴ ἄδικον νομίζεται τὸ πολλακίς ἀσεβεῖς εἶναι τοὺς δυνατοὺς, καὶ εὐθηνουμένους, βαθύτερον ἐπισκεψάμενος, εἶδον τῶν ἀσεβῶν τὴν πτώσιν, καὶ τῆς ψυχῆς τὴν νεκρότητα. Τὸ γὰρ, εἰς τάφους, νῦν ἀντι τοῦ, εἰς τὰς κολάσεις. Καὶ οὐδὲν αὐτοὺς ὠφέ 93.580 λησεν ἡ δύναμις, ἢ τὸ νομισθῆναι ἁγίου εἶναι, καὶ κατέχεσθαι ἐν λειτουργοῖς Θεοῦ. Διδάσκει. τοιγαροῦν μὴ σκανδαλίζεσθαι ἐπὶ τῇ τοῦ παρόντος βίου δοκούσῃ ἀνωμαλίᾳ, ἀποβλέποντας εἰς τὴν τῶν μελλόντων ἀνταπόδοσιν. "Καὶ ἐπορεύθησαν, καὶ ἐπηνέθησαν ἐν τῇ πόλει, ὅτι οὕτως ἐποίησαν." Οὗτοι οἱ δόξαντες μὲν εἶναι εὐσεβεῖς καὶ ἅγιοι, πορευθέντες δὲ ἐν ἀσεβείᾳ, ἐπηνέθησαν ἐν τῇ ζωῇ ἑαυτῶν, ἢ λαθόντες, ἢ κολακευθέντες ἐφ' οἷς ἔπραττον. Ἄλλ' οὐδὲν αὐτοὺς ὠφέλησε τῆς εὐσεβείας τὸ πρόσχημα, ἢ ὁ παρὰ τῶν κολάκων ἔπαινος· ματαιότης δὲ καὶ τούτοις ἀπέβη τὸ πρᾶγμα εἰς τάφους εἰσαγομένοις. Τὸ δὲ, Καὶ γε τοῦτο ματαιότης, δύναται καὶ τοῖς ἐξῆς ἐφαρμόζεσθαι στίχοις, ἵνα ἢ οὕτως· "Καὶ γε τοῦτο ματαιότης, ὅτι οὐκ ἔστι γινομένη ἀντίρρῃσις ἀπὸ τῶν ποιούντων τὸ πονηρὸν ταχύ· διὰ τοῦτο ἐπληροφορήθη καρδία υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτοῖς, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν." Τοῦτο, φησὶ, τὴν ἐν βίῳ ματαιότητα εἰργάσατο, ὅτι οὐκ εἰσὶν οἱ ἀντιλέγοντες καὶ ἐλέγχοντες τοὺς τὰ πονηρὰ διαπραττομένους, ταχύ· ἀντι τοῦ, οὐ κατὰ σπουδὴν τοῦτο ποιοῦντες, καὶ τοῖς ἐλέγχοις ἀνακόπτοντες τὴν πονηρίαν, ἢ τὸ ταχύ, ἀντι τοῦ, ἐν σπουδῇ καὶ ἐπιμελῶς τὰ πονηρὰ διαπραττομένους. Διὰ τοῦτο φησιν· Ἐκ τοῦ μὴ ἐξελέγχεσθαι τοὺς φαύλους, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεῖσθαι, ἐπληροφορήθη καὶ ἐν ἔξει γέγονε ἡ καρδία τῶν υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, διαπράττεσθαι τὰ πονηρὰ. Ὅρα δὲ ὅτι, υἱῶν ἀνθρώπου, εἶπε. Οἱ γὰρ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰ πονηρὰ οὐ διαπράττονται. "Ὅς ἡμαρτε, ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἀπὸ τότε, καὶ ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ." Ἡ ἀμαρτία ἐκ τῆς ἀπάτης τοῦ πονηροῦ εἰσκεκόμισται· διὸ εὐχόμενοι λέγομεν· Ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Τὸ τοῦ διαβόλου τοίνυν πληροῖ θέλημα ὁ ἀμαρτάνων, τοῦ ἀπὸ τότε καὶ ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ, ἀντι τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἠγῆσαμένου τὰ φαῦλα. Ἄλλως· Οὐ νεωτέρα, φησὶν, ἐστὶν ἡ ἀμαρτία, ἀλλὰ παλαιά. Διὸ καὶ ἤκουσε ὁ Νῶε παρὰ Θεοῦ, ἐγκεῖσθαι τὴν τῶν ἀνθρώπων διάνοιαν ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ. Νεότητος δὲ, οὐ τῆς καθ' ἡλικίαν, ἀλλ' ἠθους νεαροῦ, καὶ μὴ παγίου. Ἄλλως· Ὁ ἔξιν ἔχων ἀμαρτητικὴν, καὶ συγκαταθέμενος ἐν διανοίᾳ τοῦ ἀμαρτῆσαι, ἀπὸ τότε ἄρχεται ἀμαρτάνειν, ἀφ' οὗ συγκατέθετο, κἂν μετὰ πολὺ τὴν πρᾶξιν ἐργάσῃται, ἢ καὶ μὴ ὅλως ἐργάσῃται, κωλυθεὶς οὐ προαιρετικῶς, ἀλλ' ὑπὸ τίνος περιστάσεως. Ἄλλως· Ὁ ἀμαρτάνων καὶ ποιῶν τὸ πονηρὸν, εἰ καὶ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος ἡμῖν ἐγνωσθῆ, ἀλλὰ τοῖς

προγνώσεως Θεοῦ λόγοις ἐκ παλαιοῦ ἐγνωρίζετο εἶναι ἀμαρτωλός. 93.581 "Ὅτι καὶ γε γινώσκω ἐγὼ ὅτι ἔσται ἀγαθὸν τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν, ὅπως φοβῶνται ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Καὶ ἀγαθὸν οὐκ ἔσται τῷ ἀσεβεῖ, καὶ οὐ μακρυνεῖ ἐν σκιᾷ, ὃς οὐκ ἔστι φοβούμενος ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ." Μετὰ τὸ διελέγξαι τὴν ἐν κόσμῳ ματαιότητα, τὸν ἀγνοποῖον τοῦ Θεοῦ τοῖς ἐκκλησιαζομένοις παραδίδωσι φόβον. "Ὅς τοῖς εὐσεβέσιν ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Θεοῦ διάγουσι, καὶ πᾶσαν ἑαυτῶν πρᾶξιν καὶ διανόημα φυλάττουσιν ὡς ὁρῶντος Θεοῦ, πάντων τῶν ἀγαθῶν αἴτιος γίνεται· τῷ δὲ ἀσεβεῖ οὐκ ἔστι ἀγαθόν. Τὸ δὲ, οὐ μακρυνεῖ ἡμέραν ἐν σκιᾷ, ἀντὶ τοῦ, ἐπειδὴ ἐνόμισε τὸν ἐν τῷδε τῷ βίῳ χρόνον, κἂν πολὺς ἦ, μὴ σκιὰν εἶναι, ἀλλὰ τῶν μὴ ἐστῶτων καὶ προσκαίρων ὡς αἰεὶ μενόντων ἀντέσχετο ὁ ἀμαρτωλός. "Ἡ οὕτως· Κἂν ἐν τῷ βίῳ τῷδε διὰ τὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ σκεπασθῇ ὁ ἀμαρτωλός, καὶ μὴ τιμωρηθῇ, ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον τῇ αἰωνίῳ κολάσει παραδοθήσεται. "Ἔστι ματαιότης ἢ πεποιήται ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, ὅτι φθάνει πρὸς αὐτοὺς ὡς ποίημα τῶν ἀδίκων· εἶπον ὅτι καὶ γε τοῦτο ματαιότης." Νῦν τὸ τοῦ σφαλλομένου πρόσωπον εἰσάγων ὁ Ἐκκλησιαστής φησιν, ὅτι εἶδον ἐν τῷ βίῳ τὰ τοῖς ἀσεβέσιν ἐποφειλόμενα τοὺς δικαίους κατειληφότα, οἷον νόσον, ἢ πενίαν, ἢ τινα ἑτέραν ὀδυνηρὰν ἐπαγωγὴν· καὶ τὸ ἔμπαλιν, ἃ τοῖς εὐσεβέσιν ὠφέιλετο, τοῖς ἀσεβοῦσι συμβεβηκότα. Διὸ ὡς ὀλίγωρος ὁ τοιοῦτός φησι, καὶ γε τοῦτο ματαιότης. Ὁ δὲ σοφὸς τὰς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεις θεωρῶν, καὶ τὰς ἐκάστου ἀνταποδόσεις, οἶδε ὡς οὐκ εἰκὴ ταῦτα συγχωρεῖ γενέσθαι Θεός. Ἄλλ' ἵνα οἱ μὲν δίκαιοι μειζόνων στεφάνων τύχωσιν· οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐπιτεταμένως σχῶσι τὰς τιμωρίας. Πάλιν δὲ τὴν ματαιότητα ἐπὶ τῆς γῆς εἶπε· οὐδὲν γὰρ ἐν οὐρανῷ μάταιον. "Καὶ ἐπήνεσα ἐγὼ σὺν τῇ εὐφροσύνῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι εἰ μὴ τοῦ φαγεῖν, καὶ τοῦ πιεῖν, καὶ τοῦ εὐφρανθῆναι, καὶ αὐτὸ συμπροσέσεται αὐτῷ ἐν μόχθῳ αὐτοῦ, ἡμέρας ζωῆς αὐτοῦ, ἃς ἔδωκε αὐτῷ ὁ Θεὸς ὑπὸ τὸν ἥλιον· ἐν οἷς ἔδωκα τὴν καρδίαν μου τοῦ γνῶναι σοφίαν, καὶ τοῦ ἰδεῖν περισπασμὸν τὸν πεπονημένον ἐπὶ τῆς γῆς· ὅτι καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καὶ νυκτὶ ὕπνον ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ οὐκ ἔστι βλέπων." Εἰ μὲν ἔτι τὸ τοῦ φιλοκόσμου πρόσωπον φθέγγεται, ἐν τῇ τῶν αἰσθητῶν ἡδονῇ τὴν πᾶσαν εὐφροσύνην ὀρίζεται· εἰ δὲ τηλικαῦτά τις ὦτα κέκτηται, ὡς ἀκούειν λαλοῦντος τοῦ σοφοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, οἶδε τίς ἢ ἀληθινὴ βρῶσις καὶ πόσις· καὶ ὅτι τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἔτι ὄντες ὑπὸ τὸν ἥλιον ἐν τῷ βίῳ τούτῳ εἰλήφαμεν. Ἀπὸ δὲ τοῦ, "Ἐν ὄσῳ δέδωκα τὴν καρδίαν μου τοῦ γνῶναι τὴν σοφίαν," οἶδε ὁ Σοφὸς ὀξυωπεστάτῳ τῆς διανοίας θεωρήσας τῷ ὄμματι, ὅτι οὐδεὶς ἐστὶ ἀπερίσπαστος, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι ὁ βλέπων ὕπνον· ἀλλ' ὁ 93.584 μὲν ἐπαινετῶς περισπᾶται περὶ τὰ θεῖα ἐνασχολούμενος· ὁ δὲ ψεκτῶς, περὶ τὰ ἀνθρώπινα μοχθῶν. Καὶ ὁ μὲν δίκαιος οὐ δίδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς ὕπνον, οὐδὲ τοῖς βλεφάροις νυσταγμὸν, ἀλλὰ γρηγορεῖ ὡς ἡμέρα ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐκπίπτει εἰς τὸ τῆς ἀγνοίας σκότος· οὔτε ἐν ἡμέρᾳ, τουτέστι ἐν καιρῷ εὐθηνίας· οὔτε ἐν νυκτὶ, τουτέστι ἐν καιρῷ πειρασμῶν. Ὁ δὲ ἄδικος τὰς νύκτας ταῖς ἡμέραις συνάπτων, ἡδὺν ὕπνον οὐ κοιμᾶται, φροντίζων ἢ ὅπως κτήσεται τὰ ὦν ἐπιθυμεῖ, ἢ δεδοικῶς τῶν ἤδη κτηθέντων τὴν ἀφαίρεσιν. "Καὶ εἶδον σύμπαντα τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ, ὅτι οὐ δυνήσεται ἄνθρωπος τοῦ εὐρεῖν σὺν τῷ ποίημα τὸ πεπονημένον ὑπὸ τὸν ἥλιον· ὅσα ἐὰν μοχθήσῃ ἄνθρωπος τοῦ ζητῆσαι, καὶ οὐχ εὐρήσει· καὶ γε ὅσα ἂν εἶπη ὁ σοφὸς τοῦ γνῶναι, οὐ δυνήσεται τοῦ εὐρεῖν." Ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις, καθ' ἣν τὰ πάντα γέγονε, αὐτῷ μόνῳ τυγχάνει περιληπτή. Ἡμεῖς δὲ κἂν τι γράφωμεν καὶ γνῶμεν, ἐκ μέρους γινώσκομεν, ὑπὸ τῆς αὐτοῦ χάριτος σοφιζόμενοι. Οὐδεὶς οὖν σοφὸς οὔτε τῶν ἔξωθεν, οὔτε τῶν ἐν τῇ ἀληθινῇ σοφίᾳ ἀρξαμένων προκόπτειν, οὔτε τῶν κατὰ ἀνθρώπους ἐφικτῶν, τελείως δύναται παντὸς τοῦ ποιήματος τὴν γνῶσιν ἔχειν· οὔτε γὰρ τὰς οὐσίας, οὔτε τὰ μέτρα, οὐρανοῦ τυχόν, ἢ γῆς, ἢ θαλάττης, ἢ πῶς πεπήγασιν, ἢ ἐπὶ τίνων ἴστανται, εὐρεῖν

δυνατόν. Ἄλλα κὰν εἴπη σοφὸς λόγους πιθανοῦς, τινὰ ἀλήθειαν παντελῶς ἀδυνατεῖ τοῦ εὐρεῖν. ΚΕΦΑΛ. Θ'. "Ὅτι σύμπαν τοῦτο ἔδωκα εἰς καρδίαν μου, καὶ καρδία μου σύμπαν εἶδε τοῦτο, ὅτι οἱ δίκαιοι καὶ οἱ σοφοί, καὶ ἐργασίαι αὐτῶν ἐν χειρὶ τοῦ Θεοῦ." Εἶπε τίνων ἢ γνῶσις ἀποκέκρυπται, ἵνα ἡμᾶς ἀποκωλύσῃ τοῦ ματαιοπονεῖν περὶ τὰς τοιαύτας ζητήσεις· λέγει νῦν, τί ἀκριβῶς πεπληροφόρηται ὁ τοῦ σοφοῦ ὀφθαλμὸς, ὅτι οἱ δίκαιοι καὶ οἱ σοφοί, καὶ αἱ τούτων πράξεις ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ τυγχάνουσιν· οὐ συγχωρομένου ὑπὸ τῶν ἐπηρεαζόντων ἐχθρῶν καταβλάπτεσθαι. Οἱ γὰρ ἐνάρετοι, καὶ αἱ κατὰ ἀρετὴν ἐργασίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σκέπονται· περὶ δὲ τῶν ἀσεβῶν γέγραπται· Καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπώσθησαν. "Καὶ γε ἀγάπην καὶ μῖσος οὐκ ἔστιν εἰδῶς ἄνθρωπος· τὰ πάντα πρὸ προσώπου αὐτοῦ· ματαιότης ἐν πᾶσι." Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, ἐν τοῖς πᾶσι ματαιότης, τὰ πάντα ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄδηλα, ἐκδέδωκε· ἀντὶ τοῦ, οὐκ οἶδε ἄνθρωπος, εἰ ὄν μισεῖ, εὐεργέτην ἄξει, καὶ ὄν ἀγαπᾷ, ἐπίβουλον. Κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν διάνοιαν, ὁ ἔτι ἄνθρωπος ὢν, καὶ οὕτω γεγονῶς Θεοῦ, οὐκ οἶδε τί τὸ ἀγάπης ἄξιον, ἢ τί τὸ μίσους ἄξιον. Ἡ μὲν γὰρ ἐπίπονος ἀρετὴ ἀγάπης ἀξία· ἡ δὲ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἡδονή, μίσους. Ὁ δὲ πεπλανημένως καὶ ἀντιστρόφως νοῶν τὰ πράγματα. πάντα μάταια πρὸ προσώπου ἔχει, μὴ ὡς τὸ ἀληθές, ἀλλ' ὡς ἡ ἡδονὴ ὑποβάλλει, τὰ ὄντα νοῶν. 93.585 "Συνάντημα ἐν τῷ δικαίῳ, καὶ τῷ ἀσεβεῖ, τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ, τῷ καθαρῷ καὶ τῷ ἀκαθάρτῳ, τῷ θυσιάζοντι καὶ τῷ μὴ θυσιάζοντι, ὡς ὁ ἀγαθός, ὡς ὁ ἁμαρτάνων, ὡς ὁ ὀμνύων, ὡς ὁ τὸν ὄρκον φοβούμενος. Τοῦτο πονηρὸν ἐν παντὶ πεποιημένῳ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι συνάντημα ἐν τοῖς πᾶσι." Πολλάκις ἐν τοῖς ἀνωτέρω τέτακται, ὡς τὰ μέσα ἀδιάφορα, νόσος καὶ ὑγεία, πλοῦτος καὶ πενία, καὶ τὰ ὅμοια, κοινὰ τυγχάνουσι τῷ τε δικαίῳ καὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, ἢ ζῶα θνητὰ πάντες· ἢ γὰρ λογικὰ, διαφορὰν ἔχουσι· καθ' ὃ οἱ μὲν εὖ ποιοῦσιν, οἱ δὲ ἀσεβοῦσιν αὐτεξουσίῳ προαιρέσει, Σημειοῦ δὲ ὅτι καὶ τὸν ὀμνύοντα μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν ἔταξε. Πονηρὸν δὲ ἐκάλεσε τὸ τῶν κοινῶν συμπτωμάτων, ὡς ἐκ προσώπου τῶν σφαλλομένων, καὶ διὰ τὰ κοινὰ συμπτώματα μὴ νομιζόντων πλέον ἔχειν τὸν δίκαιον τοῦ ἀσεβοῦς, ἢ ἐπίπονον. Κοινῶς γὰρ πονοῦσιν ἑκάτεροι, ἕως εἰσὶν ὑπὸ τὸν ἥλιον· μετὰ δὲ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, ἑκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀποδίδεται. "Καὶ γε καρδία υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐπληρώθη πονηροῦ· καὶ περιφέρεια ἐν καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ ὀπίσω αὐτοῦ, πρὸς τοὺς νεκρούς. "Ὅτι τίς κοινωνεῖ πρὸς πάντας τοὺς ζῶντας;" Ἡ τῶν υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου καρδία πεπλήρωται πονηροῦ, τῆδε κάκεισε περιφερομένη· καὶ μοχθοῦσι μέχρις ἂν καὶ αὐτοὶ τοὺς νεκρούς καταλάβωσιν· οὐδεὶς γὰρ δύναται κοινωνίαν ἔχειν διηνεκῆ μετὰ τῶν ζώντων. Πάντως γὰρ αὐτὸν τὸ κοινὸν διαδέχεται τέλος. "Ἄλλως· Υἱοὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ, οἱ ἀγελαῖοι, ὀρῶντες τὰ κοινὰ συμπτώματα τῶν δικαίων, πληροῦνται πονηρίας, καὶ περιφέρεται ἡ καρδία αὐτῶν ἐν μόχθοις, ἕως ἂν νεκροὶ ὄντες ταῖς πράξεσι συγκατατελῶσι τοῖς νεκροῖς, μηδεμίαν ἔχοντες κοινωνίαν πρὸς τοὺς ἐν ἀρετῇ ζήσαντας, οἵτινες καὶ κυρίως ζῶντες καλοῦνται, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπολαύοντες. "Ἔστιν ἐλπίς, ὅτι ὁ κύων ὁ ζῶν αὐτὸς ἀγαθὸς ὑπὲρ τὸν λέοντα τὸν τεθνηκότα." Ὁ πτωχὸς, καὶ ζῶν κατὰ Θεὸν, ὑπὲρ τὸν γαῦρον καὶ ἀλαζόνα, καὶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας νεκρωθέντα, ἐλπίδα ἔχει ἀγαθὴν. "Ἄλλως· Ὁ ἐξ ἔθνῶν λαός, ὁ πάλαι κύων καὶ ἀκάθαρτος, προσελθὼν δὲ τῇ πίστει, καὶ ζωοποιηθεὶς ὑπὲρ τὸν βασιλικὸν τῶν Ἰουδαίων λαὸν ἐλπίδα ἔχει ἀγαθὴν. "Οἱ ζῶντες γινώσκονται ὅτι ἀποθανοῦνται· καὶ οἱ νεκροὶ οὐκ εἰσὶ, γινώσκοντες οὐδέν." Οἱ ἔχοντες ἱκμάδα ζωτικὴν ἐν τῇ ἑαυτῶν διανοίᾳ, τῆς παρουσίας ζωῆς τὸ πρόσκαιρον λογιζόμενοι, ἐν ἀρετῇ ζῶσι διὰ τὰς μελλούσας ἐλπίδας· οἱ δὲ τῇ ἁμαρτίᾳ νεκρωθέντες, ἀγνωσίᾳ συνεχόμενοι ἀλόγων δίκην βιοτεύουσι. "Καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἔτι μισθός, ὅτι ἐτελέσθη ἡ 93.588 μνήμη αὐτῶν." Ποῖος γὰρ μισθὸς τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ὧν οὐδὲ μνημονεῦειν λέγεται ὁ Θεός; Μόνους γὰρ ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ ἐκλάμβανε καὶ εἰς τὸν

Ἰουδαίων λαόν. "Καί γε ἀγάπη αὐτῶν, καί γε μῖσος αὐτῶν, καί γε ζῆλος αὐτῶν ἤδη ἀπώλετο." Οἱ νεκροὶ τοῖς παραπτώμασιν, ὧν ἔστι καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, οὔτε τὴν ἀγάπην ἔτι πρὸς Θεὸν διασώζουσιν, οὔτε τὸ μῖσος τὸ πρὸς τὴν κακίαν· οὔτε δύνανται λέγειν κατὰ τὸν Φινεές, Ζηλῶν ἐζήλωσα τῷ Κυρίῳ. "Καί γε μερὶς οὐκ ἔστιν αὐτοῖς εἰς τὸν αἰῶνα. ἐν παντὶ τῷ πεπονημένῳ ὑπὸ τὸν ἥλιον." Τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, κληῖρον τῶν Ἰουδαίων οὔσαν, καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς ἱερατείας ἀπώλεσαν τὸ ἀξίωμα, ὥστε αὐτοὺς μήτε ἐν τούτῳ τῷ βίῳ μερίδα ἔχειν ἐπὶ τῆς γῆς. "Δεῦρο φάγε ἐν εὐφροσύνῃ τὸν ἄρτον σου, καὶ πίε ἐν καρδίᾳ ἀγαθῇ οἶνον σου, ὅτι εὐδόκησεν ὁ Θεὸς τὰ ποιήματά σου." Πρὸς μὲν ῥητὸν, ἐν εὐφροσύνῃ καὶ καρδίᾳ ἀγαθῇ μεταλαμβάνει τις τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων, συμμετρῶς καὶ κατὰ χρείαν αὐτοῖς χρώμενος· ἴδιον γὰρ τοῦτο τῶν λογικῶν. Διὸ καὶ εἶπε, τὸν ἄρτον σου. Τὸ γὰρ ἄπληστον καὶ γαστρίμαργον ἀλόγων ἴδιον. Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἄρτος καὶ οἶνος τῶν λογικῶν αἰ ἀρεταί, καταλλήλως τὰς ψυχὰς ἐκτρέφουσαι. Διὸ καὶ εὐδοκεῖ Θεός, τουτέστι συντίθεται καὶ ἐφήδεται ταῖς τοιαύταις αὐτῶν πράξεσιν. Ἄλλως· Προτρέπεται ὁ σαρκωθεὶς Λόγος τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος εἰς τὴν μυστικὴν μετάληψιν, ἣτις κυρίως δι' ἡμᾶς γέγονε· διὰ γὰρ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ὁ ἄσαρκος ἔσαρκώθη. Καὶ εὐδοκεῖ, καὶ συγχαίρει τοῖς τῆς Ἐκκλησίας ποιήμασιν. "Ἐν παντὶ καιρῷ ἔστωσαν τὰ ἱμάτιά σου λευκά." Αἱ κατὰ ἀρετὴν πράξεις, καὶ τὸ διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας διδόμενον ἔνδυμα, φυλαττόμενον δὲ λευκὸν ἐν παντὶ καιρῷ διὰ τῆς ἀναμαρτησίας, ἱμάτια κέκτηται λευκά. Καὶ ὁ λούων καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην, καὶ ἐν δάκρυσιν τὴν στρωμνὴν βρέχων, καὶ ἀποσμύχων διὰ τῆς μετανοίας τὰς τῆς ἀμαρτίας κηλίδας. "Καὶ ἔλαιον ἐπὶ κεφαλῇ σου μὴ ὑστερησάτω." Πρὸς μὲν ῥητὸν, ἀνθηροὺς εἶναι βούλεται ὁ λόγος τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀσκητὰς, καὶ μὴ ἀφανίζειν τὰ πρόσωπα τῷ σκυθρωπῷ τῆς ὑποκρίσεως. Πρὸς δὲ διάνοιαν, τὸ ἔλαιον φωτὸς ἐστὶ θρεπτικόν, καὶ καμάτων λυτήριον. Φωτίζει δὲ ἡμῶν τὸν νοῦν, καὶ διαναπαύει ἢ χρίσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἣν ἔχειν ὀφείλομεν διὰ παντός, μὴ λυποῦντες τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἄλλως· Κεφαλὴ ἡμῶν ὁ Χριστὸς εἴρηται· οἰκειοῦται δὲ αὐτὸς τὰς εἰς τοὺς πένητας ἐλεημοσύνας. Μὴ διαλείπωμεν τοιγαροῦν ἀλείφοντες ἡμῶν τὴν κεφαλὴν, τουτέστι ἐλεημονικὴν ἔξιν εἰς τοὺς δεομένους ἀναλαμβάνοντες. 93.589 "Καὶ ἴδε ζωὴν μετὰ γυναικὸς, ἣς ἠγάπησας." Εἰ μὲν ἀπλῶς, μετὰ γυναικὸς ἀγαπωμένης, τῆς Ἐκκλησίας φησὶ τῆς νύμφης τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἣ εὐρίσκεται ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. Εἰ δὲ μετὰ γυναικὸς τῆς τοῦ διδασκομένου, πρὸς μὲν ῥητὸν μονογαμίαν διδάσκει, καὶ σεμνὸν εἰσηγεῖται γάμον· ἡ δὲ ἐν γάμῳ ἀγνεία, τῆς αἰωνίου ζωῆς γίνεται πρόξενος. Ἴδε οὖν ζωὴν μετὰ γυναικὸς ἣς ἠγάπησας, ἀντὶ τοῦ, Μὴ ἀπατηθῆς ὑπ' αὐτῆς, ὡς ὁ Ἀδὰμ ὑπὸ τῆς Εὕας. Σπούδασον δὲ σὺ τὸ ἀσθενέστερον μέρος χειραγωγῆσαι πρὸς τὴν ζωὴν. Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἡ σοφία γυνὴ κέκληται, μεθ' ἣς βιοτεύοντες τῆς αἰωνίου κατατρυφῶμεν ζωῆς. "Πάντα ὅσα ἂν εὗρη ἡ χεὶρ σου τοῦ ποιῆσαι, ὡς ἡ δυνάμις σου, ποιήσον· ὅτι οὐκ ἔστι ποίημα, καὶ λογισμὸς, καὶ γνῶσις, καὶ σοφία ἐν ἄδῃ, ὅπου σὺ πορεύσῃ ἐκεῖ." Τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν κατὰ πᾶσαν δύναμιν παραινεῖ μετιέναι, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ δύναμιν. Ὁ γὰρ κατὰ δύναμιν ταύτην ἐργαζόμενος, καὶ λογισμοὺς ἀγαθοὺς γεωργεῖ, καὶ γνώσεως ἀξιοῦται, καὶ σοφίας, ὡς ἂν ὁ Θεὸς ἐπιμερίσῃ κατὰ τὸ συμφέρον· ἐν δὲ τῷ ἄδῃ ἐπειδὴ τὰ πρακτικὰ αἰσθητὰ ὄντα οὐ δύνανται ὑπάρχειν, οἱ ἐν ἀμαρτίαις ζήσαντες, ἐν τῷ ἄδῃ, τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν μὴ δυνάμενοι μετελθεῖν, ἀναγκαιῶς οὔτε σοφοὶ γενέσθαι δύνανται, οὔτε ἄλλως ἐνάρετοι, ταῖς αἰώνιοις παραδοθέντες βασιάνοις. "Ἐπέστρεψα, καὶ εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι οὐ τοῖς κούφοις ὁ δρόμος, καὶ οὐ τοῖς δυνατοῖς ὁ πόλεμος, καὶ γε οὐ τοῖς σοφοῖς ὁ ἄρτος, καὶ γε οὐ τοῖς συνετοῖς ὁ πλοῦτος, καὶ γε οὐ τοῖς γινώσκουσι χάρις, ὅτι καιρὸς καὶ συνάντημα συναντήσεται τοῖς πᾶσιν αὐτοῖς· καὶ γε οὐκ ἔγνω ὁ ἄνθρωπος τὸν καιρὸν αὐτοῦ." Ἐπέστρεψα, φησὶ, ἀντὶ τοῦ, Ἄλλο τι πάλιν ἐθεώρησα,

ὅτι οὐ πάντως τοῖς κούφοις τὸ νικᾶν ἐν δρόμῳ, οὐδὲ τοῖς δυνατοῖς τὸ κατορθοῦν πόλεμον, οὐδὲ τοῖς σώφροσι καὶ συνετοῖς ὁ πλοῦτος. Ἄλλ' οὐδὲ πάντως οἱ πολλὰ εἰδότες καὶ χάριν ἔχουσι· τὰ γὰρ συναντήματα πᾶσι κοινὰ, τουτέστι αἱ τῶν πραγμάτων ἐκβάσεις. Καὶ οὐδὲ παρὰ ἀνθρώποις αὐτάρκες. ἢ ὁμαλόν, ἢ εἰς τέλος ὅμοιον, τῶν πάντων περιτρεπομένων καὶ χωρούντων κατὰ τὰ ἀνέφικτα τοῦ Θεοῦ κρίματα. Ἄλλ' οὐδὲ οἶδε ἄνθρωπος, φησὶ, τὸν καιρὸν τῆς ἑαυτοῦ τελευτῆς· διὸ γρηγορεῖν προσήκει, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐργάζεσθαι. Καὶ πρὸς διάνοιαν δὲ, οὐκ ὀφείλουσιν οἱ ἐνάρετοι, κοῦφοι, ἢ δυνατοὶ, ἢ πλούσιοι, ἐφ' ἑαυτοῖς πεποικέναι· τὸ δὲ ἐναντίον, ὅπερ δὴ καὶ ποιοῦσιν οἱ οὕτως σοφοὶ, λέγειν, Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες· καὶ τῷ Θεῷ τὸ πᾶν ἀνατίθεσθαι. Οὐ γὰρ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ τῆς νίκης τὸ κατόρθωμα. Οὔτε 93.592 γὰρ χάριν ἄνθρωπος ἔχει, κἂν πολλὰ γινώσκῃ, εἰ μὴ ἐκ Θεοῦ δέξῃται τὴν χάριν, οὔτε οἶδε πράξεως καιρὸν, εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ φωταγωγηθῇ. "Ὡς οἱ ἰχθύες οἱ θηρευόμενοι ἐν ἀμφιβλήστρω κακῷ, καὶ ὡς ὄρνεα τὰ θηρευόμενα ἐν παγίδι, ὡσαύτως παγιδεύονται οἱ υἱοὶ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς καιρὸν πονηρὸν, ὅταν ἐμπέσῃ ἐπ' αὐτοῖς ἄφνω." Ἀμφίβληστρον κακὸν, τὸ ἐκ τῆς πολυμεροῦς κακίας πλακὲν δίκτυον. Ἔστι δὲ καὶ καλὸν, ὡς ἡ σαγήνη ἢ πλακεῖσα ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ νέων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διδαγμάτων. Οἱ τοίνυν τῶν ἀνθρώπων τὸν ὑγρὸν καὶ διαρρέοντα μετερχόμενοι βίον, δίκην ἀλόγων ἰχθύων, τοῖς τῆς κακίας ἐννηχόμενοι ῥεύμασιν, τοιούτοις δικτύοις ἀλίσκονται. Οἱ δὲ τὴν ψευδώνυμον μετερχόμενοι γνῶσιν, καὶ δοκοῦντες ὑψηλοὶ τινες εἶναι, καὶ ἀεροπόροι, ὡς τὰ ὄρνεα τὰ πετόμενα, ταῖς διαβολικαῖς παγίσιν ἀγρεύονται, καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς καιρὸν πονηρὸν τὸν τῆς κολάσεως, ὅταν αὐτοῖς ὁ αἰφνίδιος ὄλεθρος ἐπιστῇ. "Καί γε τοῦτο εἶδον, σοφίαν ὑπὸ τὸν ἥλιον· καὶ μεγάλη ἐστὶ πρὸς με πόλις μικρά, καὶ ἄνδρες ἐν αὐτῇ ὀλίγοι· καὶ ἔλθῃ ἐπ' αὐτὴν βασιλεὺς μέγας, καὶ κυκλώσῃ αὐτήν· καὶ οἰκοδομήσῃ χάρακα μεγάλου ἐπ' αὐτήν· καὶ εὗρῃ ἐν αὐτῇ ἄνδρα πένητα σοφόν, καὶ διασώσει αὐτὸς τὴν πόλιν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἄνθρωπος οὐκ ἐμνήσθη σὺν τοῦ ἀνδρὸς τοῦ πένητος ἐκεῖνου. Καὶ εἶπα ἐγὼ, Ἀγαθὴ σοφία ὑπὲρ δύναμιν· καὶ σοφία τοῦ πένητος ἐξουδενωμένη· καὶ λόγοι αὐτοῦ οὐκ εἰσὶν ἀκουόμενοι." Ὡς πρὸς ἑαυτὸν ὁ προσκόπτων μεγάλην φησὶ σοφίαν ἑωρακέναι ὑπὸ τὸν ἥλιον, πόλιν τινὰ μικρὰν καὶ ὀλιγάνθρωπον, ὑπὸ μεγάλου βασιλέως πολιορκουμένην, καὶ σωζομένην ὑπὸ τινος τῶν ἔνδον, πένητος μὲν, ἀλλὰ σοφοῦ· καὶ νικώμενα τὰ ἔξωθεν ὄπλα τῆ τοῦ ἔνδον πένητος εὐβουλία, καὶ οὐκ εὐχαριστούμενον τὸν ἄτυφον ἐκεῖνον καὶ ἀκτήμονα σοφόν. Πεφύκασι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τῶν εὐεργετῶν ἀμνημονεῖν ὡς τὰ πολλὰ, καὶ καταφρονεῖν τῶν λόγων τῶν ταπεινῶν, κἂν ὧσι χρήσιμοι· κολακεύειν δὲ μόνους τοὺς πλουσίους καὶ δυνατοὺς, καὶ τοὺς αὐτῶν ἐπαινεῖν λόγους. Ἄλλ' ἐγὼ, φησὶν ὁ σοφός, οὔτε αὐτὸ πεποικῶς τοῖς πολλοῖς ἐρῶ, ὅτι "Ἀγαθὴ σοφία ὑπὲρ δύναμιν." Καὶ πρὸς μὲν ῥητὸν, τάδε. Πρὸς δὲ ἀναγωγὴν· Μικρὰ πόλις ἢ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία, συγκρίσει τῆς ἐπουρανοῦ· ἄνδρες ὀλίγοι ἐν αὐτῇ. οἱ ἅγιοι καὶ ἐκλεκτοί· ὁ δὲ τὴν κακίαν μέγας ὁ ἀρχέκακος διάβολος. Ταύτην ἀεὶ κυκλοῖ τὴν πόλιν, ἐλεῖν βουλόμενος τοὺς ἐν αὐτῇ. Ὁ δὲ πένης καὶ σοφός ὁ διασώζων τὴν πόλιν, Χριστός ἐστιν ὁ Σωτῆρ, Πατὴρ Θεοῦ σοφία, καὶ λέγων, Θαρσεῖτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. Καὶ οἱ μὲν τούτου λόγοι παρὰ τοῖς ἀσόφοις Ἑλλησι καὶ Ἰουδαίοις οὐκ ἀκούονται· ὁ δὲ σοφός κατανενοηκῶς τῇ δυνάμει τοῦ μυστηρίου, ὡς οὐ θεϊκῆ ἐξουσία καὶ ῥώμη, ἀλλὰ σοφία χρησάμενος, καὶ ἄνθρωπος γεγωνὼς ὁ λόγος, κατεπάλασε τὸν τύραννον, μηδεμίαν αὐτῷ πρόφασιν 93.593 ὑπολιμπανόμενος· ἵνα ὡσπερ ἄνθρωπον ἐνίκησε τὸν ἀρχαῖον Ἀδὰμ, οὕτω καὶ ὑπὸ ἀνθρώπου καταρράχθῃ τοῦ νέου Ἀδὰμ, τοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν· περὶ τούτου προανεφώνησε κεκραγώς· "Ἀγαθὴ σοφία ὑπὲρ δύναμιν. Λόγοι σοφοῦ ἐν ἀναπαύσει ἀκούονται, ὑπὲρ κραυγὴν ἐξουσιαζόντων ἐν ἀφροσύνῃ." Μὴ συγκριτικῶς ἐκλάβῃς

τὸ εἰρημένον· οὐ γὰρ συγκρίνονται σοφία καὶ ἀφροσύνη. Τῶν γὰρ ὁμοίων, οὐ τῶν ἐναντίων ἢ σύγκρισις. Οἱ λόγοι οὖν, φησὶ, τῶν σοφῶν ἀκούονται ἐν ἀναπαύσει, τουτέστιν, ὅταν οἱ ἀκροαταὶ ἡδέως τὰ λεγόμενα καταδεξάμενοι τύχωσιν, ἀνάπαυσις γίνεται ἐν ταῖς τῶν ἀκουόντων ψυχαῖς· ἢ δὲ κραυγὴ τῶν ἀφρόνων, καταγνώσεως ἀξία τυγχάνει, κἂν ὥσὶ τινες δυνάσται· πληρωθεῖσα γὰρ ἡ ψυχὴ τῆς ἀνοίας, μετὰ κραυγῆς καὶ τεταραγμένως ἐκφέρει τοὺς λόγους, οὐ μεθ' ἡσυχίας, ἢ τινος τάξεως, ἢ καταστάσεως. Ἄλλως· Οἱ τῆς σοφίας ὑπέρτατοι θεῖοι ἀπόστολοι τῶν ἀκουόντων ἀνέπαυσαν τὰς ψυχὰς· ἢ δὲ τῶν ἀφρόνων Ἰουδαίων ἔκτοπος κραυγὴ, τῶν φασκόντων, Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτὸν, αὐτοὺς τε ἐκείνους ἀπώλεσε, καὶ τοὺς αὐτοῖς ἀκολουθήσαντας. "Ἀγαθὸν σοφία ὑπὲρ σκευὴ πολέμου." Ἀγαθὸν μὲν καὶ πᾶν τὸ συνετοῦ βούλευμα, ὑπὲρ τὴν ἐκ τῶν ὅπλων ἐπικουρίαν. Πρὸς δὲ ἀναγωγὴν, Ἐδείχθη τῆς αὐτοσοφίας ἡ δύναμις, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, τὰ τοῦ πολέμου σκευὴ, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ τὰς δαιμονικὰς φάλαγγας καθελούσα· καὶ πάντα τὰ τῆς κακίας εἶδη ἄπρακτα δείξασα. "Καὶ ἀμαρτάνων εἰς ἀπολέσει ἀγαθωσύνην πολλήν." Ἀδὰμ ἡμαρτε, καὶ τῷ παντὶ γένει τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον διαδόσιμον γενέσθαι παρεσκεύασε, αὐτὸς τε τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τὴν εἰκόνα παραπολέσας, καὶ πολλοὺς τοιούτους ἀπεργασάμενος. Καὶ εἰς δὲ ἀπλῶς ἀμαρτάνων, τὴν τε ἑαυτοῦ ἀγαθωσύνην ἀπόλλει, ἣν τυχὸν καὶ διὰ προτέρων ἀρετῶν ἐκτήσατο, καὶ πολλοὺς ἐπὶ τὴν ὁμοίαν ἐφέλκεται μίμησιν. ΚΕΦΑΛ. Ι΄. "Μυῖαι θανατοῦσαι σαπριοῦσι σκευασίαν ἐλαίου ἡδύματος." Ἐλαιον σκευαστὸν, τὸ μύρον, ὡς καὶ Ἀκύλας ἐκδέδωκε· ἢ δὲ μυῖα ζῶον ἀκάθαρτον, τοῖς τραύμασι καὶ ταῖς σηπεδόσιν ἐφεζόμενον, καὶ τὰς τοῦ σώματος τομὰς ἐπιζητοῦν. Θανατοῖ δὲ ἡ μυῖα εἰς ἔλαιον μυρεψικὸν ἑαυτὴν ἐπιρρίπτουσα. Αὐτὴ τε γὰρ ἀποθνήσκει, καὶ τὸ ἔλαιον ἀφανίζει. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι τῶν ἰδίων ψυχῶν παραφρονήσαντες, μυῖαι θανατοῦσαι τυγχάνουσι, τὸν ἡδύπνοον τοῦ Σωτῆρος λόγον σαπρίσαι σπουδάσαντες, καὶ λαβὰς ἐφευρίσκουν κατ' αὐτοῦ ποθοῦντες 93.596 "Τίμιον ὀλίγον σοφίας ὑπὲρ δόξαν ἀφροσύνης μεγάλης." Πολλοὶ ἐν ἀφροσύνῃ ἐδοξάσθησαν· ὁ δεινὸς τὴν γλῶτταν, ἐν ἀδίκῳ συνηγορία· ὁ ἐν κόσμῳ πλούσιος περιφανῆς γενόμενος· οἱ τῆς ἕξωθεν σοφίας περὶ τὰ μάταια πονήσαντες. Ἄλλ' ἀσυγκρίτως ἀμείνων ὁ ἐναρχόμενος τῆς κατὰ Θεὸν σοφίας, καὶ εἰς ταύτην εἰσαγόμενος, καὶ θιγγάνειν αὐτῆς ἀρχόμενος, καὶ τῆς ἐν ἀφροσύνῃ δόξης παραφρονῶν. "Καρδία σοφοῦ εἰς δεξιὸν αὐτοῦ· καὶ καρδία ἄφρονος εἰς ἀριστερὸν αὐτοῦ." Καρδίαν τὸν νοῦν ἐκληπτέον· ἢ γὰρ σωματικὴ καρδία πάντως ἐν ἐνὶ τόπῳ κεῖται, ἐν τῷ καλουμένῳ διαφράγματι. Ὁ τοίνυν τοῦ σοφοῦ νοῦς ἀεὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ καὶ ἐπαινετὰ νεύει· ὁ δὲ τοῦ ἄφρονος ἐπὶ τὰ σκαιὰ καὶ ψεκτῶς ἔχοντα. "Καί γε ἐν ὁδῷ ὅταν ἄφρων πορεύηται, καὶ καρδία αὐτοῦ ὑστερήσει, καὶ ἂ λογιεῖται πάντα ἀφροσύνῃ ἐστί." Ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ὁδῷ καλουμένῳ, ὁ ἄφρων ἐν ἀριστεροῖς ἔχων τὴν καρδίαν, ἀεὶ ὑστερεῖ, μὴ κατὰ σκοπὸν διώκων πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως· μηδὲ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, μηδὲ πρὸς τὸ τέλος ἐπείγόμενος. Ἀλλὰ κἂν δόξη πορεύεσθαι, ὑστερήσει, πάντα ἀτελῆ καὶ ἄλογα καὶ πράττων, καὶ λογιζόμενος. Εἰ δὲ καὶ τὴν ὁδὸν τῶν δικαιωμάτων ἐπιχειρήσει, ἢ προσποιήσεται μελετᾶν, τουτέστι τὰς θείας ἐντολὰς, ἐπειδὴ τὴν καρδίαν οὐκ εἰς τὰ δεξιὰ κέκλικε, ὑστερεῖ μῆτε νοῶν τὰ ἐντεταγμένα, μῆτε τι πράττων κατὰ τὸ τοῦ νομοθέτου βούλημα. "Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἔπι σέ, τόπον σου μὴ ἀφήσῃ, ὅτι ἴαμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας." Πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν υἰῶν τῆς ἀπειθείας, οἵτινες οὐκ ἀναγκαστικῶς, ἀλλὰ προαιρετικῶς ὑπέταξαν ἑαυτοὺς τῇ τοῦ διαβόλου ἐξουσίᾳ καὶ τυραννίδι. Ἐὰν οὖν, φησὶ, τὰ ἄνω σοῦ φρονοῦντος, καὶ πρὸς τὰ ἄνω ὀδεύοντος, ἀναπηδήσῃ ἐπὶ σέ πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος, κατασπάσαι σου τὴν διάνοιαν τῆς πρὸς τὰ ἄνω πορείας βουλόμενος, ἀποκώλυσον, ἀπόκλεισον αὐτῷ τὰς ἀναβάσεις, μηδαμόθεν αὐτὸν εἰσδεχόμενος,

πάσας αὐτῶ τὰς αἰσθήσεις ἀποφράττων, καὶ μήτε δι' ὀφθαλμῶν, μήτε δι' ὠτων, μήτε διὰ γλώττης, μήτε δι' ἄλλης αἰσθήσεως εἴσοδον αὐτῶ παρέχων. Τῶν γὰρ πρωτοπαθειῶν ἀναιρουμένων, ἀνυπόστατα τὰ ἀποτελέσματα. Εἰ δὲ καὶ κατὰ διάνοιαν τι ὑποβάλλη, τόπον σου μὴ ἀφῆς, ἀποκλείων μὲν τὴν πορνείαν διὰ σωφροσύνης, διὰ δὲ ἀγάπης τὸ μῖσος ἀποκρουόμενος· καὶ ὁμοίως ἕκαστον τόπον τῶν ἀρετῶν ἀσφαλιζόμενος. Ἐὰν γὰρ, φησὶν, ἐάσης καταπαύσας εἰς σὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος, τουτέστι ἐπαναπαύσασθαι, πολλὰς καὶ μεγάλας ἀμαρτίας ἐπισωρεύσεις σου τῇ ψυχῇ. Ἄλλως, Ἐὰν προθεραπεύσης σου τὴν ψυχὴν διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐπιμελείας, 93.597 παλλὰς καταπαύσεις ἀμαρτίας· τοῦτο τὸ ἴαμα, οὐ συγχωροῦν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆναι ἐπὶ σέ. "Ἔστι πονηρία, ἣν εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὡς ἀκούσιον ἐξῆλθε ἀπὸ προσώπου τοῦ ἐξουσιάζοντος. Ἐδόθη ὁ ἄφρων ὕψει μεγάλοις, καὶ πλούσιοι ἐν ταπεινῶ καθίσονται." Πρὸς μὲν ῥητόν, ἐτέραν ὁρᾷ πονηρίαν ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι· τοὺς ἄρχοντας πολλάκις καὶ ἀκουσίως ἀποφαινομένους διὰ φόβον τινὸς μεζίζονος δυναστείας, καὶ δοξάζοντας μὲν τοὺς ἄφρονας, τῶν δὲ πλουσίων τὰς οὐσίας δημεύοντας διὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἀκουσίων. Πολλάκις γὰρ βασιλικαῖς προστάξεσιν ἄρχοντες ἀκουσίως ὑπηρετήσαντο. Πρὸς δὲ διάνοιαν, Ἐκουσίως ἑαυτοὺς οἱ ἀνθρωποὶ εἰς φιληδονίαν ἐπιδεδωκότες, ἀκούσιόν τι λοιπὸν πράττειν ἀναγκάζονται, συνωθούμενοι ἐκ τοῦ ἐξουσιάζοντος τῶν υἰῶν τῆς ἀπειθείας, τουτέστι τοῦ διαβόλου· καταψηφίζεσθαι ὡς ἀδίκου τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ προνοίας, καὶ λέγειν, Διὰ τί οἱ ἄφρονες ὑψηλοὶ τινες καὶ ἀπόβλεπτοι γίνονται, οἱ δὲ ἄνωθεν ἴσως που καὶ ἐκ γένους πλούσιοι εἰς πενίαν μεταβάλλουσιν; Ἡμῶν οὖν τινα πρὸς αὐτῶ ἐκουσίως οἶον μεθύνωντων, ὁ εἰρημένος ἐξουσιάζων ὑποβάλλει καὶ τὰ ἀκούσια, τὸ ἐκ τῆς μέθης σκοτούμενον πορνεῦειν καὶ τύπτειν· οὐδὲ γὰρ πάντως ἵνα ταῦτα πράξωμεν, μεθυσκόμεθα· ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐμεθύσθημεν, καὶ ἄκοντες εἰς ταῦτα συνωθούμεθα· οὕτω καὶ φιληδονοῦντες περὶ τὰς ἀνέφικτα τοῦ Θεοῦ κρίματα πολλάκις σκανδαλιζόμεθα. "Εἶδον δούλους ἐφ' ἵπποις, καὶ ἄρχοντας πορευομένους ὡς δούλους ἐπὶ τῆς γῆς." Τὸ ἄστατον καὶ ἀγχιότροπον τῆς τοῦ βίου μεταβολῆς ἐδίδασκε, προτρέπων ἡμᾶς ἐπὶ τὰ μένοντα καὶ ἰστάμενα. "Ὁ ὀρύσσω βόθρον, ἐν αὐτῶ ἐμπεσεῖται." Πρὸς διάνοιαν μόνην βλέπει τὸ ῥητόν. Οὐ γὰρ πάντως καθ' ἱστορίαν συμβαίνει. Φησὶ δὲ, ὅτι Ὁ ἀμαρτάνων αὐτὸς πρῶτος τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τιμωρεῖται· Ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν· δι' ὧν τις ἀμαρτάνει, διὰ τούτων κολάζεται. Φησὶ δὲ ὁ νομοθέτης Μωσῆς περὶ τοῦ φονέως, Ποιήσατε αὐτῶ ὃν τρόπον ἐπονηρεύσατο κατὰ τοῦ πλησίον. "Καὶ καθαιροῦντα φραγμὸν, δῆξεται αὐτὸν ὁ ὄφις." Φραγμὸς τῆς ψυχῆς ὁ θεῖος νόμος καὶ φόβος, καὶ ἡ τῶν δογμάτων ἀληθῆς γνῶσις. Ὁ τοίνυν καταφρονήσας τοῦ θείου φόβου, καὶ τὰς ἐντολὰς παραβαίνων, ἢ καὶ ψευδωνύμῳ γνῶσει περιπίπτων ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ ταύτην ἐνεργοῦντος τοῦ ὄφρα, ἀφύλακτος ὢν καὶ γυμνὸς τῆς θείας χάριτος, δηχθήσεται. 93.600 "Ἐξαίρων λίθους διαπονηθήσεται ἐν αὐτοῖς." Ὁ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ οἰκοδομῶν διὰ τῶν ἀρετῶν, λίθους συνάγει, καὶ καλῶς οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ καταλύων τὰ ἤδη κτισθέντα, διὰ ῥαστώνης καὶ χαννώσεως ἐξαιρεῖ λίθους, καὶ πονεῖ, καὶ κινδυνεύει. Ἄλλως, Λίθοι ἄγιοι παρὰ τῶ προφήτη Ζαχαρίᾳ οἱ ἄγιοι ἄνδρες κέκληνται. Ὁ τούτους ἐξαίρων, τουτέστι διώκων, ἢ καὶ ἀποκτείνων, διαπονεῖ, ἀντὶ τοῦ, ὄλεθρον ἐπισπᾶται καθ' ἑαυτοῦ, ὡς ὁ Ἡρώδης τὸν Ἰωάννην φονεύσας. "Σχίζων ξύλα κινδυνεύσει ἐν αὐτοῖς, ἐὰν ἐκπέσῃ τὸ σιδήριον, καὶ αὐτὸς πρόσωπον ἐτάραξε, καὶ δυνάμεις δυναμώσει, καὶ περισσεῖα τοῦ ἀνδρείου σοφία." Διὰ συμβόλων καὶ διὰ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ νοούμενα ἡμᾶς χειραγωγεῖ. Ὁ τῶ λόγῳ τοίνυν τῶ διδασκαλικῶ ὡσπερ σιδήρῳ χρώμενος, καὶ διασχίζειν τὰς θείας Γραφὰς, τὰ εὐώδη ξύλα, πειρώμενος, ἐὰν ἐκπέσῃ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ μὴ κατὰ τὸ τοῦ νομοθέτου βούλημα ὀρθοδοξαστικῶς διερμηνεύσῃ, ἀλλὰ διαπέσῃ αὐτοῦ λόγος,

κινδυνεύει εἰς αἰρέσεις ἐμπίπτων, καὶ συγχέει τὸ πρόσωπον τῆς ἑαυτοῦ διδασκαλίας, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων. Καὶ δυνάμεις δὲ δυναμώσει, ἀντὶ τοῦ, τοὺς ἑαυτῶ ἀντιλέγοντας ἐρῶμενεστέρους ποιεῖ· δι' ὧν γὰρ τις ἀστοχεῖ περὶ τὸν λόγον, οἱ ἀντιδιατιθέμενοι τῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἐπικρατέστεροι γίνονται. Ὁ δὲ ἀνδρεῖος ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ, μετὰ σοφίας τὸν λόγον προφέρων, ἔχει τι περισσὸν, τὸ μὴ κινδυνεύειν ἐν τῷ σχίζειν τὰ ξύλα. Ὁ γὰρ δυνατὸς μὲν ἐν λόγῳ, καὶ εὐστροφὸν ἔχων τὴν γλῶτταν, σοφιστικὸς δὲ, καὶ οὐ τὴν θείαν πλουτήσας σοφίαν, ἐκπίπτοντος τοῦ σιδήρου, κινδυνεύει ἐν τῇ τῶν εἰρημένων ξύλων τομῇ. "Ἐὰν δὲ δάκη ὄφιν ἐν οὐ ψιθυρισμῷ, καὶ οὐκ ἔστι περισσεῖα τῷ ἐπάδοντι." Ὁ λάθρα καὶ οὐ μετὰ τινος φωνῆς, τουτέστι παρρησίας, ἢ ἐν πράξεσιν ἀμαρτάνων, ἢ δόγμα ἀσεβείας περιλαμβάνων, οἷα μὴ φανερώς ἀπαναισχυντήσας, δύναται διορθώσεως τυχεῖν. Καὶ οὐ περιττῶς κάμνει ὁ διδάσκαλος κατεπάδων αὐτῷ τὰ τῆς σωτηρίας. "Ἡ καὶ οὕτως· Ἐὰν δάκη ὁ τῆς ἀμαρτίας ὄφιν ἐν οὐ ψιθυρισμῷ, τουτέστι μὴ θέλοντος εἰς ἐξομολόγησιν ἐλθεῖν τοῦ ἀμαρτάνοντος, οὐδὲν τι πλέον ὀνήσει τὸν μὴ βουλόμενον ἐξομολογεῖσθαι καὶ μετανοεῖν, κατεπάδειν ἐπιχειρῶν. "Λόγοι στόματος σοφοῦ, χάρις· καὶ χεῖλη ἄφρονος καταποντιοῦσιν αὐτόν. Ἀρχὴ λόγων στόματος αὐτοῦ, ἀφροσύνη, καὶ ἐσχάτη αὐτοῦ περιφέρεια πονηρά· καὶ ὁ ἄφρων πληθυνεῖ λόγους." Σοφὸς εἶναι θέλων τοὺς παιδευομένους ὁ Παῦλος ἔλεγε, Ὁ

λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλατι ἠρτυμένος. Ὁ γὰρ τοῦ σοφοῦ λόγος οὔτε αὐστηρὸς ἐστὶ, καὶ ἄχρηστος, οὔτε χαῦνος, καὶ ἔκλυτος· ἀλλὰ καὶ χα 93.601 ρίεις, καὶ ἐπιστόφων, καὶ οὐκ ἐὼν διαρρεῖν τοὺς παιδευομένους· τὰ δὲ χεῖλη τοῦ ἄφρονος, ἀντὶ τοῦ, οἱ λόγοι θανάτου αὐτῷ γίνονται πρόξενοι. Τὴν τε γὰρ ἑαυτοῦ βλάπτει ψυχὴν, καὶ τῶν πειθομένων. Ὁ γὰρ καταποντισμὸς ἐπὶ κολάσεως κεῖται, ὡς τὸ, Καταπόντισον, Κύριε, καὶ δῖελε τὰς γλώσσας αὐτῶν. Ἀρχόμενος δὲ ὁ ἄφρων ἐκ τῶν τῆς ἀφροσύνης λόγων, καὶ περιφερόμενος τῇ ἑαυτοῦ ἀφροσύνῃ, τότε λόγον ἔχει πονηρόν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἄφρων, φησὶ, πληθυνεῖ λόγους· τουτέστι μάτην φλυαρεῖ, εἴτε πολλὰ, εἴτε ὀλίγα λαλήσει. Τὸ γὰρ πλῆθος ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς φλυαρίας κεῖται· φλυαρεῖ δὲ κἂν ὀλίγα λέγῃ, ὁ μὴδὲν ἀγαθὸν διαλεγόμενος. Εἰ δὲ καὶ δόξει τι χρήσιμον λέγειν, πράξεις οὐκ ἔχων συμφωνούσας τοῖς λόγοις, καὶ οὕτως φλυαρεῖ, μὴ εἰδὼς μήτε τί λέγει, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦται. Δεῖ γὰρ τὸν λέγοντα πρῶτον ποιεῖν, εἴτα διδάσκειν. Τὸ οὖν, πληθυνεῖ λόγους ἀντὶ τοῦ, κἂν πολλὰ, κἂν ὀλίγα εἴπῃ, ὀκληρὸς ἐστὶ διαλεγόμενος. "Οὐκ ἔγνω ἄνθρωπος τί τὸ γενόμενον, καὶ τί τὸ ἐσόμενον, ὃ τι ὀπίσω αὐτοῦ, τίς ἀπαγγελεῖ αὐτῷ; Μόχθος τῶν ἀφρόνων κακώσει αὐτούς· οὐκ ἔγνω τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν." Καίτοι πολλὰ τῶν προγεγονότων ἴσμεν, ἐκ τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν ἀκούσαντες, ὡς τὸ, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ πλεῖστα ἕτερα· ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσομένων τὴν γνῶσιν ἔχομεν, περὶ δικαίων καὶ ἀδίκων, εἰδότες ὡς ἀναστήσονται οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· ἀλλ' εἰ καὶ τινὰ ἴσμεν, οὐ πάντα· Ἐκ μέρους γὰρ, φησὶν ὁ Παῦλος, γινώσκουμεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύουμεν. Τίς δὲ καὶ ἀπαγγελεῖ ἡμῖν τὰ ὀπίσω, ἀντὶ τοῦ, τὰ ἐσόμενα; οἷον εἰ παιδοποιήσομεν, εἰ τοὺς ὄντας ἀποβαλοῦμεν παῖδας, εἰ ἐν τῇ πατρίδι, ἢ ἐν ἀλλοδαπῇ τελευτήσομεν, εἰ ἐν πολλοῖς ἔτεσιν, ἢ ἐν ὀλίγοις βιωσόμεθα· ὥστε οἱ ταῦτα πολυπραγμονοῦντες, διὰ τῶν αἰώνων, καὶ γενεθλιαλόγων, καὶ ψευδομάντεων, ἢ ἐτέρων μαθεῖν σπουδάζοντες, ὡς τὴν γνῶσιν οὐκ εἰλήφαμεν, εἰς κενὸν μοχθοῦσι, καὶ ματαιοπονοῦσι ἀνήνυτα. Ταῦτα δὲ πάσχουσιν οἱ ἄφρονες, ἐπεὶ μὴ ἔγνωσαν τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν, τουτέστι ἀρίστην πολιτείαν ἀναλαβεῖν, καὶ τὴν ἀπλὴν τῆς Ἐκκλησίας μεταδιῶσαι πίστιν, καὶ ἐπὶ τὴν καλλίπολιν ὀδεῦσαι τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. "Οὐαὶ σοὶ πόλις, ἧς ὁ βασιλεὺς σου νεώτερος, καὶ οἱ ἄρχοντές σου ἐν πρῶτῃ ἐσθίουσι. Μακαρία σὺ γῆ, ἧς ὁ βασιλεὺς σου υἱὸς ἐλευθέρων, καὶ οἱ

ἄρχοντες σου πρὸς καιρὸν φάγονται ἐν δυνάμει, καὶ οὐκ αἰσχυνθήσονται." Πρὸς μὲν ῥητὸν, ταλανίζει πόλιν, ἧς ὁ βασιλεὺς ἄστατον ἔχει τὸ ἦθος, καὶ νεώτερον· καὶ οἱ ἄρχοντες ἀφέμενοι τῶν πολιτικῶν φροντίδων, ἐκ πρώτης ἀκτίνος γαστρὶ σχολάζουσιν. Οἱ γὰρ 93.604 ἐσκοτωμένοι τῇ μέθῃ, καὶ τῷ κόρῳ βαρούμενοι, ἢ καὶ τὸ ἦθος ἄστατον ἔχοντες, οὔτε πρὸς βασιλείαν, οὔτε πρὸς ἄλλην ἀρχὴν εἰσὶν ἐπιτήδαιοι. Μακαρίζει δὲ τὴν γῆν ἐκείνην, ἧς ὁ βασιλεὺς ἐλευθέρων, τουτέστιν ἐλευθερίως τραφεῖς, καὶ διασώζων τὸ ἐλεύθερον φρόνημα, καὶ οὐδέ τι ἀγεννὲς ἢ ἀνελεύθερον, ἢ δουλοπρεπὲς κεκτημένος· καὶ ἧς οἱ ἄρχοντες τὴν μὲν πᾶσαν φροντίδα περὶ τὰ τῷ ὑπηκόῳ συμφέροντα ἀπασχολοῦσιν. Εὐτακτα δὲ καὶ κατὰ καιρὸν τρέφονται, οὐχ ὅσα γαστέρα κολακεύει, ἀλλ' ὅσα τὴν τοῦ σώματος διακρατεῖ δύναμιν, τουτέστι τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἔμψυχοι ὄντες δίκαιοι, καὶ δικαίως τὸ δίκαιον μεταδιώκοντες, οὐ καταισχυνθήσονται. Πρὸς δὲ διάνοιαν, πόλις τροπικῶς ἢ ψυχῇ· ἧς ὁ βασιλεὺς νοῦς· ἐὰν ἢ τὸ ἦθος νεαρώτερον, καὶ τὰς ὁρμὰς τῶν λογισμῶν οἰονεῖ ἄρχοντας ἔχων, γαστριμαργία καὶ ἡδοναῖς σχολάζοντας, τὸ οὐαὶ προσκείμενον ἔξει· εἰ δὲ ἢ ψυχῇ, καὶ ὁ ταύτης νοῦς, τοῖς θείοις ἐντραφῇ μαθήμασιν, υἱός ἐστι ἐλευθέρων, καὶ ὁρμὰς ἔχει λογισμῶν κατὰ καιρὸν πάντα πραττούσας, τὰ τε σώματι καθήκοντα, καὶ ὅσα τῇ ψυχῇ κατάλληλα. Οὕτω δὲ τραφεῖσα, καὶ οὕτως ἑαυτῆς ἄρχουσα, καὶ ταῖς προκοπαῖς δυναμουμένη ἢ τοιάδε ψυχῇ, γῆ καὶ πόλις τροπικῶς ὀνομασθεῖσα οὐκ αἰσχυνθήσεται. "Ἐν ὀλοκληρίαις ταπεινωθήσεται ἢ δόκωσις, καὶ ἐν ἀργίᾳ χειρῶν στάξει ἢ οἰκία· εἰς γέλωτα ποιοῦσιν ἄρτον, καὶ οἶνος εὐφραίνει ζῶντας· καὶ τοῦ ἀργυρίου ἐπακούσεται σὺν τὰ πάντα." Παραβολικῶς ἡμᾶς ἐκδιδάσκει μὴ ἀργοὺς εἶναι περὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐργασίαν, ἵνα μὴ τῆς νοητῆς ἡμῶν οἰκίας, τουτέστι τῆς ψυχῆς, ἢ δόκωσις, οἱ εὐτόνοι λογισμοὶ, ταπεινωθῶσι, καὶ στάξει οἰκία ὑπὸ τῶν τῆς κακίας ρευμάτων παρενοχλουμένη, ἵνα μὴ καὶ τὰς κτηθείσας ἀρετὰς ἀπολέσωμεν ἐξ ἀμελείας. Χρὴ τοιγαροῦν συνεχῶς ἐπισκέπτεσθαι τὴν εἰρημένην οἰκίαν, καὶ μὴ πρὸς τὰ ἤδη κατορθωθέντα βλέπειν, ἀλλὰ τῆς δοκώσεως, τουτέστι τοῦ τέλους, ἐπιμελεῖσθαι. Οἱ γὰρ ὀκνηροὶ περὶ τὰς ἀρετὰς, εἰς ἡδονὴν μόνην βλέποντες, καὶ τὴν νομιζομένην εὐφροσύνην παρὰ ἀνθρώποις σχολάζουσι. Καὶ φασιν ὅτι δεῖ χρήματα ἔχειν· τῷ γὰρ ἀργυρίῳ ὑποταγίησεται τὰ πάντα. Ἄλλως· Οἱ μὲν οὖν ὀκνηροὶ καταστάζειν ἕωσι τὴν ἑαυτῶν οἰκίαν· οἱ δὲ τοῖς τῆς Ἐκκλησίας ἀγόμενοι νόμοις, ἄρτον τινὰ μυστικόν, καὶ οἶνον πρὸς τὸ καταγελαῖν τῶν δαιμόνων διὰ τῆς τοῦ μυστηρίου δυνάμεως ἔχουσιν· εἰδότες ὅτι τοῦ ἀργυρίου οὕτως τοῦ θείου Λόγου ὀνομαζομένου, τοῦ δι' ἡμᾶς σαρκωθέντος, πᾶσα ἢ κτίσις ὑπακούει. Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὡς κατὰ τὸν αἰσθητὸν ἄρτον πολλαχοῦ ἢ Γραφῇ πᾶσαν ξηρὰν τροφήν λέγει· οἶνον δὲ ἢ ὕδωρ, ὑγρὰν. Τοῦτο σημαίνων ὁ Μωσῆς, ὅτε τὸν νόμον ἐδέχετο, ἔλεγε, Τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄρτον οὐκ ἔφαγον, καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον· ἀντὶ τοῦ, οὐδεμιᾶς ἢ ξηρᾶς, οὔτε ὑγρᾶς τροφῆς μετέλαβον. 93.605 "Καὶ γε ἐν συνειδήσει σου βασιλέα μὴ καταράσῃ, καὶ ἐν ταμείοις κοιτῶνός σου μὴ καταράσῃ πλούσιον· ὅτι πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ ἀποΐσει τὴν φωνὴν σου, καὶ ὁ ἔχων πτέρυγας ἀπαγγελεῖ λόγον σου." Πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ οἱ μὲν τὴν ψυχὴν αὐτὴν εἶπον, ἢ τὸ συνὸν πνεῦμα τῷ ἀνθρώπῳ· τὸν δὲ ἔχοντα πτέρυγας, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὸ ἐν εἴδει περιστερᾶς φανέν, καὶ τὰ πάντα πληροῦν, καὶ πάντα ἐπιστάμενον· ἢ τοὺς ἀγίους ἀγγέλους. Ἔτεροι δὲ ἐξ ἐναντίας, τὸν μὲν ἔχοντα πτέρυγας, τὸν διάβολον ἐξειλήφασιν· πετεινὰ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς αὐτοῦ δαίμονας ἀερίους. Κατὰ δὲ τὰς πάντων ὑπολήψεις ὁ νοῦς τοιοῦτός ἐστι· Μὴ καταράσῃ, φησὶ, βασιλέα ἢ πλούσιον, μηδὲ ἐν παραβύστῳ· ἢ γὰρ φήμη διατρέχουσα εἰς ἀκοὰς φέρει τοῦ καταραθέντος τὴν λοιδορίαν τὴν σὴν· κατάρα δὲ ἐστὶ αἴτησις κακῶν, ἢ ἑαυτῷ, ἢ τῷ πλησίον. ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄. "Ἀπόστειλον τὸν ἄρτον σου ἐπὶ πρόσωπον τοῦ ὕδατος, ὅτι ἐν πλήθει τῶν ἡμερῶν εὐρήσεις αὐτόν." Γέγραπται, Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου. Διὰ δὲ τοῦ ἄρτου τὴν πᾶσαν

ἐλεημοσύνην ἐσήμανε. Φησὶν οὖν, ὅτι Μετὰ δακρύων, τουτέστι μετὰ ἐλεημονικῆς καὶ συμπαθοῦς διαθέσεως ποίει τὴν ἐλεημοσύνην· αὕτη γάρ σοι καὶ συνδιαιωνίζει. Ἄλλως· Ὑδατα ἢ Γραφή πολλάκις καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων συναγωγὰς εἴωθε καλεῖν, κατὰ τὸ, Ῥυσαί με ἐξ ὑδάτων πολλῶν, ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων. Ὡ οὖν, φησὶ, τῶν θείων μαθημάτων διδάσκαλε, τὸν θρηπτικὸν σου λόγον ὃν εἴληφας ἐκ τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος, αἰεὶ τοῖς δεομένοις χορήγει, μισθὸν ἔχων τῆς ἐργασίας, τὸ τῷ Θεῷ Λόγω συνεῖναι διηνεκῶς. "Δὸς μερίδα τοῖς ἑπτὰ, καὶ γε τοῖς ὀκτώ, ὅτι οὐ γινώσκεις τί ἔσται πονηρὸν ἐπὶ τὴν γῆν." Ὁ τὴν Παλαιὰν προσιέμενος Διαθήκην, διὰ τὸν ἐν αὐτῇ σαββατισμὸν τὸν ἐν πνεύματι τελούμενον, τουτέστι τὴν τῶν κακῶν ἀργίαν, δέδωκε μερίδα τοῖς ἑπτὰ. Ὁ δὲ τὴν Νεάν καθ' ἣν ἡ Κυριακὴ τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασις, ἡ ὀγδόη καὶ πρώτη ἀρχὴν ἔχουσα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, δέδωκε μερίδα τοῖς ὀκτώ. Ἐκατέρας οὖν, φησὶ, τὰς Διαθήκας δέχου. Ἄλλως· Εἰς ἑβδομάδα ὁ παρῶν κατατέμνεται βίος. Κατέπαυσε γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἐποίησε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ. Ἀρχὴ δὲ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἡ ὀγδόη· ἧς σύμβολον ἡ Κυριακὴ ἀνάστασις. Εὐσχημόνως οὖν, φησὶ, διάγε ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἀποθησαύριζε σεαυτῷ εἰς τὸν μέλλοντα δι' ἔργων ἀγαθῶν, καὶ τοῖς ἑπτὰ, καὶ τοῖς ὀκτώ μερίδα παρέχων. Ἄλλως· Ἐπτὰ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας οἶδε Ἡσαΐας. Δύναται οὖν καὶ ἐξ ἀντιστρόφου ἑπτὰ καλεῖσθαι ὁ τῶν Χριστιανῶν λαὸς, διὰ τὸ πλουτῆσαι τοῦ Πνεύματος τὰς ἐνεργείας. Ὀκτώ δὲ ὁ τῶν Ἰουδαίων, 93.608 διὰ τὸ τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ περιτέμνεσθαι. Ποίει τοιγαροῦν, φησὶ, τὴν ἐλεημοσύνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους. Τὸ δὲ, ὅτι οὐ γινώσκεις τί ἔσται πονηρὸν ἐπὶ τὴν γῆν, κατὰ πάσας νοήσεις τὰς ἐκδοχὰς. Δέχου τὰς δύο Διαθήκας, ἵνα τὸ τῆς ἀγνοίας καὶ πονηρίας ἀποβάλλης σκότος. Εὐσχημόνως πράττε τὰ ἐν τῷδε τῷ βίῳ καθήκοντα, ἐν φροντίδι τιθέμενος καὶ τὸν μέλλοντα αἰῶνα· οὐ γὰρ οἶσθα ποῖαι ἐπίπονοι κολάσεις ἀπόκεινται τοῖς μὴ παρέχουσι μερίδα τοῖς ἑπτὰ, καὶ γε τοῖς ὀκτώ. Ποίει ἐλεημοσύνας πρὸς πάντας ἀνθρώπους μετὰ ἀπλότητος καρδίας· οὐ γὰρ ἐπίστασαι τίς ὁ ἀληθῶς χρήζων, ἢ τίς ὁ κατὰ πονηρίαν καὶ πλεονεξίαν αἰτῶν. "Ἐὰν πληρωθῶσι τὰ νέφη ὑετοῦ, ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχέουσι· καὶ ἐὰν πέση ξύλον ἐν τῷ νότῳ, καὶ ἐὰν ἐπὶ τῷ Βορρᾶ, τόπῳ οὗ πεσεῖται τὸ ξύλον, ἐκεῖ ἔσται." Πρὸς μὲν ῥητὸν, ἡ πρώτη λέξις δύναται καὶ περὶ ἐλεημοσύνης νοεῖσθαι· ὅτι ὡσπερ τὰ νέφη κελεύσει θεῖα τὸν ὄμβρον ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους ραίνουσι, τὸν αὐτὸν τρόπον δεῖ καὶ τὴν ἐλεημοσύνην γίνεσθαι. Πρὸς δὲ διάνοιαν, νεφέλαι οἱ ἅγιοι ἄνδρες εἴρηνται, ὧν εἷς ἦν Μωσῆς ὁ λέγων, Προσδοκάσθω ὡς ὑετὸς τὸ ἀπόφθεγμά μου. Οὗτοι πληρωθέντες τοῦ θείου λόγου, τοῦ γινομένου πρὸς Ὡσηὲ, καὶ τοὺς λοιποὺς ἁγίους ἐκχέουσι τὸν κάρπιμον ὑετὸν, οὐκ ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, εἰς ἣν ἐξήλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ὑετοῦ. Ξύλα δὲ εἴρηνται παρὰ τῇ Γραφῇ καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοί· νότος δὲ ἐκλαμβάνεται ὁ φωτεινὸς τόπος, καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· βορρᾶς δὲ ὁ ζοφώδης καὶ σκότους πλήρης διάβολος. Ἐν ᾧ δ' ἂν τοιγαροῦν τόπῳ, εἴτε τοῦ φωτὸς, εἴτε τοῦ σκότους, εἴτε τῷ τῆς κακίας ἔργῳ, εἴτε τῷ τῆς ἀρετῆς, καταληφθῆ ἐν τῇ τελευτῇ ὁ ἄνθρωπος, ἐν ἐκείνῳ μένει τῷ βαθμῷ καὶ τῇ τάξει, ἢ ἐν φωτὶ μετὰ τῶν δικαίων, καὶ τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ, ἢ ἐν τῷ σκότει μετὰ τῶν ἀδίκων καὶ τοῦ κοσμοκράτορος. "Τηρῶν ἄνεμον οὐ σπεῖρει, καὶ βλέπων ἐν ταῖς νεφέλαις οὐ θερίσει. Ἐν οἷς οὐκ ἔστι γινώσκων τίς ἡ ὁδὸς τοῦ πνεύματος, ὡς ὅστ' ἐν γαστρὶ τῆς κυοφορούσης· οὕτως οὐ γνώση τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ ὅσα ποιήσει τὰ σύμπαντα." Οἱ τοὺς ἀνέμους ἐπιτηροῦντες οὐ σπεύρουσι. Πολλάκις γὰρ ὁ σήμερον πνέων αὔριον οὐ πνεῖ· καὶ τὸ ἐναντίον· καὶ πολλάκις σήμερον μὲν ὕει, αὔριον δὲ ἀνέχει τὸν ὄμβρον ὁ Θεός. Ὡστε οὐ δεῖ παρατηρεῖσθαι, ἀλλ' ἐπ' ἐλπίδι σπεῖρειν, τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητι θαρρόντας. Ἐὰν δὲ παρατηρούμενοι ὑπερθώμεθα τὸν καιρὸν τοῦ σπόρου, οὐ θερίζομεν. Ἐπιτηρεῖν δὲ

ἀκριβῶς οὐ δυνάμεθα τοῦ ἀέρος τὴν κατάστασιν, ἐπειδὴ ἀγνοοῦμεν τοῦ πνεύ 93.609 ματος τὴν ὁδόν, σοφῶς καὶ ποικίλως τοῦ Θεοῦ τὰ καθ' ἡμᾶς πάντα διέποντος. Οὕτως τε ἀγνοοῦμεν τὰς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ διοικήσεις, ὡς τὰ κυοφορούμενα ὅστ' αὐτῆς ἐν γαστρὶ ἐχούσης. Τίς γὰρ οἶδε πότερον ἄρρην ἢ θῆλυ τὸ κυοφορούμενον, ἢ ἄρτιον ἢ κατά τι μέρος κολοβόν; Εἰ δὲ τὸ μορφωθὲν οὐκ ἴσμεν τί ποτέ ἐστι, πολλῶ πλέον ἀγνοοῦμεν πῶς τὸ ἔμβρυον συνίσταται, πῶς τὰ ὅστ' αὐτῆς συντίθενται, πῶς εὐθετίζεται τοῦ παντὸς σώματος ἢ ἁρμονία. Καὶ σὺ τοίνυν, φησὶ, μὴ πολυπραγμονῶν καὶ ἀναζητῶν τίνι δοῦναι, ἢ τίνι μὴ δοῦναι ὀφείλεις, καὶ πότερον πιστὸς, ἢ ἄπιστος, ἢ δίκαιος, ἢ ἄδικος, ἀπολέσης τοῦ σπεῖραι τὸν καιρὸν, καὶ οὐχ εὐρήσης ἐν καιρῷ θερίσαι· ἀλλ' ἀνυπερθέτως καὶ ἐν ἀπλότητι καρδίας τὴν ἐλεημοσύνην ἐργάζου· οὐ γὰρ οἶδας εἰ ὄν σὺ νομίζεις ἄδικον, τὸ πνεῦμα δικαιοῦ. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν. "Ἐν πρωΐᾳ σπεῖρον τὸ σπέρμα σου· καὶ ἐν ἑσπέρᾳ μὴ ἀφιέτω ἡ χεὶρ σου, ὅτι οὐ γινώσκεις ποῖον στοιχήσει, τοῦτο ἢ τοῦτο· καὶ ἐὰν τὰ δύο ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἀγαθόν." Ὁ τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ἀπελάσας, ἐναρχόμενος τῶν ἀρετῶν ἐν πρωΐᾳ σπεῖρει, κατὰ τὸ, "Ἔως ἡμέρα ἐστὶ, ἐργάζεσθε. Ἐὰν δὲ καὶ διαμένη μέχρι τέλους τὴν πρακτικὴν μετιῶν ἀρετὴν, ἕως ἑσπέρας οὐκ ἀφῆκε, οὐδὲ ἠπράκτησεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἀγαθοεργοῦσα. Ἀρχόμενος οὖν ἀρετῆς μέχρι τέλους διάμενε· οὐκ οἶδας ποῖά σου ἔργα ἀγαθὰ ἀρέσει τῷ κριτῇ, τὰ ἐν ἀρχῇ, ἢ τὰ πρὸς τῷ τέλει. Εἰ δὲ ἐκάτερα ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀρέσει, πλήρης ἀγαθότητος ἢ τοιαύτη ἐργασία." Ἡ καὶ οὕτως· Ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐργάζου τὴν ἀρετὴν, καὶ μὴ λέγε, Νῦν μὲν νεώτερος ὢν ἀπολαύσω τῶν τοῦ βίου τερπνῶν, ἐν δὲ τῷ γήρᾳ μετανοῶ· οὐκ οἶδας τί σοι ἀκολουθήσει, ἢ πότε ἐπιστήσεται σοὶ ἡ τελευτή· ὥστε καλὸν αἰεὶ ἐργάζεσθαι τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν ἑαυτῷ πᾶσαν δύναμιν ποιεῖν· Θεὸν δὲ παρακαλεῖν, ἐφ' ᾧ τὰ παρ' ἡμῶν ταπτόμενα ἀρεστὰ τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι καταφανῆναι. "Καὶ γλυκὺ τὸ φῶς, καὶ ἀγαθὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ βλέπειν σὺν τὸν ἥλιον· ὅτι καὶ ἐὰν ἔτη πολλὰ ζήσεται ἄνθρωπος, ἐν πᾶσιν αὐτοῖς εὐφρανθήσεται, καὶ μνησθήσεται τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ὅτι πολλὰ ἔσσονται· καὶ πᾶν τὸ ἐρχόμενον ματαιότης." Διδάσκει ποῖαν πρωΐαν ἔφησε σπεῖρειν, ἤγουν, τὴν ἡδεῖαν καὶ γλυκεῖαν τοῖς νοητοῖς ὀφθαλμοῖς, ἢν ἐργάζεται ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, καταυγάζων ἡμῶν τὰς ψυχὰς. Ὡσπερ γὰρ οἱ τὸν αἰσθητὸν ἥλιον βλέποντες, δι' αὐτοῦ βλέπουσι καὶ τὰ ὄρατ' αὐτῶν, καὶ οὕτω τὰς αἰσθητὰς ἐργασίας μετέρχονται· οἱ δὲ μὴ βλέποντες τὸν ἥλιον, οὐδὲ ἐνεργεῖν δύνανται, τῷ μὴ ὄραν τὰ ὑπ' αὐτοῦ 93.612 φωτιζόμενα· οὕτως καὶ οἱ τὸν νοητὸν ἥλιον ἐνοπριζόμενοι δι' αὐτοῦ καταφωτίζονται, πρὸς τὸ ὄραν καὶ βλέπειν ἃ δεῖ πράττειν κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα, καὶ ὧν ἀπέχεσθαι. Ὁ δὲ κατὰ τὸ τοῦ λόγου βούλημα ζῶν, κἂν πολυετίαν διαγένηται ἐν τῷδε τῷ βίῳ τῷ ἐπιμόχθῳ εἶναι δοκοῦντι, κατευφραίνεται τὴν ψυχὴν, τὰ τε πρακτέα καὶ τὰ νοητὰ κάλλη περιαιθρῶν, διὰ τῶν φωτεινῶν τοῦ προρηθέντος ἡλίου μαρμαρυγῶν ἐκλαμπόμενος. Ἀναλογίζεται δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ σκότους τοῦ μέλλοντος τοὺς ἀσεβεῖς διαδέχεσθαι, καὶ μνημονεύων ὅτι ἀτελεύτητοι τυγχάνουσι· καὶ ὅτι ματαιότης ἐκδέχεται τοὺς ἁμαρτωλοὺς, τουτέστι κόλασις, κατὰ κράτος ἐκτρέπεται τὴν κακίαν. "Εὐφραίνου, νεανίσκε, ἐν νεότητί σου, καὶ ἀγαθονάτω σε ἡ καρδία σου ἐν ἡμέραις νεότητός σου, καὶ περιπάτει ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἄμωμος, καὶ ἐν ὁράσει ὀφθαλμῶν σου." Τῷ εἰπεῖν, Καὶ περιπάτει ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἄμωμος, ἔδειξε ὅτι τὴν πνευματικὴν εὐφροσύνην παραινεῖ τῷ νεανίσκῳ εὐφραίνεσθαι. Νεανίσκον δὲ τὸν κατὰ ψυχὴν ἀκμαῖον καὶ δυνάμενον ἐπαποδύεσθαι κατὰ τοῦ πονηροῦ φησὶ, τὸν ἀπεκδυσάμενον τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδυσάμενον τὸν νέον, τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Ὁ δὲ τοιοῦτος ἐν ὁδοῖς καρδίας περιπατῶν ἄμωμος, τουτέστι αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἀσφαλιζόμενος, καὶ καθαρῶν τὴν διάνοιαν, ἔχει μὲν ἀναγκαίως καθαρὰ καὶ τὰ τοῦ σώματος αἰσθητήρια. Πλὴν γίνεται διορατικὸς, καὶ θεωρεῖ κάλλη θαυμάσια, εὐφραίνόμενος ἐν τῇ αὐτοῦ πνευματικῇ

νεότητι, καὶ τῇ τῶν νοητῶν ὁμμάτων θεωρίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ τῷ τοῦ ἄρρηνος ὀνόματι συνεχῶς ἡ Γραφή μέμνηται, ἔνθα κοινὰς ποιεῖται τὰς παραινέσεις· ἰστέον ὡς ἐκ τοῦ κυριωτέρου μέρους (Κεφαλὴ γὰρ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ) ποιεῖται τὸν λόγον. Ἐπεὶ ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία μία, καὶ εἷς ἔσμεν πάντες ἐν Κυρίῳ· τὸ γὰρ τῆς θηλείας καὶ τοῦ ἄρρηνος, σωμάτων μόνον ἔστι διαφορά. Ὡστε κἂν νεανίσκον ἀκούσης παραινούμενον, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ γυναικας νόει. Κἂν ὁ Παῦλος εἶπη, Ἑρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ, πάλιν ὁμοίως ἄνδρας τε καὶ γυναικας ἐκλάμβανε. Καὶ γινώθι ἐπὶ πᾶσι τούτοις, ὅτι ἄξει σε ὁ Θεὸς ἐν κρίσει. ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄. "Καὶ ἀπόστησον θυμὸν ἀπὸ καρδίας σου, καὶ παράγαγε πονηρίαν ἀπὸ σαρκὸς σου, ὅτι καὶ ἡ νεότης καὶ ἡ ἄνοια ματαιότης. Καὶ μνήσθητι τοῦ Κτίσαντός σε, ἐν ἡμέραις νεότητός σου, ἕως οὗ μὴ ἔλθωσιν αἱ ἡμέραι τῆς κακίας, καὶ φθάσωσιν ἔτη, ἐν οἷς ἔρεῖς. 93.613 Οὐκ ἔστι μοι ἐν αὐτοῖς θέλημα." Νῦν ἀναμιμνήσκει τοῦ θείου κριτηρίου, καὶ φησιν, Οἶα αὐτεξούσιος, ἀπόστησον θυμὸν ἀπὸ καρδίας σου· δύνασαι γὰρ τῷ λογικῷ χρώμενος χαλινοῦν τὸν θυμόν. Πονηρίαν δὲ σαρκὸς φησι πᾶσαν μὲν ἁμαρτίαν. Τὰ γὰρ τῆς ἁμαρτίας ἔργα, ἔργα φησὶ σαρκὸς ὁ Ἀπόστολος. Διαφερόντως δὲ πονηρία σαρκὸς ἢ πορνεία· τὰ δὲ πάθη νεωτέρας εἰσὶ διανοίας καὶ ἀστάτου κινήματα. Τῇ δὲ νέᾳ ταύτῃ διανοίᾳ καὶ ἡ ἄνοια παρέζευκται, οὐδὲν ἕτερον οὔσα ἢ ματαιότης. Εἰ δὲ θέλεις, φησὶ, ἐκβαλεῖν ταύτην τὴν διάνοιαν, καὶ χαλινῷ δῆσαι τῆς νεωτερικῆς φρονήσεως τὴν ὀρμὴν, ἄληστον ἔχε τοῦ Θεοῦ τὴν μνήμην. Ἡμέρας δὲ νεότητος, τὸν παρόντα αἰῶνά φησι, ὡς πρὸς τὴν τοῦ μέλλοντος τελειότητα. Ἐὰν γὰρ ἐν τῷ παρόντι ἐκβάλλῃς τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ καθ' ἡδονὴν πράξης, ἐφίσταται ὁ καιρὸς τῆς κολάσεως, ὃν δὴ καὶ ἡμέραν κακίας φησὶ, τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν κολάσεως. Καὶ τότε λέξεις, ὅτι Οὐκ ἔστι μοι θέλημα ἐν αὐτοῖς. Οὐδεὶς γὰρ ἐν βασάνοις ὧν θέλημα ἔχει τοῦ βασανίζεσθαι. Ἰστέον τοιγαροῦν ὡς ὁ νῦν τοῖς ἰδίοις θελήμασιν ἐξακολουθῶν ὑπὸ ἀνοίας καὶ ἀτελοῦς διανοίας, καὶ οὐ ταῖς τοῦ Κυρίου ἐντολαῖς, ἐν τῷ καιρῷ τῆς κολάσεως, ὡς οὐ θέλει, βασανίζεται. "Ἔως οὐ μὴ σκοτισθῇ ὁ ἥλιος, καὶ τὸ φῶς, καὶ ἡ σελήνη, καὶ οἱ ἀστέρες, καὶ ἐπιστρέψωσι τὰ νέφη ὀπίσω τοῦ ἕτερου, ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἂν σαλευθῶσι φύλακες τῆς οἰκίας, καὶ διαστραφῶσιν ἄνδρες τῆς δυνάμεως, καὶ ἤρρησαν αἱ ἀλήθουςαι ὅτι ὠλιγόθησαν, καὶ σκοτάσουσιν αἱ βλέπουσαι ἐν ταῖς ὀπαῖς, καὶ κλείσουσι θύραν ἐν ἀγορᾷ ἐν ἀσθενείᾳ φωνῆς τῆς ἀληθούσης." Ἦκουσά τινος καὶ περὶ τῆς μερικῆς ἐκάστου συντελείας διηγουμένου τὰ εἰς τὸν τόπον· καὶ ἑτέρου περὶ τῆς καθόλου συντελείας· καὶ ἄλλου πρὸς ὑψηλοτέραν θεωρίαν ἀνάγοντος τὰ γεγραμμένα. Ἄπαντα δὲ ὑμῖν συντόμως ἐκθήσομαι. Φρόντισον, φησὶν, ὃ νουθετούμενε, ἕως ἔχεις αὐτεξούσιον θέλημα, καὶ δύνῃ πρὸς ἀρετὴν ῥέψαι τῆς σαυτοῦ σωτηρίας. Μετὰ γὰρ τὸν παρόντα βίον οὐχ ὡς θέλεις, ἀλλ' ὡς οὐ βούλει, κολάζῃ. Φρόντισον οὖν σαυτοῦ πρὸ τῆς σῆς τελευτῆς, πρὶν ἂν σκοτωθῇ σοι ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη, καὶ τὰ ἄστρα, ἅπερ ἐν τῇ ἐκάστου τελευτῇ συμβαίνει, ἀορασίᾳ κατεχομένου, καὶ πρὶν εἰς τὸ συγγενὲς ὕδωρ καὶ εἰς τὴν γῆν ἀναλυθῆς. Τὸ γὰρ νῦν οἶα νέφος ἐπικείμενον τῇ ψυχῇ σῶμα εἰς τὰ συγγενῆ στοιχεῖα ἀναλύεται, τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ. Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῆς τελευτῆς, καὶ τῆς οἰκίας οἱ φύλακες, τουτέστι τῆς ψυχῆς, σαλεύονται, καὶ διαστρέφονται οἱ εὔτονοι λογισμοί· ἄνδρες τῆς δυνάμεως ὀνομασθέντες, ἀγωνιῶντες τὴν φοβερὰν τοῦ σώματος ἕξοδον. Δυνατὸν δὲ καὶ φύλακας οἰκίας τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς νοῆσαι, ἀποτιθεμένους τὴν ὀπτικήν δύναμιν ἐν καιρῷ τελευτῆς. Τότε καὶ αἱ ἀλήθουςαι ἀργοῦσιν, οἱ ὀδόντες οἱ καταλαεῖνοντες τὴν τροφήν· οὐχ ὅτι πάντως κατὰ ἀριθμὸν ὀλιγοῦνται, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν ἀποθήσονται. Καὶ αἱ κόραι δὲ τῶν ὀφθαλ 93.616 μῶν αἰ ὡς δι' ὀπῶν βλέπουσαι, σκότῳ περιβάλλονται, ἀποκλειομένης πάσης πορείας ἐν τῷδε τῷ βίῳ, ὅταν ἄρξηται ἀσθενὴ καὶ ἀμυδρὰ φθέγγεσθαι, διὰ τῆς φωνῆς τῆς διὰ τῶν ὀδόντων ἐξηχουμένης, ὃ τὰ τελευταῖα ἀναπνέων. Πρὶν οὖν ἐν τῇ

τελευταίη ταῦτά σε καταλαβεῖν, ἐργάζου τὴν ἀρετὴν. Ἄλλως· Ἐν τῇ γενικῇ συντελείᾳ, ὡσπερ διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἢ κτίσις συνέστη, οὕτω καὶ διὰ τοῦ θείου προστάγματος ἀναλύεται. Συντελουμένου γὰρ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, περιττὴ τῶν φωστήρων ἢ χρεια· τότε δὴ, τότε οὐδὲ τῶν ὑετῶν ἐστὶ χρεια τῶν κάτω δευόντων τὴν γῆν· ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἀποστρέφουσιν αἱ νεφέλαι ὀπίσω τοῦ ὑετοῦ, ἀντὶ τοῦ, οὔτε ὀμβροτοκοῦσιν, οὔτε τὸν ὑετὸν καταστάζουσιν, ἢ καὶ αὐτῶ συναναλύονται τῷ ὑετῶ· οὔτε γὰρ ὑετῶν οὔτε νεφελῶν χρεια. Εἰ δὲ εἰς ἑτέραν τῶ Δημιουργῶ χρεῖαν ὑπηρετοῦσιν, ἴσως ὀχήματα τοῖς ἀγίοις γινόμενα· τότε καὶ σαλεύονται οἱ φύλακες τῆς οἰκίας, ἅγιοι ἄνδρες τῆς δυνάμεως λεχθέντες, διαστρεφόμενοι μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου, οὐ μὴν ἐξατονοῦντες ἢ καταπίπτοντες. Αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ φύλακες τῆς τε Ἐκκλησίας, καὶ τοῦδε τοῦ κόσμου, δι' οὓς καὶ συνίσταται. Τότε ὀλιγοῦνται καὶ αἱ ἀλήθουσαι· ἀληθούσας δὲ τοὺς Ἰουδαίους ἐκληπτέον, τοὺς τὸν βαρὺν καὶ ἐπίμοχθον ζυγὸν ἔλκοντας τοῦ νόμου. Ὀλιγοῦνται δὲ, διὰ τὸ πάντας, πλὴν ὀλίγων, δεδραμηκέναι τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ. Τότε γὰρ πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, ἀντὶ τοῦ, οἱ πλείονες. Τότε αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι οἱ μὴ προσδεδραμηκότες τῇ πίστει, οἱ νῦν ὡς δι' ὀπῶν διὰ τοῦ νομικοῦ γράμματος βλέποντες, τελείως σκοτίζονται, τῇ ἐνεργείᾳ τῆς πλάνης πεισθέντες, καὶ ἀποκλείσαντες ἑαυτοῖς ἐν τῷδε τῷ βίῳ τὴν θύραν τῆς σωτηρίας. Ἄγορὰ γὰρ ὁ παρῶν ὠνομάσθη βίος. Τοῦτο δὲ πάσχουσι διὰ τὸ ἐναπομεῖναι ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φωνῆς τῆς ἀληθοῦσης, τουτέστι τοῦ νομικοῦ γράμματος. Βαρὺς γὰρ ὁ νόμος καὶ ἀσθενής, μηδένα δυνάμενος τελειῶσαι, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολός φησι· Τὸ γὰρ ἀσθενὲς τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός· καὶ τὰ ἐξῆς. "Καὶ ἀναστήσεται εἰς φωνὴν τοῦ στρουθίου, καὶ ταπεινωθήσονται πᾶσαι αἱ θυγατέρες τοῦ ἄσματος καὶ γε ἀπὸ ὕψους ὄψονται καὶ θάμβους ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐνταῦθα σοφὸς περὶ τῆς καθόλου ἀναστάσεώς φησι, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀνίστανται ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου. Κελεύσματι δὲ τοῦ στρουθίου, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λόγου, ὃς διὰ τὴν ἐν σταυρῷ μόνωσιν ἔλεγε, Ἐγενήθη ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος. Τότε ταπεινοῦνται αἱ θυγατέρες τοῦ ἄσματος, αἱ ἐν τῷδε τῷ βίῳ τρυφήσασαι, καὶ σπαταλήσασαι καὶ τῇ φωνῇ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν ἁσμά 93.617 των ἐπικροτήσασαι ψυχαὶ, ἢ καὶ αἱ τῶν ψευδοδιδασκάλων, αἱ τῇ καλιβρῆμοσύνη καὶ ἀπάτῃ δίκην ἄσματος τοῖς λόγοις χρώμεναι, ἡδονὴν ὀλεθρίαν ἐποιοῦν τοῖς ἀκούουσι. Καὶ αἱ τῶν Ἰουδαίων δὲ ψυχαὶ, θυγατέρες οὖσαι τοῦ ἄσματος, ταπεινοῦνται, ὅτι μὴ ἤκουσαν ἀδόντων τῶν προφητῶν· Ἄσω δὴ τῷ ἡγαπημένῳ ἄσμα τοῦ ἀγαπητοῦ· καὶ ὅσα τοιαῦτα. Αὗται δὲ πᾶσαι αἱ προειρημέναι τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχαὶ, τάχα δὲ αἱ τῶν δικαίων ἔκθαμβοι γίνονται, ὅταν ἀπάγωνται ἐν τῇ ὁδῷ· καὶ ὀρώντες ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. "Ἀνθήσει τὸ ἀμύγδαλον, καὶ παχυνθῆ ἢ ἀκρίς, καὶ διασκεδασθῆ ἢ κάππαρις." Τὸν ἐνεστῶτα βίον νοήσας ὁ Σολομών, κατὰ τὸ ἐν τοῖς Ἄσμασι φερόμενον. Ὁ χειμὼν παρήλθε. Ἐαρ, τοῖς δικαίοις ἀναλάμποντα τὸν μέλλοντα βίον ἔφη, ἐν οἷς ἐπάγει· "Τὰ ἄνθη ὠφθησαν ἐν τῇ γῇ ἡμῶν." Τὸ αὐτὸ τοίνυν κἀνταῦθα ἐπορεύθη ἑαυτῷ, καὶ φησιν ὅτι τότε ἀνθεῖ τὸ ἀμύγδαλον, καὶ παχύνεται ἢ ἀκρίς, καὶ διανοίγεται ἢ κάππαρις· οὕτω γὰρ ἕτερος τῶν ἐρμηνευτῶν ἐκδέδωκε. Ταῦτα δὲ πέφυκε ἐν τῷ ἔαρι γίνεσθαι. Φησὶ οὖν ὅτι ὁ μέλλων βίος ἔαρι ἔοικε. Ἄλλως· Φασὶν οἱ περὶ ταῦτα ἡσχολημένοι, πρὸ πάντων δένδρων ἀνθεῖν τὸ ἀμύγδαλον, καὶ μετὰ πάντα ἀποβάλλειν τὰ φύλλα, ὡς εἶναι τρόπον τινὰ τὸ φυτὸν ἀειθαλές. Ἴσμεν δὲ ὅτι τὸ ἀμύγδαλον τοῦτο δὴ τὸ κάρυον τριπλοῦν ἐστὶ τὴν φύσιν· τότε γὰρ ἐξῶθεν ἔχει λέπος, καὶ μετὰ τοῦτο τὸ ὄστρακῶδες, εἶτα ἔνδοθεν τὸ ἐδώδιμον. Τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐκ σώματος, καὶ πνεύματος, καὶ ψυχῆς συνεστῶς. Τότε οὖν, φησὶ, ἀνθοῦσιν οἱ δίκαιοι, δίκην ἀμυγδάλων, ὀλόκληρα διασώζοντες καὶ ψυχὴν, καὶ σῶμα, καὶ πνεῦμα. Ἄλλως· Ἡ ῥάβδος Ἀαρῶν ἢ βλαστήσασα, καρυῖνη τε ἦν, καὶ κάρυά γε ἔφερε, τῆς ῥάβδου τῆς ἐκ τῆς ῥίζης

Ἰεσσαί, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τύπον ἐπέχουσα. Φησὶ οὖν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ὁ ἱερατικὸς ἀνθεὶ λόγος, τὰ τέλεια μαθήματα τοῖς ἀξίοις παραδιδούς. Τῶν δὲ δικαίων ἐν τούτοις ὄντων, φησὶ, ἡ ἀκρίς παχύνεται· ἀντὶ τοῦ, τροφήν ἢ κόλασις δέχεται τοὺς ἀμαρτωλοὺς, καὶ τρόπον τινὰ παχύνεται. Ἡ γὰρ ἀκρίς κολάσεως φέρει σύμβολον· διὰ γὰρ ταύτης ὁ Θεὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἐκόλασε. Τούτων δὲ οὕτως πραττομένων, καὶ τῶν μὲν δικαίων ἀνθούντων τότε, κολαζομένων δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν, διασκεδάννυται καὶ ἐξαφανίζεται ἡ κάππαρις, πικρά τις οὔσα, καὶ σύμβολον τῆς ὀδυνηρᾶς ἀμαρτίας. Ἡ γὰρ κακία ἀνύπαρκτος οὔσα, καὶ εἰς ἀνυπαρξίαν πάντως χωρήσει. "Ὅτι ἐπορεύθη ὁ ἄνθρωπος εἰς οἶκον αἰῶνος αὐτοῦ." Οἴμοι, φησὶν ὁ Δαυὶδ, ὅτι ἡ παροιμία μου 93.620 ἐμακρύνθη. οὐκ οἴκησιν, ἀλλὰ παροιμίαν τὸν ἐνεστῶτα βίον λέγων. Τότε οὖν, φησὶ, μεταστὰς ἐκ τῆσδε τῆς παροιμίας ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν αἰῶνιον αὐτοῦ οἶκον, τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, πορεύεται. "Καὶ ἐκύκλωσαν ἐν ἀγορᾷ οἱ κοπτόμενοι." Τότε καὶ οἱ ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀμαρτωλοὶ κλαίουσι καὶ κόπτονται. Ἀγορὰ δὲ ὅδε ὁ βίος ἐλέχθη, διὰ τὰ ἐν αὐτῷ συναλλάγματα. "Ἔως οὗ μὴ ἀνατραπῆ σχοινίον τοῦ ἀργυρίου." Πρὸς τὸν παραινούμενον ὁ λόγος. Σπούδασον, φησὶ, ὦ νεανίσκε, ἀγαθοεργίᾳ μειλίσασθαι τὸν κριτὴν, πρὶν ἀνατραπῆναι τὸν πλοῦτον, καὶ τὸ τῆς φιλαργυρίας σχοινίον, τὸ πάσαις ἀμαρτίαις καταδεσμεῖον· ρίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργυρία. Πρὶν οὖν τόνδε τὸν βίον παρελθεῖν, ἐν ᾧ χρημάτων ἀπάτη, καὶ φιλαργυρίας ἔρωσ, εὐτρέπισόν σου τὰ ἔργα πρὸς τὴν ἔξοδον. "Καὶ συντριβῆ τὸ ἀνθέμιον τοῦ χρυσοῦ." Ἀνθέμιον, ἢ τὸ ἄνθος, καὶ ἡ ὠραιότης τοῦ χρυσοῦ, ἢ καὶ ἡ θήκη, ἐν ἣ πεφύκαμεν ἀποτίθεσθαι τὸ χρυσίον. Πρὶν οὖν, φησὶ, τὰ τῆσδε παρέλθη πράγματα, μέτελθε τὴν ἀρετήν. Ἄλλως· Ἀργύριον πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς ὁ θεῖος εἴρηται λόγος· χρυσὸν δὲ ἐκλαμβάνομεν τὸν νοῦν· ἀνθέμιον δὲ χρυσοῦ τὸ ἐν ἡμῖν ἡγεμονικόν. Πρὶν οὖν, φησὶ, παύσεται ὁ λόγος ὁ διδασκαλικὸς, ὁ δίκην τριπλόκου σχοινίου, ἥτοι φραγελλίου τὰ ἐν ἡμῖν ἀπελαύνων πάθη, δι' οὗ δύνη καθᾶραι τὸ ἐν σοὶ ἡγεμονικόν· ἀντὶ τοῦ, ἕως εἴ ἐν τῷδε τῷ βίῳ, πολλὴν σαυτοῦ ποίησον ἐπιμέλειαν. "Καὶ συντριβῆ ἡ ὑδρία ἐπὶ τῆς πηγῆς." Ἐνταῦθα φιλοσοφεῖ περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου φυράματος. Ἴνα γὰρ μὴ τις νομίση εἰς ἀνυπαρξίαν χωρεῖν τὸ σῶμα διαλυόμενον, διὰ συμβόλου διδάσκει τὴν αὐτοῦ παραμονήν. Ὡσπερ γὰρ ὑδρίας πρὸς τῇ πηγῇ συντριβομένης, τὸ ὕδωρ οὐκ ἀπόλλυται, ἀλλ' εἰς τὴν ἑαυτοῦ πηγὴν ἔρχεται· καὶ πάλιν ὅταν τις ἐθέλη, τοῦτο ἔξαντλεῖ· οὕτω καὶ τὸ σῶμα διαλυόμενον ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ πηγὴν (τὴν γῆν) ἐπάνεισιν, ἔτοιμον ὄν πάλιν συστῆναι, ὅταν ὁ τὴν ἀρχὴν αὐτὸ διαπλάσας βούληται. Ἄλλως τὸ τῆς ὑδρίας ὕδωρ εἰς τὴν πηγὴν ἐκχεόμενον οὐκ ἀπόλλυται, ἀλλὰ μετὰ τοῦ πληρώματός ἐστι τοῦ ἐν τῇ πηγῇ. Ὅταν οὖν ἐκ τοῦ μέρους καταργηθῆ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, τότε τὸ τέλειον ἔρχεται. Ἡ οὖν μερικὴ γνώσις ἢ νῦν ἐν ἡμῖν οὔσα, τότε τὴν τελειότητα προσλαβοῦσα, ὡς ὕδωρ ἐστὶ ὑδρίας ἐν ὅλῃ πηγῇ, τὸ μέρος προσλαβοῦσα, ἡγουν τὴν τελειότητα. "Καὶ συντροχάση ὁ τροχὸς ἐπὶ τὸν λάκκον." Κατὰ ἑτερολεξίαν τὸ αὐτὸ νόημα ἔφησε. Συντροχάσαι 93.621 γὰρ ἐστὶ τὸν τροχὸν ἐπὶ τὸν λάκκον, τὸ κλασθῆναι τὸν τροχὸν, καὶ πεσεῖν ἐν τῷ λάκκῳ, μετὰ τοῦ κεραμίου τοῦ ὕδατος. Τροχὸν δὲ λέγει τὸν ἐπικείμενον τῷ λάκκῳ, δι' οὗ ποιοῦνται τὴν ἀνίμην. Ὅμοίως δὲ κἀνταῦθα τὸ ὕδωρ ἐπὶ τὸν λάκκον ἐκχεῖται. Ἄλλως· Τροχὸς ὅδε ὁ βίος καλεῖται, διὰ τὸ κινεῖσθαι, καὶ κυλίεσθαι, κατὰ τό· Φωνὴ τῆς βροντῆς ἐν τῷ τροχῷ. Πρὶν οὖν, φησὶ, κυλιόμενος οὗτος ὁ τροχὸς, ἀντὶ τοῦ, ὁ βίος, ἀποκυλίση ἡμᾶς εἰς τὸν λάκκον, τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας φροντίσωμεν. Λάκκος δὲ ὁ ἄδης ὠνομάσθη, κατὰ τό· Ἔσωσάς με ἐκ λάκκου κατωτάτου, καὶ ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον. "Καὶ ἐπιστρέψη ὁ χοῦς εἰς τὴν γῆν, ὡς ἦν." Πρὸς γὰρ τὸ συγγενὲς στοιχεῖον ἀναλύεται τὸ σῶμα, κατὰ τὸ, Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση. "Καὶ τὸ πνεῦμα ἐπιστρέψη πρὸς τὸν Θεόν, ὃς ἔδωκεν αὐτό." Τὸ πνεῦμα εἰ μὲν λέγοιτο μετὰ ψυχῆς, τὸ

συνεζευγμένον τῇ ψυχῇ τὸ πνεῦμα νοοῦμεν· εἰ δὲ ἀπλῶς οὕτως ὥσπερ νῦν, αὐτὴν τὴν ψυχὴν νοοῦμεν τὸ πνεῦμα. Τοῦ οὖν σώματος, φησὶ, εἰς τὴν γῆν ἀναλυομένου, ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπανέρχεται, τῶν βεβιωμένων τοὺς λόγους ἀποδώσουσα, ὃς ἐποίησεν αὐτήν. Οὐ γὰρ ἀπὸ γῆς ἢ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ· ἀλλ' ὡς αὐτὸς οἶδε μόνος ὁ ταύτης Δημιουργός, καὶ συνίσταται, καὶ συνδεσμεῖται τῷ χοϊκῷ τούτῳ σώματι, ὥσπεροῦν καὶ ἐξάγεται ὑπὸ μόνου τοῦ συνδήσαντος. "Ματαιότης ματαιοτήτων, εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής, τὰ πάντα ματαιότης· καὶ περισσὸν ὅτι ἐγένετο Ἐκκλησιαστής σοφός, καὶ ὅτι ἐδίδασκε γνῶσιν σὺν τὸν ἄνθρωπον. Καὶ οὗς ἐξιχνιάσεται κόσμιον παραβολῶν." Τὸν πολλάκις ἀνωτέρω λόγον ἀναλαμβάνει, καὶ ἀποφαίνεται τὰ ἐν κόσμῳ πάντα ματαιότητα· καὶ φησιν, ὅτι τοῦτο περισσὸν ἔσχεν ὁ Ἐκκλησιαστής, ἀντὶ τοῦ, κατεξαίρετον καὶ ἴδιον, κτῆμα τῆς σοφίας· κτῆμα γὰρ ὄντως μόνου τοῦ σοφοῦ ἢ σοφία. Καὶ ὅτι ἐσχηκῶς ταύτην ἐφθόνησε τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις· ἀλλ' ἄπερ ἔμαθε ἐξ αὐτῆς, ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις παρέδωκε· τὴν τε γνῶσιν δηλαδὴ τῶν τε αἰσθητῶν καὶ νοητῶν. Εἰτά φησι, Καὶ ὁ ἔχων οὗς κεκαθαρμένον, δηλονότι οἶος ἦν ὁ λέγων, Προσέθηκέ μοι ὡτὶ τοῦ ἀκούειν, δύναται ἀνιχνεύειν τὰ κόσμια ἐν Παραβολαῖς λεγόμενα. Ἡ καὶ οὕτως· Ὁ ἔχων κόσμιον οὗς, κεχρυσωμένον ὑπὸ τοῦ λόγου, οἶον ἦν τὸ τῆς Ῥεβέκκας, τὸ δεξάμενον τὰ ἐνώτια τοῦ παιδὸς Ἀβραὰμ, δύναται ἀκούειν τὰ παραβολικῶς λεγόμενα. "Πολλὰ ἐζήτησεν ὁ Ἐκκλησιαστής τοῦ εὔρεϊν λόγους θελήματος, καὶ γεγραμμένους εὐθύτητος λόγους ἀληθείας. Λόγοι σοφῶν ὡς τὰ βούκεντρα. καὶ ὡς ἦλοι πεπυρωμένοι, οἱ παρὰ τῶν συνταγμάτων ἐδόθη 93.624 σαν, ἐκ ποιμένος ἑνός· καὶ περισσὸν ἐξ αὐτῶν." Λόγους θελήματος φησὶ τοὺς τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, καθ' οὗς πολιτευόμενος ἄνθρωπος τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπιλαμβάνεται· ἢ καὶ τοὺς μυστηριώδεις λόγους, περὶ ὧν ἔφησε ἐν ψαλμοῖς ὁ Σωτὴρ, Τοῦ ποιῆσαι, ὦ Θεός, τὸ θέλημά σου ἐβουλήθην. Θέλημα δὲ ἦν τοῦ Πατρὸς ἢ τοῦ Μονογενοῦς ἐνανθρώπησις. Τοῦ θείου τοίνυν βουλήματος τοὺς λόγους, καὶ αὐτῆς τῆς σοφίας, ἣ τις εὐθύτης καὶ ἀλήθεια καλεῖται, ἐκ τῶν γεγραμμένων παρὰ τοῖς προφήταις, ἀνεζήτησαν, φησίν· οὐ γὰρ ἀπλῶς θελήσαι δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολὺ ζητῆσαι. Ὁ γὰρ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγίησεται. Ταῦτα οὖν ζητῶν ὁ Ἐκκλησιαστής, ἔγνω ὅτι οἱ λόγοι τῶν θεοσεβῶν εἰσὶν ἀποκέντροις. Ὡσπερ γὰρ τὰ βούκεντρα πλήττουσι τοὺς βόας, ἐπὶ τῷ τὴν αὐλάκα τῷ ἀρότρῳ τέμνουν· οὕτω καὶ οἱ τῶν θεοσόφων ἀνδρῶν λόγοι διεγείρουσιν ἡμᾶς τοὺς ἐπ' ἐλπίδι ἀροτριῶντας, ἀνατέμνουν τῆς ψυχῆς τὴν αὐλάκα, καὶ διακαθαίρουν, καὶ καταφυτεύουν τὰ καλὰ τῆς ἀρετῆς μοσχεύματα. Ἐοῖκασιν δὲ καὶ ἦλοις πεπυρωμένοις, οἱ τινες βαθύτερον καὶ εὐμαρέστερον τοῖς ξύλοις προσπήγνυνται· οὕτω καὶ οἱ τούτων λόγοι εἰς τὸ βαθὺ τῆς διανοίας ἡμῶν ἐγκαταπήγνυνται. Οὗτοι δὲ οἱ λόγοι, φησὶν, παρὰ τῶν συνταγμάτων ἐδόθησαν· ἕτερα δὲ βιβλία παρὰ τῶν συνθεσμάτων ἔχουσι. Συντάγματα δὲ νόει, ἢ συνθέσματα, τὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα, τὰ ἀκροφυῶς συντεταγμένα, καὶ ἐναρμονίως συντεθέντα, ἐξ ὧν ἀναλόγως τὸν γενεσιουργὸν αὐτῶν καταλαμβάνομεν· καὶ συντάγματα, τὰς δύο Διαθήκας, Παλαιὰν καὶ Καινὴν. Πόθεν δὲ ἡμῖν ἡ γνῶσις ἐδόθη τῆς τῶν αἰσθητῶν θεωρίας, καὶ τῆς τῶν νοητῶν καταλήψεως; Ἐκ ποιμένος ἑνός. Ποίου ποιμένος; τοῦ καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς λογικὰ ποιμαίνοντος, τοῦ φήσαντος· Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Ἀλλὰ, Καὶ περισσὸν, φησὶ, ἐξ αὐτῶν. Ποῖον τὸ περισσόν; ἐκ τῆς τούτων γνώσεως, ὅτι ζωὴν αἰώνιον κληρονομοῦμεν, ὅτι καὶ αὐτὸν ἀξιούμεθα τὸν καλὸν Ποιμένα ἔχειν διδάσκαλον, καὶ ὅτι οἱ ταύτης τῆς γνώσεως ἐν τῷδε τῷ βίῳ καταξιωθέντες, καὶ τῆς τελείας γνώσεως ἐν τῷ μέλλοντι καταξιοῦνται, καθαρὸι καθαρῶς ὑπὸ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος ἐλλαμπόμενοι. "Υἱέ, φυλάσσου τοῦ ποιῆσαι βιβλία πολλὰ, ὅτι οὐκ ἔστι περασμός· καὶ μελέτη πολλή, κόπῳσις σαρκός." Πολλὰ βιβλία, καὶ λόγοι πολλοὶ οἱ μὴ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν νενευκότες, οἱ τοιοῦτοι λόγοι καὶ ὄχληροὶ τυγχάνουσιν. Ὅταν μὲν γάρ τις τὸν περὶ

ἀληθοῦς θεοσεβείας ἐκτιθῆται λόγον, κὰν ἐν πολλῶ τῷ χρόνῳ διαλέγηται, ὡς ὁ ἱερός ἀπόστολος ἐν τῇ σχολῇ τυράννου ἐπὶ τρεῖς νύκτας ἐδίδασκε τὰ περὶ τοῦ Κυρίου· οὗτος οὔτε πολλὰ λέγει, οὔτε ὀχληρός 93.625 ἔστι, ἀλλὰ καὶ ἀκόρεστος τοῖς ἀκούουσιν. Οὕτω καὶ τὰ τῶν θείων Γραφῶν βιβλία πολύστιχα τυγχάνοντα, οὐ πολλὰ λέγονται, ἀλλὰ νόμος Κυρίου· ἐπειδὴ εἷς ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν ὁ νομοθέτης, καὶ πρὸς ἓνα σκοπὸν ἅπαντα βλέπουσιν, ὡς καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ Κύριος ἐδίδαξε, ὁ μέγας Ἐκκλησιαστής, ἡ σοφία τοῦ Πατρὸς, Ἀγαπήσεις, λέγουσα, Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. Ἐν γὰρ ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος, καὶ οἱ προφήται κρέμανται. Ὅρας ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ πολυεπῆ βιβλία συγκεφαλαιούμενα, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ὄντα πολλὰ; Ποῖα τοιγαροῦν ὁ Ἐκκλησιαστής ἀποτρέπει βιβλία ποιεῖν; Τὰ τῶν Ἑλλήνων, τῶν τὰς ἀλλήλων ἀνατρεπόντων δόξας, καὶ ἀκήρυκτον πρὸς ἑαυτοὺς ἐχόντων πόλεμον· τὰ τῶν αἰρετικῶν, τῶν ἀλλήλοις ἀντιμαχομένων· τὰς τῶν Ἰουδαίων δευτερώσεις τὰς ἀπεράντους καὶ μυθικάς. Ἐρμηνεύειν γὰρ σχηματιζόμενοι τὰς Γραφὰς, εἰς μύθους καὶ γενεαλογίας ἐξετράπησαν, καὶ παραδόσεις τινὰς οὐ κατὰ τὸ τοῦ νομοθέτου βούλημα. Ἡ ἐν τοῖς τοιούτοις βιβλίοις πολλὴ μελέτη κόπως ἐστὶ σαρκὸς, μόνον τὸ σῶμα ταλαιπωροῦσα, καὶ καρπὸν μηδένα φέρουσα. Ἡ δὲ περὶ τὰ θεῖα βιβλία μελέτη περὶ ἣν ἡμᾶς ἐνασχολεῖσθαι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὁ ἅγιος [Δαυῖδ] ἐγκελεύεται λέγων· Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετῆσαι ἡμέρας καὶ νυκτὸς· οὐ κόπωσης ὑπάρχει σαρκὸς, ἀλλὰ ψυχῆς ἀγαλλίασις. Κὰν γὰρ ἐν ἰδρωσὶ καὶ δάκρυσιν σπείρωμεν, φιλοπονοῦντες περὶ τὸ καλόν, ἐν ἀγαλλιάσει θερίσομεν τὸν εὐκλέα τῆς ἀρετῆς καρπὸν. Ἀγαθῶν γὰρ πόνων εὐκλεῆς ὁ καρπός. Υἱὸν δὲ ἑαυτοῦ τὸν νουθετούμενον ὁ Ἐκκλησιαστής καλεῖ· διὸ προσῆκει τὸ πατρικὸν ἡμᾶς φυλάττειν ἀξίωμα, μὴ παραβαίνοντας τὰς πατρικὰς ἐντολάς. Τὸ δὲ, Οὐκ ἔστι περασμός, ἀντὶ τοῦ, πέρας τῶν πόνων περὶ τὰ μάτια· ἢ ὅτι τινὰ ἐξ αὐτῶν καρπὸν οὐκ ἔστιν εὐρεῖν· ἢ ὅτι ἀναρίθμητοι αἱ μυριάδες τῶν ἐν τῷ κόσμῳ φερομένων βιβλίων τυγχάνουσιν. "Τέλος λόγου τὸ πᾶν ἄκουε· τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φύλασσε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος· ὅτι σύμπαν τὸ ποίημα ἄξει ὁ Θεὸς ἐν κρίσει, ἐν παντὶ παρεωραμένῳ, ἐὰν ἀγαθὸν καὶ ἐὰν πονηρόν." Ἐγὼ δέ σοι, φησὶ, κεφαλαίωδη καὶ ἐπιτομωτάτην σωτηρίας ὁδὸν ὑποδείκνυμι· Τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φύλασσε· φόβον οὐ τὸν εἰσαγωγικὸν καὶ ἐμπαθῆ διὰ τὰς κολάσεις, ἀλλὰ τὸν ἀγνὸν καὶ ἀγνωποῖον, τὸν διὰ τὴν στοργὴν τοῦ προστάξαντος πατρὸς ὀφειλόμενον. Εἰ μὲν γὰρ διὰ τὸ δέος τῆς κολάσεως μὴ πορνεύσωμεν, εὐδηλον ὡς εἰ μὴ προέκειτο τὰ τῆς τιμωρίας, ἐπορνεύσαμεν ἂν, πορνικὴν ἔχοντες προαίρεσιν. Καὶ οὕτως ἐφ' ἐκάστου τῶν ἀπηγορευμένων νόει. Ἐὰν δὲ μὴ διὰ τὴν ἀπειλήν τῆς κολάσεως, ἀλλ' αὐτὰ μισήσαντες τὰ φαῦλα, 93.628 τούτων ἀποσχόμεθα, φιλία τῇ πρὸς τὸν τοῦτο νομοθετήσαντα, ἐργαζόμεθα τὰς ἐντολάς, καὶ φοβούμεθα μὴ παραρρῦωμεν. Ἐν γὰρ τῷ φοβεῖσθαι τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ ἐν τῷ ἐργάζεσθαι τὸ φοβεῖσθαι μὴ τι τῶν ἐντεταγμένων παρίδωμεν. Οὗτος ὁ φόβος ἀγνὸς τυγχάνει δι' αὐτὸ τὸ καλὸν γινόμενος, καὶ ἀφανίζει τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, ἰσοδύναμος ὢν τῇ ἀγάπῃ. Ὁ δὲ τοῦτον ἔχων τὸν φόβον, καὶ τὰς ἐντολάς φυλάσσει, οὗτός ἐστι σοφὸς πᾶς ἄνθρωπος, ἀντὶ τοῦ, ὁ τέλειος καὶ ἀνελλιπής. Ταῦτα δὲ, φησὶ, ποίει ἀσφαλῶς, ἐπιστάμενος ὅτι πᾶν τὸ λογικὸν ποίημα, τὸ καὶ αὐτεξουσίῳ προαιρέσει τετιμημένον, ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν, λόγους ἡμᾶς ἀπαιτῶν τῶν πεπραγμένων, ἢ καὶ παρεωραμένων, ἐὰν τε ἀγαθῶν, ἐὰν τε πονηρῶν. Παρεωραμένα δὲ εἰσι πολλάκις μὲν καὶ τὰ ἐκούσια, πολλάκις δὲ καὶ τὰ ἀκούσια. Ἔσθ' ὅτε δυνάμενος εὖ ποιῆσαι, παρορῶ καὶ ὑπερτίθεμαι· καίτοι γε ἐν εἰδήσει τοῦ καλοῦ τοῦτο ἐκούσιον παρόραμα· εἰ δυνάμενος εὖ ποιῆσαι, κατὰ ἄγνοιαν οὐκ ἐποίησα, τοῦτο ἀκούσιον. Ἔσθ' ὅτε καὶ ἄκοντες εὖ ποιοῦμεν, πολλάκις δὲ καὶ ἐκόντες, καὶ πάλιν ἐκ τῶν ἐναντίων· ἔσθ' ὅτε φαῦλόν τι ἐργαζόμεθα ἐν συνειδήσει, ἀθετοῦντες

ἑαυτῶν τὸ συνειδός· τοῦτο ἑκούσιον παρόραμα. Ἔσθ' ὅτε καὶ κατὰ ἄγνοιαν ἐργαζόμεθά τι τῶν ἀπηγορευμένων· τοῦτο ἑκούσιον παρόραμα. Περὶ τῶν τοιούτων καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἠΰχετο λέγων· Παραπτώματα τίς συνήσει; Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, τῶν κατὰ ἄγνοιαν δηλονότι πλημμεληθέντων. Ταῦτα οὖν ἐγνωκότες, τὸν Θεὸν φοβηθῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρήσωμεν κατὰ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν. Τὸ γὰρ ὅλον ἡμῶν τῆς σωτηρίας ἐν οἰκτιρμοῖς κεῖται, καὶ τῆ τοῦ κριτοῦ φιλανθρωπία· δι' οὗ, καὶ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.